ULUSLARARARASI İLİŞKİLERDE

KÜLTÜR VARLIKLARININ YERİ

Hazırlayan: Neslihan KÜRÜM

Danışman: Doç. Dr. Sibel TURAN

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı için öngördüğü YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak hazırlanmıştır.

Edirne

Trakya Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Aralık, 2005

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma, jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak Oybirliği/~~Oyçokluğu~~ ile kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Sibel TURAN

Üye: Doç. Dr. Hasan Berke DİLAN

Üye: Y. Doç. Dr. Ayhan GENÇLER

T.C YÜKSEKÖĞRETİM KURULU TEZ MERKEZİ

Tez No:.....
Tez Merkezi tarafından doldurulacaktır.

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

(Tez yazarı tarafından bilgisayarda doldurulduktan sonra basılarak imzalanmalıdır.)

Yazar Adı / Soyadı : Neslihan Kürüm

(Tezde kullandığınız tüm adlarınızı açık olarak yazınız.Kısaltma kullanmayınız.)

T.C. Kimlik No : 41866492370

E-Posta Adresi : atkurum@trakya.edu.tr

Tezin Özgün Dili : Türkçe

(Tezin ana bölümünün dili)

Tezin Adı :
(Tezin özgün dildeki adı. Yandaki alana en fazla 200 karakter yazılabilir.)
Ukuslararası İlişkilerde Kültür Varlıklarının Korunması

Tezin Türkçe Adı :
(Tezin özgün dili Türkçe değilse burayı doldurunuz. Yandaki alana en fazla 200 karakter yazılabilir.)

Tezin Yabancı Dildeki Adı :
(Tezin özgün dili Türkçe ise yabancı dildeki çeviri adını buraya yazınız.Yandaki alana en fazla 200 karakter yazılabilir.)
Protection of Cultural Property in International Relations

Tezin Konu Başlığı :
1. Uluslararası İlişkiler
2. Seçiniz
3. Seçiniz

Tezin Yapıldığı Yer :

Üniversite : Trakya Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Fakülte :
Hastane :
ABD/Bölüm :

Tez Türü : ☐ Doktora ☑ Yüksek Lisans ☐ Tıpta Uzmanlık ☐ Sanatta Yeterlik

Tez Yılı : 2005

Sayfa Sayıları : 129 (Toplam)

Giriş Sayfaları : VI (Romen rakamlarıyla numaralandırılmış bölüm)
Ana Bölüm : 123
Ekler:
(Ana bölümden farklı numaralandırılmış ise)

Tez Danışmanları :

	Unvanı	Adı	Soyadı
1.Danışman :	Doç.Dr.	Sibel Turan	
2.Danışman :	Seçiniz		
3.Danışman :	Seçiniz		

Dizin Terimleri: (Dizin terimleri listelerinden seçiniz. İmleci dizin terimini girmek istediğiniz kutucuğa getiriniz.Kutucuğun yanındaki linke tıklayınız. Gelen alfabetik listeden uygun harfi seçiniz. Aradığınız terimi listede tarayıp bulduğunuzda tıklayınız. Terim uygun kutucuğa yerleşecektir. Uyarı: Dizin terimi seçmek için yapılan ilk tıklamada Tez Tarama sayfası açılabilmektedir. Kapatıp liste linkini ikinci kez tıklatın sorun çözülecektir.)

Türkçe Dizin Terimleri		İngilizce Dizin Terimleri	
Kültür Varlığı	Türkçe	Cultural Property	İngilizce
Kültür Mirası	Türkçe	Cultural Heritage	İngilizce
Uluslararası İlişkiler	Türkçe	International Relations	İngilizce
Uluslararası Kuruluşlar	Türkçe	International Organizations	İngilizce
	Türkçe		İngilizce

Önerilen Dizin Terimleri: (YÖK Dizin terimleri listelerinde bulamayıp önerdiğiniz terimler)

Türkçe	İngilizce

Tezin Metin Formatı Dışındaki Ekleri : (Aynı türden 1'den çok dosyanız varsa ilgili kutuda dosya adlarını noktalı virgül (;) ile ayırınız.)

Resim: ☐ Dosya adı:

Harita: ☐ Dosya adı:

Görüntü: ☐ Dosya adı:

Ses: ☐ Dosya adı:

Program: ☐ Dosya adı:

Diğer: ☐ Lütfen Belirtiniz: Dosya adı:

Kısıtlama Yok : ☐ Kısıtlama Var: ☐ Kısıtlama Bitiş Tarihi: (gg/aa/yyyy)

Proje desteği aldıysa Proje no :

Tarih: .....

İmza .....

Bu belgenin İnternet adresi : http://www.yok.gov.tr/tez/veri_giris5.htm

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

Eğitimim süresince ve bu eserin hazırlanması esnasında desteğini hiçbir zaman esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Sibel TURAN'a ve kaynaklara ulaşmamda yardımcı olan Gazeteci Özgen Acar'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

ÖZET

Tarihi çağlardan günümüze ulaşabilen kültür varlıkları hareketi, her hangi bir ülkenin kültür varlıklarının izinsiz ve gizli olarak, menfaat karşılığı yurt dışına çıkarılmasıdır. Yüzyılın ikinci yarısından sonra ekonomik yönden güçlenen Avrupa ülkeleri ile Amerika'da eski eser ilgisi büyük ölçüde artmıştır.

Bunun sonucu olarak bu ülkelerde eski eserleri konu edinen çeşitli örgütlenmeler olmuş, şirketler, yasal olmayan kuruluşlar oraya çıkmıştır. Ayrıca müze, galeri ve koleksiyoncuların eski eser alımı için ayırdıkları paranın yüksek düzeye ulaşması bunun karlı bir iş olmasına yol açmıştır. Eski eser borsasındaki fiyat artışları, zarara uğrayan ülkelerin ceza müeyyidelerinin azlığı yasadışı hareketi daha da körüklemiştir. Eğitim eksikliği, yetişmiş uzman azlığı, müze satın alma gücünün düşüklüğü, müzeler arası işbirliği olmayışı eski eser kaçakçılığını olumlu yönde etkilemiştir.

Kültür varlıklarının bulunduğu yerde bırakılarak korunması gerektiği bilinci, UNESCO''un denetiminde hazırlanan La Haye Sözleşmesi''nin (1954) imzalanmasıyla uluslararası hukuktaki yerini almıştır. Avrupa ölçeğinde kültürel işbirliğini geliştirme amacını da taşıyan Avrupa Konseyi kapsamında, Avrupa Kültür Sözleşmesi ile ilk adım atılmıştır.

Günümüzde her devletin kültürel mirasının o devletin ulusal kimliğinin belirlenmesinde önemli bir etken olduğu büyük ölçüde kabul görmektedir. Kültürel varlıklarla ilişkin yasa dışı pazarın giderek gelişmesi sonucu küreselleşen bu oluşum içinde kültürel varlıkların uluslararası hukukta düzenlenmesi zorunluluğu kaçınılmaz olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kültür Varlığı, Kültür Mirası, Uluslararası İlişkiler, Uluslararası Kuruluşlar

ABSTRACT

Taking cultural wealth out of the country without permission and secretly has been a movement that persisted since the historical ages. Interest in cultural monuments has largely increased in the economically strenghtened European countries and America in the second half of the century.

As a result of this, various organizations developed in these countries, illegal companies, institutions occurred. Besides, the large budget set apart by museum and galleria collectioners for the purchase of old monuments, turned this into a profitable business. Increases in old monument stock exchanges and low penalty sanctions of the harmed countries instigated this illegal movement even more. Low level of education, few number of educated specialists, low power to purchase museums, and the lack of cooperation in between museums has positively affectted smuggling of old monuments.

The notion that cultural wealth shall be left and maintained where they are has gained its place in international law with the La Haye aggreement prepared under the supervision of UNESCO (1954). The first move was made with the Europe Culture Agreement that also aimed to develop cultural cooperation at European scales.

Today, it is largeley accepted that the cultural heritage of each country is an important factor in determinin the identity of that country. The urge of arranging the issue of cultural monuments in international law has become inevitable upon the increasingly developing illegal and global bazaar on cultural monuments.

Key words: Cultural Property, Cultural Heritage, International Relations, International Organizations

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET..... i
ABSTRACT..... ii
İÇİNDEKİLER..... iii
GİRİŞ..... 1
PROBLEM..... 1
AMAÇ..... 5
ÖNEM..... 6
SINIRLAMALAR..... 6
TANIMLAR..... 7
KISALTMALAR..... 7
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ..... 7
ARAŞTIRMA MODELİ..... 7
EVREN ve ÖRNEKLEM..... 7
VERİLER ve TOPLANMASI..... 8
VERİLERİN ÇÖZÜMÜ ve YORUMLANMASI..... 8
BİRİNCİ BÖLÜM..... 9
KÜLTÜR VARLIKLARI..... 9
1.1. Kültür Varlığı Kavramı..... 10
1.2. Kültür Varlığı Tanımı..... 11
1.2.1. Türkiye'de Kültür Varlıkları Tanımı..... 12
1.2.1.1. Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları..... 13
1.2.1.2. Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıkları..... 14
1.2.2. Uluslararası Konvansiyonlara Göre Kültür Varlıkları Tanımı..... 16
1.2.2.1. 1954 Tarihli Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Varlıklarının Korunmasına Dair La Haye Konvansiyonu..... 16
1.2.2.2. 1970 Tarihli Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthali İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması için Alınacak Tedbirlerle İlgili UNESCO Konvansiyonu..... 16

1.2.2.3. Taşınır Kültür Varlıklarının Korunması Hakkında 1978 UNESCO Tavsiye Kararı..... 18
1.2.2.4. Kültür Varlıkları ile İlgili Suçlar Hakkındaki 1985 Tarihli Avrupa Konvansiyonu..... 19
1.2.2.5.Avrupa Birliğinin Kültür Varlıklarının İhracı Hakkındaki Avrupa Konseyi Tüzüğü..... 20
1.2.2.6.Avrupa Birliğinin Bir Üye Ülke Topraklarından Kanunsuz Olarak İhraç Edilmiş Kültür Varlıklarının İadesi Hakkında Konsey Yönergesi..... 22
1.2.2.7. 1995 UNIDROIT Konvansiyonu..... 23
İKİNCİ BÖLÜM..... 24
KÜLTÜR MİRASI KAVRAMI..... 24
2.1. Kültür Varlıklarının İnsanlığın Ortak Mirası Olduğu Görüşü (Evrensellik Görüşü)..... 24
2.2.Kültür Varlıklarının Milli Kültür Mirasına Ait Olduğu Görüşü (Milliyetçi Görüş)..... 26
2.3. Ülkelerin Kültür Varlıkları İle İlişkisi..... 28
2.3.1. İhraç Devleti..... 28
2.3.2. Transit Devlet..... 29
2.3.3. İthal Devlet..... 31
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM..... 33
KÜLTÜR VARLIKLARININ YER DEĞİŞTİRMESİ..... 33
3.1. Yasal El ve Yer Değiştirme..... 33
3.1.1. Satım..... 34
3.1.2. Trampa..... 35
3.1.3. Bağışlama..... 35
3.1.4. Komisyonculuk..... 36
3.1.5. Açık Artırma..... 37
3.2. Yasadışı El ve Yer Değiştirme..... 38
3.2.1. Hırsızlık..... 40
3.2.2. Kaçak Kazı ve Arkeolojik Sit Alanlarının Yağmalanması..... 42
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM..... 44
KÜLTÜR VARLIĞI KAÇAKÇILIĞI, TARİHÇESİ, NEDENLERİ..... 44

4.1. Kültür Varlığı Kaçakçılığının Tarihçesi..... 44
4.2. Kültür Varlığı Kaçakçılığının Nedenleri..... 49
4.2.1. Yurtiçinde..... 49
4.2.2. Yurtdışında..... 50
BEŞİNCİ BÖLÜM..... 52
KÜLTÜR VARLIKLARININ ULUSLAR ARASI HUKUKTA DÜZENLENMESİ, KORUNMASI ve TARİHSEL GELİŞİMİ..... 52
5.1. Kültür Varlıklarının Korunması..... 54
5.2. Kültürel Mirasın Korunmasının Tarihçesi..... 54
5.3. Kültür Varlıkları Hakkına Uluslararası Kuruluşlar ve Antlaşmalar..... 62
5.3.1.Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) 62
5.3.1.1. Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması için Alınacak Tedbirlerle İlgili 1970 UNESCO Konvansiyonu..... 64
5.3.1.2. Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunmasına Dair Sözleşme..... 70
5.3.1.3. Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması için Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme..... 71
5.3.1.4. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Hakkında 1972 Tarihli UNESCO Konvansiyonu..... 71
5.3.2. Uluslararası Müzeler Konseyi..... 72
5.3.3. Kültürel Varlıkların Korunması ve Restorasyonu Çalışmaları Uluslararası Merkezi..... 72
5.3.4. Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi..... 73
5.3.5. Avrupa Konseyi..... 73
5.3.5.1. Avrupa Konseyi Bünyesinde 1. Avrupa Kültür Antlaşması..... 73
5.3.5.2. Avrupa Arkeolojik Mirasın Korunması Sözleşmesi..... 74
5.3.5.3. Malta Sözleşmesi..... 74
5.3.6. Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi..... 75
5.3.7. Arkeolojik Mirasın Korunması Hakkında Avrupa Konvansiyonu.... 75

5.3.8. Uluslararası Kriminal Polis Örgütü (INTERPOL)..... 75
5.3.9. 1985 Tarihli Kültür Varlıkları ile İlgili Suçlar Hakkında Avrupa Konvansiyonu..... 76
5.3.10. Avrupa Birliği Düzenlemeleri..... 77
5.3.10.1. Kültür Varlıklarının İhracı Hakkında 9 Aralık 1992 Tarihli ve 3911192 Numaralı Konsey Tüzüğü..... 78
5.3.10.2. Bir Üye Devlet Ülkesinden Kanunsuz Olarak İhraç Edilen Kültür Varlıklarının İadesi Hakkında 15 Mart 1993 Tarihli 93/7/AET Numaralı Konsey Yönergesi..... 79
5.3.11. Çalınmış yada Yasadışı Olarak İhraç Edilmiş Kültürel Eserler ile İlgili 1995 UNIDROIT Konvansiyonu..... 80
5.3.12. Institut de Droit International Kararı..... 82
5.3.13. Amerikalı Ülkeler Organizasyonu..... 82
5.3.14. Commonwealth Ülkelerinde Kültürel Mirasın Korunmasıyla İlgili proje..... 83
SONUÇ..... 85
KAYNAKÇA..... 88
EKLER..... 93

GİRİŞ

A. PROBLEM

Tarihi çağlardan günümüze ulaşabilen kültür varlıklarının tümü eski eser olarak isimlendirilmiştir. Diğer bir tanımla, insanın ve doğanın geçmişinde var olan, bugüne gelebilen her şey eski eserdir. Eski eser kaçakçılığı her hangi bir ülkenin kültür varlıklarının izinsiz ve gizli olarak, menfaat karşılığı yurt dışına çıkarılmasıdır (T.C. Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Başkanlığı, 1989). Eski eser kaçakçılığının geçmişi çok eskiye inmektedir. Bu tür soygunlar Eski Mısır'da, Hititler'de, Asurlular'da görülmüş, bu kavimler zorla aldıkları savaş ganimetlerini özel yerlerde sergileyerek kendilerine gurur payı çıkarmışlardır. Yazılı belgelerde ise sık sık karşılaşılan "ganimet hakkı" sözcüğü savaşta yenik düşenlerin yağmalandığının en açık kanıtıdır.

XIX. yüzyıl, Anadolu kültür varlıklarının Batılılarca yağmalandığı bir yüzyıldır. Siyasi ve ekonomik yönden oldukça zor duruma düşmüş Osmanlı Devleti'nin eski eserlerle uğraşacak zamanının, parasının ve yeterli uzmanının olmaması sonucu Efes, Bergama, Truva ve Milet gibi antik şehirlerde başlayan soygunlar Batının pek çok müzesinin Anadolu kökenli eserlerle zenginleşmesine neden olmuştur. Öte yandan yurt dışına kaçırılanların geri alınma çabaları da günümüzde başlamıştır.

Yüzyılın ikinci yarısından sonra ekonomik yönden güçlenen Avrupa ülkeleri ile Amerika'da eski eser ilgisi büyük ölçüde artmıştır. Bunun sonucu olarak bu ülkelerde eski eserleri konu edinen çeşitli örgütlenmeler olmuş, şirketler, yasal olmayan kuruluşlar oraya çıkmıştır. Bunun ardından galeri ve müzayede kuruluşları birbirini izlemiştir. Ayrıca müze, galeri ve koleksiyoncuların eski eser alımı için ayırdıkları paranın yüksek düzeye ulaşması bunun karlı bir iş olmasına yol açmıştır. Eski eser borsasındaki fiyat artışları, zarara uğrayan ülkelerin ceza müeyyidelerinin azlığı kaçakçılığı daha da körüklemiştir. Eğitim eksikliği, yetişmiş uzman azlığı, müzenin satın alma gücünün düşüklüğü, müzeler arası işbirliği olmayışı eski eser kaçakçılığını olumlu yönde etkilemiştir.

Başka ülkelere ait kültür varlıkları, bunları ellerinde bulunduran ülkelerce, "zamanın hukuk anlayışı ve jeopolitik ilişkiler açısından kendilerince yasal yollarla" edinildiği savunulmaktadır (Gönlübol, 1996: 507). Bu ülkelerce kültür varlıklarının iadesini kabul etmek, sahip olan kuruluş veya devlet için yasal olmayan yollarla sahip çıkıldığını kabul

etmek anlamına gelecektir. İade isteğinde bulunan ülkelerdeki pek çok müzenin altyapı ve koruma olanaklarının eksikliği, eserleri ellerinde bulunduran ülkeleri, eserlerin kendi müzelerinde daha iyi korunduklarını savunmaya itmektedir.

Ayrıca istekte bulunan ülkelerin çoğunun kültür merkezlerinden uzak olması nedeniyle, onlara ait kültür varlıkları sanayileşmiş ülkelerin büyük müzelerinde daha büyük kitlelerce ve daha iyi değerlendirecekleri ileri sürülen bir diğer savdır. Kültür varlıklarının kanunsuz yoldan alışverişine karşı mücadeleyi güçlendirme amacında olan sözleşme, 1970 yılında onaylanmış ve bu varlıkların iade veya geri verilmesini kolaylaştırmakla görevli Hükümetlerarası Komite de 1978 yılında kurulmuştur.

Bunlara paralel olarak bu sorunlarla ilgili en önemli hükümet dışı kuruluş olan "Uluslararası Müzeler Konseyi" (ICOM) 1946 yılında, anıtların ve sitelerin incelenmesini özendirmek, korunmasını ve değerlendirilmesini kolaylaştırmak amacıyla kurulmuştur. Eski eser kaçakçılığının ülke dışı nedenleri; yabancı müzelerin ve koleksiyoncuların yüksek satın alma gücü, yabancı müzelerin "tarihsel kökenlerinin örneklerine" sahip olma isteği, yabancı müzelerin ortak "tarihsel kültür mirasından" pay alma isteği, elde edilen örneklerin uluslararası "kültür etkisinin"çok yüksek olması, uluslararası sanatsal ortam oluşturması, turizme büyük bir çekiciliğe yol açması, yabancı ulusların yasal düzenlemelerinin ülkelerine "eski eser" girişine uygun olması, bireylerin toplumsal statüde kültürel kaygı nedeniyle ayrıcalık elde etme isteği, koleksiyonculuk tutkusu ve yatırım anlayışı, konuyla ilgili UA kuruluşların etkin çalışamaması, üye devletler arasında alım gücü yüksek olanların menfaat gözetmeleri, ikili antlaşmalarda konunun gereğince vurgulanmaması, sorunu paylaşan ülkeler arasında işbirliğinin örgütleşmemesi, ülke yönetimin ekonomik ve siyasal yönden zayıf düşmesi sonucu hak arayacak gücü gösterememesi sayılmaktadır.

Dünya tarihinde kültürel varlıkların iadesine ilişkin ilk antlaşmalar 17. yüzyılda gerçekleştirilen Westphalia (1648) ve Olivia (1860) antlaşmalarıdır (Salgırlı, 2001: 30). Kültür varlıklarının korunması ile ilgili kuralları uluslararası anlamda kanunlaştırma çabalarından biri ise 1874 tarihli Brüksel Konferansıdır. Hiçbir zaman onaylanmayan bu deklerasyon getirdiği hükümlerle, 25 yıl sonra yapılan La Haye Konferanslarına öncülük etmiştir. Nitekim 1899 ve 1907 La Haye sözleşmeleri uluslararası kodifikasyonda önemli bir yer tutmuştur. La Haye sözleşmeleri I. Dünya Savaşı sırasında sistematik bir şekilde ihlal edilmiş ve savaştan sonra Versailles Antlaşması (28 Haziran 1919) imzalanmıştır. I. ve II.

Dünya Savaşları arasındaki dönemde, 1923 yılında Hukukçular Komisyonu, havadan yapılan saldırılara ilişkin kurallar koymuştur. Yine 1935 yılında imzalanan Sanatsal ve Bilimsel Enstitüler ile Tarihi Anıtların Korunması Antlaşması (Roerich Pact) önem taşımaktadır.

II. Dünya Savaşı sırasında uygulanan kapsamlı ve sistematik yağma politikası sonucu; 1943 Deklerasyonu ve Bretton Woods Konferansı gerçekleştirilmiş, ittifak devletleri, itilaf devletlerince yapılan el koyma işlemlerini geçersiz saymıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanan Versailles Anlaşması'nın 245. Maddesi, Almanya'yı hem bu savaş sırasında, hem de 1870 savaşında kaçırdığı sanat eserlerini Fransa'ya geri vermeye zorlamıştır. Bu örnek de tüm bu geri vermelerin daima güçlü-güçsüz ilişkileri çerçevesinde gerçekleştiği görülmektedir.

II. Dünya Savaşı sırasında götürülen eski eserlerin iadesi amacıyla yapılan ikili anlaşmalardan ülkemiz için en önemli olanı, Federal Almanya ile SSCB arasında imzalanan 9 Kasım 1990 tarihli "İyi Komşuluk, Ortaklık ve İşbirliği Antlaşması"nın 16. Maddesidir. Heinrich Schliemann tarafından ülkemizden kaçırılan Troya eserlerinin bu kapsama girmesi nedeniyle, 25 Şubat 1993 tarihinde Rusya Federasyonu'na nota verilmiş ve Dresden görüşmelerine Türkiye'nin de katılması gerektiği bildirilmiştir. Ardından Yunanistan da hak iddia etmiştir. Buna rağmen, 1992 yılında Almanya ile Rusya Federasyonu arasında gerçekleştirilen Antlaşma'nın 15. Maddesine, kültür varlıklarının iadesi hususu konulmuştur.

Kültür varlıklarının bulunduğu yerde bırakılarak korunması gerektiği bilinci, UNESCO''un denetiminde hazırlanan La Haye Sözleşmesi''nin (1954) imzalanmasıyla uluslararası hukuktaki yerini almıştır. Bu sözleşmede ilk kez ganimet hakkı ve bu eserlerin silahlı bir çatışmada kasıtlı olarak tahrip edilmesi ya da zarar görmesi yasalara aykırı sayılmıştır. Avrupa ölçeğinde kültürel işbirliğini geliştirme amacını da taşıyan Avrupa Konseyi kapsamında, Avrupa Kültür Sözleşmesi (1954) ile ilk adım atılmıştır (Salgırlı, 2000:14).

Pek çok ülkenin kültür ve tarihlerini, gelişme yöntemleriyle bütünleştirerek ekonomi, bilim ve teknolojilerinin "kültürel gelişme"sini sağlama yollarını arar duruma gelmeleri, ancak 1970'de UNESCO'nun Venedik'te toplandığı "Uluslararası Kültür Politikaları Konferansı'ndan sonradır. UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) bünyesinde geniş bir katılıma sahip olan 1970 tarihli Sözleşme, hem ulusal hem de

uluslararası anlamda üye devletlere yükümlülükler getirmesi nedeniyle, bu alandaki en önemli sözleşme hüviyetini kazanmış ve hırsızlık, yağma, yasadışı nakil ile mülkiyet değişiminin önlenmesi gibi pek çok hususu kapsamı alanına almıştır.

"Kültür Varlıklarının Kanunsuz İhlal, İhraç ve Mülkiye Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması için" alınacak ve tedbirlerle ilgili sözleşme 14 Kasım 1970'de, bu komitenin tüzüğü ise, 1978'de yapılan UNESCO Genel Konferansında kabul edilmiştir. Bu komitenin amacı, iki yanlı, çok yanlı veya bölgesel bir çerçeve içinde özellikle müzeciler arasında mesleki görüşme ve işbirliğini geliştirmektir. Kısacası komite, somut çözümlere ulaşmak için bazen karşıt olan tutumları uzlaştırmaya çalışır.

Uluslararası İlişkiler Hukuku 17. yy'da ulus-devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte, bu devletler arasındaki ilişkileri düzenleyen devletler hukukundan sonra, II. Dünya Savaşı ile olağan ve çağdaş gelişmelere paralel doğan, ancak devletlerarası ilişkiler yanında hükümetlerarası ve hükümetler dışı yapıları da içine alan bir hukuktur. Uluslararası hukukta yerel nitelikteki pek çok konunun ve düzenlemenin küreselleşmesi sonucu, -önemli bir örnek olarak- kültürel varlıkların da uluslararası düzenlemeleri ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Günümüzde her devletin kültürel mirasının o devletin ulusal kimliğinin belirlenmesinde önemli bir etken olduğu büyük ölçüde kabul görmektedir. Ancak jeopolitik değişimler uluslararası ve uluslarüstü tüzel kişiliklerin yerel bilinçlenmelerle eşzamanlı oluşumu, kültürel varlıklara ilişkin yasa dışı pazarın giderek gelişmesi sonucu küreselleşen bu oluşum içinde kültürel varlıkların uluslararası hukukta düzenlenmesi zorunluluğu kaçınılmaz olmuştur.

Sanat eserleri ve eski eserler piyasasında süren ticaret yaşamındaki hırsızlık olaylarının taşıdığı uluslararası nitelik özellikle 1960'lı yılların sonunda, devletleri ulusal mevzuatla alınan tedbirlerin yeterli olmadığı gerçeği ile karşı karşıya bırakmıştır. Ulusal seviyedeki mevcut insan unsuru ile mali kaynaklar, ulusal mevzuatla birleşse bile yetersiz kalmaktadır.

Bu nedenle son 35 yıl, sadece hukuk alanında geniş veya dar kapsamlı, iki taraflı, bölgesel veya dar kapsamlı ve nihayet UNESCO bünyesinde gerçekleştirilen uluslararası antlaşmaların imzalandığı bir dönem olmuştur.

Kültürel varlıkların korunması, fiziksel olarak iyi koşullarda korunmasının yanı sıra, coğrafi ve sosyoekonomik anlamda bütünlüğüne saygı gösterilmesi gerekliliğini de

taşımaktadır. Kültürel varlıklarda "koruma" kavramı esas alınarak; 1) ulusal, 2) uluslararası, 3) evrensel olmak üzere 3 farklı düzeyde koruma söz konusudur.

1) Ulusal Düzeyde Koruma: Devletin ülke unsuru esas alınarak, kültür varlığının o ülke kaynaklı olduğu ve o ülkede keşfedildiği kabul edilerek, kamu ağırlıklı düzenlemeler yoluyla kültürel varlığın korunmasıdır.
2) Uluslararası Düzeyde Koruma: Kültür varlıklarının kendi coğrafyasında korunması amacına dayanılarak, ait olduğu düzenlemelerin amaç ve kapsamına uygun biçimde korumaya yönelmektir. Burada hedef; kültürel varlığın uluslararası alanda korunmasıyla ilgili tek tip bir amaca ulaşmak için ulusal ölçüde ek olarak ortak bir ölçütü bulmaktır.
3) Evrensel Düzeyde Koruma: Kültür varlığını evrensel kabul ederek ulusal yargı ve mülkiyet haklarından bağımsız olarak insanlığın ortak mirası olarak görmekte ve o varlığın ait olduğu ortamda korunma olgusuna tezat teşkil etmektedir.

Uluslararası alanda antlaşmalar işlevlerine göre ikiye ayrılmaktadır:
1-Akit Karakterli Antlaşmalar: karşılıklı taahhüt anlayışıyla olur ve üçüncü devleti ilgilendirmez. Örnek olarak; Fransa-Laos (1950), Fransa-Cezayir (1968) ve ABD ile genellikle Güney Amerika devletleriyle imzalanan (ABD-Meksika 1970 vb.) ikili anlaşmalar sayılabilir.

2- Yasa Karakterli Antlaşmalar. İradeler karşılıklı değil, aynı yönde teşekkül eder ve amaçlar ortaktır. Böylece objektif bir hukuk düzeni ortaya çıkar ve tüm akit tarafları aynı ölçüde bağlar. Çok taraflı antlaşmaların çoğunluğu bu ilkeye uygundur. Çok taraflı antlaşmalara; 1970 UNESCO Sözleşmesi, 1995 UNİOROİT Sözleşmesi örnek olarak verilebilir. Yine de çok taraflı antlaşmalar bünyesinde bölgesel düzenlemeler için de; Avrupa Konseyi Kültür Sözleşmesi, Valetta Sözleşmesi örnek olarak sayılabilir (Ekinci, 2001:1).

Anayasamızın 90. Maddesinin son fıkrasında "usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmuş uluslararası sözleşmelerin kanun hükmünde olduğu ve bunlar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamayacağı" hükme bağlanmıştır. Böylece, UA nitelikteki usulüne uygun yürürlüğe giren antlaşmalar (Yasa Karakterli Antlaşmalar), ülkemizi kanun hükmünde bağlamış daha da ötesinde Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmaması özelliği ile daha da güçlü bir ifade kazanmıştır.

B. AMAÇ

Bu incelemede temel amaç kültürel varlıkların ait olduğu coğrafyada korunmasında ulusal düzeyde alınan tedbirlerin yeterli olmaması, 18. yy. itibariyle eserlerin çeşitli etkenlerle tahrip ve talan edilmesi, kültürel varlıkların yasadışı yollarla yürütülen ticaretinin uluslararası seviyede endişe verici hızla artan bir suç tipini oluşturması, uluslararası sınırların aşılmasıyla yeni pazarların ve refah seviyesi yükselen devletlerin yeni alıcılarının, özellikle, iletişim teknolojisinde yaşanan gelişmelerle bilgi ve buna bağlı eser akışının hızlanması sonucu devletlerin ve uluslar arası camianın bakış açısını ve uygulamalarını irdelemek, uluslararası ilişkilerde kültür varlıklarının korunmasını incelemektir.

C. ÖNEM

Kültürel kimlik her ulusun, her topluluğun geçmişinden yararlanmaya, kendine özgü nitelikleri ile uyumlu dış etkilere açık olmaya ve böylece kendini yaratma sürecini sürdürmeye özendirerek, insanoğlunun gelişme olanaklarını arttıran uyarıcı bir zenginliktir. Bir çok devlet ilerlemelerini kültürel kimliklerinin gelişmesiyle doğru orantılı olduğunu anlamış durumdadır. Tarih boyunca yaratılan eserler kültürel kimlik kavramının mirasıdır. Dolayısıyla bu mirasın korunması yalnızca tek tek ülkelerin değil dünyanın görevidir. Herhangi bir ülkenin kültür varlığının yağmalanmasının insanlık mirasına zarar verdiği görüşü ülkemizce de benimsenmektedir. Ülkemizdeki kültür varlıklarının gerek yurt içinde gerek yurt dışındaki kaçakçılığı ne yazık ki geçmişten başlayarak günümüze kadar devam etmektedir. Kaynak ülkede kültür varlığını korumak üzere alınan tedbirler, eser ülke dışına çıktığında etkisini yitirmekte ve uluslararası alanda el değiştiren kültür varlığı, farklı hukuk düzenlemelerinde çeşitli muamelelere muhatap olmaktadır. Bu bağlamda konu, Türkiye'nin, bu zorlukları yasal çerçevede aşarak, bulunduğu coğrafyadaki medeniyetlere sahip çıktığı oranda kalıcı olacağı ve ortak kültürel kimlik yaratması yoluyla da evrensel olacağının yollarını içerdiği için önem taşımaktadır.

D. SINIRLAMALAR

Bu araştırmada incelenecek kısım kültür varlıkları hakkında uluslararası zeminde ortaya çıkan anlaşmazlıklara yönelik oluşan kuruluşların yaklaşımıdır. Her ülkenin bu süreçde yer alan anlaşmazlıklardaki hukuki ve siyasi sorunları tek tek irdelenmemiştir.

E. TANIMLAR

Araştırma sonucu ortaya çıkan ana unsurlar, bulgular tesbit edilirken gerekli tanımlar ve kavramlar, özellikle sosyal ve siyasal terimler ile açıklanacaktır. Bu bağlamda, özellikle, anlaşmalarda ve resmi belgelerde yer alan ve literatürde kullanılan kavramlar ve terimler üzerinde durulacaktır.

F. KISALTMALAR

AB- Avrupa Birliği
AT- Avrupa Topluluğu
ABD- Amerika Birleşik Devletleri
ICOS- International Council of Museums
ICOMOS- International Council for Monuments and Sites
KTVKK- Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu
UNESCO- United Nations Education Science and Culture Organization

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

A. ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırmamızın temelini kültür varlıklarının uluslararası ilişkiler boyutu ve kültür varlığı üzerine olan tehditlerin önlenmesi için yapılan uluslararası çalışmalar oluşturacaktır. İlgili konuda literatür araştırması yapılacaktır.

B. EVREN VE ÖRNEKLEM

Yapılacak olan bu araştırmada çalışma evrenini tüm kültür varlıkları ve bunlarla ilgili ulusal ve uluslararası sözleşmeler, antlaşmalar, ortak çalışmalar ve sivil toplum örgütü

programları oluşturmaktadır. Ancak bu çalışma evreninin büyüklüğü karşısında bu programa devletin, sivil örgütlerinin ve medyanın bakış açıları ve önerileri değerlendirme kapsamına alınacaktır.

C. VERİLER VE TOPLANMASI

Konu ile ilgili veriler, konu üzerinde literatürdeki kitaplar, makaleler, Avrupa Birliği Mevzuatı, Kültür Bakanlığı yayınları, internet siteleri, resmi belgeler ile gazete arşivlerinden toplanmaya çalışılacaktır.

D. VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMLANMASI

Literatür taramasından sonra elde edilen veriler eleştirel ve birleştirici yaklaşımla ele alınacak, soruna ilişkin saptamalarımız açısından değerlendirilecektir. Ayrıca veriler Türk Dış Politikasını etkileme derecesinin saptanmasında da kullanılacaktır. Türk Kamuoyu'nun bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi amacıyla gerekenler incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

"Sanat Eseri hem bir saat gibi içinde bulunduğu zamanı, hem de bir pusula gibi gidilmesi gereken yönü işaret edecektir"

Fazıl Hüsnü Dağlarca

KÜLTÜR VARLIKLARI

Birçok uygarlığı topraklarında barındıran, binlerce yıllık insanlık tarihinin oluşmasında yer alan Türkiye, Mısır, Yunanistan, İtalya ve bazı Güney Amerika ülkelerinde kazılarla ortaya çıkan kültür varlıkları, her çağda insanların dikkatini çekmiş ve Türkiye her zaman bu ülkeler arasında ilgi odağı olmuştur.

Kültürel kimlik her ulusun, her topluluğun geçmişinden yararlanmaya, kendine özgü nitelikleri ile uyumlu dış etkilere açık olmaya ve böylece kendini yaratma sürecini sürdürmeye özendirerek, insanlığın gelişme olanaklarını arttıran uyarıcı bir zenginliktir. Bir çok devlet ilerlemelerini kültürel kimliklerinin gelişmesiyle doğru orantılı olduğunu anlamış durumdadır. Tarih boyunca yaratılan eserler kültürel kimlik kavramının mirasıdır. Dolayısıyla bu mirasın korunması yalnızca tek tek ülkelerin değil dünyanın görevidir. Herhangi bir ülkenin kültür varlığının yağmalanmasının insanlık mirasına zarar verdiği görüşü genel kabul görmektedir.

Kültür varlığı üzerindeki tehdit, ülkelerin ekonomik koşullarına, eğitim düzeylerine ve kültürel bakış açılarına bağlı olarak yasadışı yollarla gerçekleştirilmektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine oranla kültürel ve ekonomik açıdan yetersiz ve bilinçsiz kesimler içerisindeki bazı grup veya kişiler, kültür varlığı kaçakçılığını bir meslek haline getirmişlerdir. Yaptıkları tahribat, tarihsel açıdan değerlendirilince çok büyüktür. Adı geçen ülkelerdeki kültür varlıklarının gerek yurt içinde gerek yurt dışındaki kaçakçılığı ne yazık ki geçmişten başlayarak günümüze kadar devam etmektedir. Eserlerin bulunduğu kaynak ülkede kültür varlığını korumak üzere alınan tedbirler, eser ülke dışına çıktığında etkisini yitirmekte ve uluslararası alanda el değiştiren kültür varlığı olarak, farklı hukuk düzenlemelerinde çeşitli

mevzuatlara göre değerlendirilmektedir. Kaynak ülkeler, eserlerin bulunduğu coğrafyadaki medeniyetlere sahip çıktıkları oranda kalıcı olacaklarını fark ettikleri için ortak kültürel kimlik yaratma yoluyla evrensel sayılacaklarını idrak etmektedirler.

Avrupa'daki ülkeler ve Amerika Birleşik Devletleri müzelerini, Doğu Akdeniz ve Güney Amerika medeniyetlerinde bulunan ve kanunsuz yollarla yurtdışına kaçınlan eserlerle doldurmuşlardır. 1950'li yıllardan itibaren büyük bir hız kazanan eski eser kaçakçılığı, ülkelerin kendi ulusal kültür varlıklarını koruma kanunlarıyla engellenmeye çalışılmaktadır. Ancak gelişmiş ülkelerin bu eşsiz eserlere sahip olma arzusu ve bu konudaki sınırsız para harcama olanakları kaçakçılığı düzenli hale getirmekte ve dolayısıyla bu tahrip durdurulamamaktadır.

Bu kültür varlıkları yurtdışına çıkarıldıklan zaman, bazı ülkelerin gümrüklerinde düzenlenen belgelerle (bir çeşit köken belgesi işlevini gördüğünden) yurtdışında dolaşımları kolaylaşmaktadır. Kültür varlıklarının insanlık için önemi, onların gelecek kuşaklara aktarılmasını gerektirmektedir. Bu durum kültür varlığının fiziksel olarak muhafaza edilmesi yanında ait olduğu mekanda koruması kavramını da gündeme getirmektedir.

Kültür varlıklarının ait oldukları coğrafyada korunmasında ulusal düzeyde alınan tedbirler yeterli olmamaktadır. Bu incelemede temel amaç, eserlerin çeşitli etkenlerle tahrip edilmesi, kültür varlıklarının yasadışı yollarla yürütülen ticaretinin uluslararası seviyede endişe verici hızla artması, uluslararası sınırların aşılmasıyla yeni pazarların ve refah seviyesi yükselen devletlerin yeni alıcılarının bu akışda belirleyici olmaları sonucu oluşturulan kuruluşları ve uluslararası ilişkilerde kültür varlıklarının yerini incelemektir.

1.1. Kültür Varlığı Kavramı

"Kültür Varlıkları" tarih öncesi[1] ve tarihi devirlere ait toprak üstü, toprak altı ve sualtında bulunan eski kültür ve uygarlıklara ait insan emeği ile yaratılmış bilim, kültür, din ve güzel

[1] Akurgal, Ekrem, (1997): Anadolu Kültür Tarihi, Ankara, TÜBİTAK

sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan maddi kalıntılardır[2].

Maddi kalıntılar denilince sanat için yaratılmış olsun veya olmasın insanın yaratmış olduğu her şey anlaşılmaktadır. Tarihi çağlardan günümüze ulaşabilen kültür varlıklarının tümü eski eser olarak isimlendirilmiştir. Diğer bir tanımla, insanın ve doğanın geçmişinde var olan, bugüne gelebilen her şey eski eserdir. Sanatsal, tarihi, bilimsel, arkeolojik[3] ya da kültürel açıdan önemli nesneler taşıdıkları değer itibariyle diğer nesnelerden ayrı bir sınıf teşkil ederek geçmişle gelecek arasında bir köprü oluşturmaktadırlar.

1.2. Kültür Varlığı Tanımı

Genel olarak kültür varlığı tanımında üç yöntem kullanılmaktadır[4]. Bunlar teker teker sayma, sınıflandırma ve kategorilere ayırma yöntemleridir[5].

a) Teker teker sayma yöntemi: Bu yöntemde koruma altındaki bütün kültür varlıkları teker teker sayılır. Bu durumda henüz keşfedilmediği veya yaratılmadığı için kanun koyucunun dikkatini çekmemiş olan varlıklar koruma dışı[6] kalmaktadır. Söz konusu yöntem daha çok İngiliz Uluslar Topluluğu ülkelerinde kullanılmaktadır[7].

b) Sınıflandırma yöntemi: Bu yöntemde yetkililerce alınan bir karar uyarınca, kapsam dahiline alınan nesneler koruma altındaki kültür varlıklarını oluşturmaktadır. Fakat bu şekilde yapılan bir sınıflandırmada, liste dışı kalan nesneler koruma alanının dışında

---

[2] Eski Eser Tanımı ve Kaçakçılığının Önlenmesi Semineri Notları, ANKARA-1989, T.C. Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Başkanlığı. Ünal Ofset Matbaası

[3] Arkeolojik kültür varlıkları yerine konulması imkansız, dönüşümsüz, her biri kendine özgü tekil belge özelliğindedir.

[4] Lyndel V. PROTT&P.J. O'KEEFE: Law and the Cultural Heritage, vol.3:Movement, London: Butterworths,1989, p.27

[5] Akipek, Serap, (1999) Ulusal ve Uluslararası Hukuk Açısından Kültür Malları, passim

[6] PROTT/O'KEEFE, s.27; O'KEEFE (Export/Import), p.62

[7] Unitdroit, 1992, Study LXX- Doc.25, s.5. Gambia mevzuatı bu yönteme bir örnek teşkil etmektedir. Monuments and Relics Act 1974, s.2'de etnografik eserlerin neler olduğu teker teker sayılmaktadır. İngiliz kolonileri zamanında kullanılan bu tanımlama aynen Sierra Leone'de de geçerlidir. Aynı şekilde ABD Archaeological Resources Protection Act 16 U.S.C. p.470 bb'de arkeolojik kaynak tarifi de bu yöntemle yapılmıştır PROTT/O'KEEFE, p.27-28

kalmaktadır. Bu yöntem daha ziyade Fransa ve Fransız kanunlarını örnek almış ülkelerde kabul edilmektedir.

c) Kategorilere ayırma yöntemi (türlerine göre ayırma): Bu yöntemde kültür varlığının genel bir tarifi verilmektedir[8].

Pek çok ülke bu yöntemleri birlikte kullanarak kültür varlığı tanımına gitmektedir. Bu amaçla kategorilere ayırma yöntemi tek tek sayma yöntemi ile takviye edilmekte veya sınıflandırma yöntemi kategorilere ayırma yöntemi ile birlikte kullanılmaktadır. Bir çok ülke hukuku da kültür varlığı tanımlamasında ilave ölçütlere başvurmaktadır. Kültür varlığının yaşı en fazla başvurulan ölçüttür. Çoğu kez belirli bir tarih belirtilmektense, belirli bir yaşın üstünde olan nesneler kültür varlığı olarak kabul edilmektedir. Örneğin 40 yıldan eski (Kuveyt), 50 yıldan eski (Endonezya), 100 yıldan eski (Yemen) eserler gibi. Bazı ülkelerde yaşayan sanatçıların eserleri açıkça kültür varlığı kapsamı dışında tutulmaktadır (Avustralya, Honduras, Hindistan, Meksika, Polonya)[9]. Bu ölçütün, UNESCO'nun Arkeolojik Kazılara Uygulanacak Uluslararası İlkelere İlişkin Tavsiye Kararı'nda[10] da yer aldığı biçimde, oynak tarih (moving date) olarak uygulanması da olasılık dahilindedir. Yerel Kaynak tabiri, Brezilya'da kullanılan bir başka ölçüttür. Bunun tam aksi uygulama ise Venezüella'da uygulanmaktadır. Kendi ülke sınırları içinde bulunan veya mülkiyetinin kime ait olduğuna bakılmaksızın , ülkeye giren her türlü kültür varlığı kültür mirasına dahil edilmektedir.

1.2.1. Türkiye'de Kültür Varlıkları Tanımı

Ülkemiz açısından kültür varlığı tanımı halihazırda yürürlükte bulunan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (KTVKK) m.3'de (Madde 3. (17.6.1987 tarih ve 3386 sayılı Kanun, 14.7.2004 tarih ve 5226 sayılı Kanun ile değişik) yapılmıştır[11], Buna göre "Kültür Varlıkları"; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş

[8] PROTT/O'KEEFE, p.28; REICHELT (I), p.71; REICHELT (II), p.87; PROTT/O'KEEFE (I), p.185; O'KEEFE (Import/Export), p.63
[9] PROTT/O'KEEFE, p.29-30
[10] M.S. 1700'den öncesi (İsrail), 1894'den öncesi (Brunei), 1918'den öncesi (Nijerya), 19. yüzyıl (Türkiye) gibi
[11] Resmi Gazete 14.7.2004 No:5226

bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır[12].

Kanun tabiat varlığı diye ayrı bir başlık altında aynı maddede şu tanımı da yapmıştır: "Tabiat Varlıkları"; jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir.

Bu kategorilere ayırma yöntemiyle yapılmış genel bir tanımdır. Bu genel tanımlamadan sonra, kanun korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını madde 6'da belirlemiştir (Madde 6.- (14.7.2004 tarih ve 5226 sayılı Kanun ile değişik)[13].

1.2.1.1 Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları

a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19. uncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,

b) Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar,

c) Sit alanı[14] içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları[15],

d) Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evler.

Ancak, Koruma Bölge Kurulları'nca mimari, tarihi, estetik, arkeolojik ve diğer önem ve özellikleri bakımından korunması gerekli bulunmadığı karar altına alınmış taşınmazlar, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı sayılmazlar[16].

---

[12] T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü (2004): Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Ankara,

[13] Bu terimler için bkz. Umar, Bilge/ Çilingiroğlu, Altan: Eski Eserler Hukuku, Ankara 1990, s.105 vd.

[14] Sit Alanı: Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alandır.

[15] Başgelen, Nezih, Arkeoloji ve Sanat. Dünya'daki Eski Eser Uygulamalarından Örnekler. Türkiye'de ancak 300 sayısına ulaşmış tescilli arkeolojik sit alanına karşın, Macaristan'da 60.00, İngilterede bu sayı 650.000 adet olup birinci derece önemli sitler için 13 000 kadardır (Council for British Archaeology).

Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler[17], tümülüsler[18], ören yerleri[19], akropol[20] ve nekropoller[21]; kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, tabya ve istihkamlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemerleri, su yolları, sarnıç ve kuyular; tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar; sunaklar, tersaneler, rıhtımlar, tarihi saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar; camiiler, mescitler, musallalar, namazgahlar; çeşme ve sebiller, imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, tekke ve zaviyeler; mezarlıklar, hazireler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, siteller, sinagoglar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar, külliyeler, eski anıt ve duvar kalıntıları; freskler, kabartmalar, mozaikler, peri bacaları ve benzeri taşınmazlar; taşınmaz kültür varlıkları örneklerindendir. Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindendirler.

1.2.1.2. Taşınır Kültür ve Tabiat VarIıkları

KTVKK madde 23. ayrıca korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarını belirlemiştir (Madde 23.- (17.6.1987 tarih ve 3386 sayılı Kanun ile değişik). Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları şunlardır[22]:

a) Jeolojik, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait, jeoloji, antropoloji, prehistorya, arkeloji ve sanat tarihi açılarından belge değeri taşıyan ve ait oldukları dönemin sosyal, kültürel, teknik ve ilmi özellikleri ile seviyesini yansıtan her türlü kültür ve tabiat varlıkları;

---

[16] Gürbüz, Y, (1998), "Le Regime Des Fouilles Archeologiques En Turquie", in Balkan Uygulama ve Araştırma Merkezi (ed), Merkezi*, Balkan Araştırmaları Balkan Studies,* Edirne, passim.

[17] Höyük: Üst üste gelen çok sayıda yerleşme tipidir. Aynı yerde yıkılan kerpiç evlerin enkazının, yeni inşa düzeyi sağlamak için üstünün toprak ve kumla doldurulmasından ve yeniden inşaat yapılmasından elde edilen suni tepelerdir.

[18] Mezar odalarının üzerine toprak yığılarak meydana getirilen konik şekilli anıtsal mezarlardır. Yüksekliği, içinde yatanın önemi ile doğru orantılıdır.

[19]Ören yeri: Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli uygarlıkların ürünü olup, topoğrafik olarak tanımlanabilecek derecede yeterince belirgin ve mütecanis özelliklere sahip, aynı zamanda tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan dikkate değer, kısmen inşa edilmiş, insan emeği kültür varlıkları ile tabiat varlıklarının birleştiği alanladır.

[20] Akropoller: Eski Yunan sitelerinde tepede inşaa edilen aşağıdaki şehre ve çevreye hakim, etrafı surlarla çevrili, saldırı sırasında şehirde oturan halkın sığındığı, içinde saray ve tapınaklar bulunan tahkim edilmiş yer.

[21] Nekropoller: Antik kentlerin mezarlıklarınaverilen addır.Kentin dışında, kentten çıkan yolların üzerindedir.

[22] Kanadoğlu, Sabih, (2003): Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık, passin

Her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, insan iskeletleri, çakmak taşları (sleks), volkan camları (obsidyen), kemik veya madeni her türlü aletler, çini, seramik, benzeri kab ve kacaklar, heykeller, figürünler, tabletler, kesici, koruyucu ve vurucu silahlar, putlar (ikon), cam eşyalar, süs eşyaları (hülliyet), yüzük taşları, küpeler, iğneler, askılar, mühürler, bilezik ve benzerleri, maskeler, taçlar (diadem), deri, bez, papirus, parşömen veya maden üzerine yazılı veya tasvirli belgeler, tartı araçları, sikkeler, damgalı veya yazılı levhalar, yazma veya tezhipli kitaplar, minyatürler, sanat değerine haiz gravür, yağlıboya veya suluboya tablolar, muhallefat (relique'ler), nişanlar, madalyalar, çini, toprak, cam, ağaç, kumaş ve benzeri taşınır eşyalar ve bunların parçaları.

Halkın hayatını yansıtan, insan yapısı araç ve gereçler dahil, bilim, din ve güzel sanatlarla ilgili etnografik nitelikteki kültür varlıkları.

Osmanlı Padiahları Abdülmecit, Abdülaziz, V. Murat, II. Abdülmecit, V. Mehmet Reşat ve Vahidettin'e ait ve aynı çağdaki sikkeler, bu Kanuna göre tescile tabi olmaksızın yurt içinde alınıp satılabilirler. Bu madde kapsamına girmeyen sikkeler bu Kanunun genel hükümlerine tabidir.

b) Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle, Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ait tarihi değer taşıyan belge ve eşyalar, Mustafa Kemal ATATÜRK'e ait zati eşya, evrak, kitap, yazı ve benzeri taşınırlar. Kanun burada örnekseme yoluyla teker teker nelerin taşınmaz kültür varlığı olduğunu sıralamış, dolayısıyla kategorilere ayırma yöntemiyle birlikte teker teker sayma yöntemini kullanmıştır.

Her ülke kendi iç hukuk mevzuatında korunması gerekli kültür varIıklarını saptamıştır. Bunun dışında kültür varlıkları, uluslararası düzenlemelerin de konusunu teşkil etmiş ve her bir düzenleme kendi kapsamındaki kültür varlıklarının neler olduğunu tespit etmiştir. Aşağıda çeşitli konvansiyonlarda verilen kültür varlığı tanımlarını ele alacağız.

1.2.2. Uluslararası Konvansiyonlara Göre Kültür Varlıkları Tanımı

1.2.2.1. 1954 tarihli Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Varlıklarının Korunmasına Dair La Haye Konvansiyonu

Madde 1'de konvansiyon[23] kapsamında olan kültür varlıklarının tanımını yapmıştır. Buna göre;

a) Dini veya laik, mimari, tarihi anıtlarla sanat anıtları, arkeolojik değerdeki yerler, bütünü itibariyle tarihi veya artistik bir alaka arzeden yapı toplulukları, sanat eserleri, el yazmaları, kitap ve başkaca tarihi, artistik veya arkeolojik değer taşıyan eşya, keza yukarıda bildirilen servetlerden mürekkep bilim koleksiyonlarıyla önemli kitap, arşiv, röprodüksiyon koleksiyonları ve emsali gibi milletlerin kültür miraslarında büyük önemde yeri olan menkul ve gayrimenkul mallar,

(b) Gerçek ve başlıca görevi (a) fıkrasında zikredilen menkul kültür varlıklarını koruma ve teşhirden ibaret olan müze, büyük kitaplık, arşiv deposu gibi binalarla, (a) fıkrasında açıklanan menkul kültür varlıklarının silahlı bir çatışma halinde korunmasına mahsus sığınaklar, c) (a) ve (b) fıkralarında tarif edilen kültür mallarını büyükçe sayıda içine alan ve "anıt merkezleri" denilen merkezler kültür varlıklarıdır. Konvansiyonun amacı silahlı bir çatışma durumunda kültür varlıkIarının korunması olduğu için (b) ve (c) fıkralarıyla, kültür varlıklarının içinde bulunduğu yerler de tanım içine dahil edilmiştir. Konvansiyon (a) bendinde milletlerin kültür miraslarında büyük önemde yeri olan malları çeşitli örneklerle açıklamıştır.

1.2.2.2. 1970 Tarihli Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması için Alınacak Tedbirlerle İlgili UNESCO Konvansiyonu

Madde 1'de[24] ayrıntılı bir biçimde kültür varlığını tanımlamıştır: ...dinsel nitelikte olsun olmasın, her devlet tarafından arkeoloji, tarih öncesi, tarih, edebiyat, sanat veya bilim

[23] (1956) 249 U.N.T.S. 240, Ayrıca bkz. Spoils of War ed. By Elizabeth Simpson, 1997, p.287
[24] (1970) 10 ILM 289. Ayrıca bkz. Spoils of War, p.297 vd. Türkiye'nin de taraf olduğu bu sözleşmenin Türkçe metni için bkz. Resmi Gazete. 26.1.1981 No. 17232

için önemli olarak gösterilen ve aşağıdaki kategorilere giren değerler kültür varlığı sayılırlar:
a) Az bulunur zooloji, botanik, mineroloji ve anotomi örnekleri ile

koleksiyonlar, paleontoloji bakımından değer taşıyan nesneler,

b) Bilim ve teknik tarihi ile askeri ve sosyal tarihi de kapsayan tarihi, ulusların idare adamlarının, bilginlerinin, düşünür ve sanatçılarının hayatlarına ve önemli olaylara değin varlıklar,

c) Kanuna uygun veya aykırı olarak yapılan kazı ve arkeolojik bulgu ürünleri,

d) Tarih ve sanat değeri taşıyan anıtlar ile arkeolojik sitlerden arta kalan kırık dağınık parçalar,

e) Yüzyıldan daha eskiye ait sikke, hakkedilmiş mühür, kitabe ve benzeri şeyler,

f) Etnolojik gereçler,

g) Sanat değeri bulunan aşağıda gösterilmiş varlıklar:

(i) Her türlü satıh üzerine her türlü malzeme ile ve elle yapılmış

tablolar, resimler, desenler (elle süslenmiş imalat ürünleri ile sanayii ile ilgili desenler bunların dışındadır),

(ii) Hertürlü malzemeden yapılmış özgün heykeller, heykelcilik sanatı ile ilgili ürünler,

(iii) Özgün gravürler, baskılar ve taşbasmalar,

Hertürlü malzemeden meydana getirilmiş sanat değeri bulunan montajlar ve asamblajlar,

h) Az bulunur el yazmaları, 1500 yıllarından önce yapılmış baskılar, tarih, edebiyat ve bilim yönünden özel önem taşıyan eski kitaplar, yayınlar, belgeler (tek veya koleksiyon halinde),

i) Posta ve damga pulları ile benzer pullar (tek veya koleksiyon halinde),

j) Arşivler (plak, fotoğraf ve sinema arşivleri dahil)

k) Yüzyılı aşkın döşeme eşyaları ve eski müzik aletleri

Bu tanımda 11 grup kültür varlığı sayılmıştır ve ayrıca " her devlet

tarafından önemli olarak gösterilen nesneler" konvansiyon kapsamında yer almıştır.

Ayrıca Konvansiyon 4. maddede akit devletlerin aşağıdaki kategorilerde yer alan kültür varlıklarının, bu sözleşme gereğince her devletin kendi öz kültür varlığı olduğunu kabul ettiklerini öngörmüştür. Bunlar;

a) İlgili devletin vatandaşlarının tek veya kollektif dehasından doğmuş kültür varlıkları ile o devletin topraklarında yabancı uyruklu veya vatansız olarak ikamet eden kimselerin yarattıkları, o devlet için önemli sayılan kültür varlıkları,

b) Ulusal topraklarda bulunmuş kültür varlıkları,

c) Arkeoloji, etnoloji ve tabii bilim misyonlarının, varlıkların esas sahibi olan ülkenin yetkili mercilerinin muvaffakati ile edindikleri kültür varlıkları,

d) Serbestçe kabul edilmiş mübadelelere konu teşkil etmiş kültür varlıkları,

e) Varlıkların esas sahibi olan ülkenin yetkili mercilerinin muvafakatı ile ivazsız edinilmiş veya kanun yollarından satın alınmış kültür varlıkları.

1.2.2.3. Taşınır Kültür Varlıklarının Korunması Hakkında 1978 UNESCO Tavsiye Kararı

Bu karar da oldukça geniş bir kültür varlığı tanımı vermiştir[25]. Madde 1'e göre bu Tavsiye Kararının kapsamı açısından insanlığın oluşumunu yada doğanın evrimini gösteren ya da açıklayan ve arkeolojik, tarihi, sanatsal, bilimsel veya teknik değeri olan bütün taşınır nesneler ile aşağıdaki kategorilere giren bütün nesneler taşınır kültür varlığı sayılırlar:

Karada ve su altında yapılan arkeolojik keşif ve kazılarda elde edilen buluntular ,

Aletler, çanak çömlek, kitabe, sikke, mühür, mücevher, silah ve mezar kalıntıları gibi eski eserler ile mumyalar,

Tarihi anıtların parçaları,

Antropolojik ve etnolojik değeri olan materyaller,

Bilim, teknoloji, askeri ve toplum tarihi de dahil olmak üzere tarihte, ulusların, liderlerinin, düşünürlerinin, bilimadamlarının ve sanatçıların yaşamlarıyla ve ulusal açıdan önemli olaylarla ilgili nesneler,

[25] 24.10.1978- 28.11.1978 tarihleri arasında Paris'teki toplantıda, 20. Oturumda alınmış bir karardır.

Sanatsal değeri bulunan varlıklar; örneğin, her türlü satıh üzerine her türlü malzeme ile tümüyle elle yapılmış tablolar ve resimler, özgün yaratıcılık aracı olan özgün baskılar, posterler ve fotoğraflar; her türlü malzeme üzerindeki özgün sanatsal montajlar ve asamblajlar; her türlü malzemeden yapılmış heykeller ve heykel sanatıyla ilgili eserler; cam, seramik, metal, ağaç vb gibi malzemeler üzerine yapılan uygulamalı sanat eserleri ,

Özel bir önemi olan elyazmaları, 1500 yılından önce yapılmış baskılar, elyazması kutsal kitaplar, kitaplar, belgeler ve yayınlar

Nümizmatik (madalyalar ve paralar) ve filatelik (pul ile ilgili) değeri olan nesneler

Metin kayıtları dahil arşivler, haritalar ve diğer harita araçları, fotoğraflar, sinematografik filmler, ses kayıtları ve makine okuyucu kayıtlar ,

Mobilya eşyaları, duvar örtüleri, halılar, giysiler ve müzik aletleri,

Görüldüğü üzere 1978 UNESCO Tavsiye Kararı kategorilere ayırma yöntemi ile yetinmeyerek, çeşitli kültür varlıklarını sıralamıştır.

1.2.2.4. Kültür Varlıklarıylarıyla İlgili Suçlar Hakkındaki 1985 Tarihli Avrupa Konvansiyonu

Bu konvansiyonda[26] kültür varlıkları ve suçlar olmak üzere iki liste mevcuttur: Her iki liste iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım her devlet için zorunlu niteliktedir. İkinci kısım ise isteğe bağlıdır. Dolayısıyla her devlet ilk kısımda yer alan listedeki kültür varlıkları yanında, kendisi için önemli olan nesneleri de Konvansiyon kapsamına dahil edebilir (madde.2).

Ek II, bölüm I'de yer alan liste şöyledir:

a) Karada ve su altında yapılan arkeolojik keşif ve kazılarda (açık veya gizli) elde edilen buluntular,

b) Sanatsal veya tarihi yapılar ile arkeolojik sitlerden arta kalan parçalar,

c) Sanatsal, tarihi, arkeolojik, bilimsel yada kültürel açıdan büyük öneme sahip ve her türlü satıh üzerine, her türlü malzemeyle tümüyle elle yapılmış tablolar, resimler ve çizimler,

[26] (1986) 25 ILM 44. Türkiye Konvansiyonu 26.9.1985 tarihinde imzalamıştır.

d) Her türlü malzemeden yapılmış, sanatsal, tarihi, arkeolojik, bilimsel ya da kültürel açıdan büyük öneme sahip olan heykeller ve heykel sanatıyla ilgili eserler ile bu tür eserlerin kırık parçaları,

e) Sanatsal, tarihi, arkeolojik, bilimsel ya da kültürel açıdan büyük öneme sahip orjinal gravürler, baskılar, taşbasmalar ve fotoğraflar

f) Yüzyıldan eski aletler, çanak çömlek, kitabe, sikke, mühür, mücevher, silah ve mezar kalıntıları ile mumyalar,

g) Yüzyıldan eski mobilya eşyaları, duvar örtüleri, halılar ve giysiler ,

h) Yüzyıldan eski müzik aletleri,

i) Tek tek veya koleksiyon halindeki nadir el yazmaları ve 1500 yılından önce yapılmış baskılar,

1985 Avrupa Konvansiyonunda kültür varlığı tarihi, sanatsal, bilimsel ve arkeolojik olarak öneme haiz varlıklar olarak kabul etmiş ve bu nitelikteki grupları sıralamıştır[27].

1.2.2.5. Avrupa Birliğinin Kültür Varlıklarının İhracı Hakkındaki Avrupa Konseyi Tüzüğü

Bu Tüzüğün 1. maddesine göre "kültür varlığı" terimi ekte listesi verilmiş nesneleri ifade etmektedir[28]. Dolayısıyla söz konusu ek, sistemin işlemesi ve etkin olabilmesi açısından çok önemli bir faktördür. Buna göre;

1. 100 yıldan eski olan, karada veya su altındaki kazılarda elde edilen eser ve buluntular, arkeolojik sit alanlarındaki eserler, arkeolojik koleksiyonlardaki eserler,

2. 100 yıldan eski olan parçalanmış sanatsal, tarihi yada dini yapıların bütünleyici parçalarını oluşturan elementler,

3. Her türlü satıh üzerine, her türlü malzemeyle, tümüyle elle yapılmış resimler ve tablolar,

4. 1. ve 2. kategorilerin dışındaki mozaikler ve her türlü satıh üzerine her türlü malzeme ile tümüyle elle yapılmış çizimler,

---

[27] (a) ve (b) bendlerinde vurgulanan arkeolojik kültür varlıkları, tarihi ve sanatsal yapı ve arkeolojik sitlerden geriye kalan parçalar eski medeniyetler hakkında bilgi aktardığı için ilave olarak çok öneli olmaları koşulu doğal olarak gözetilmemiştir.

[28] 9.7.1992 tarihli Konsey Tüzüğü (AET) No.3911/92, OJ 31.12.1992 No.L395/1

5. Özgün gravürler, baskılar, serigraflar ve taşbasmalar ile bunların plaka ve özgün posterleri,

6. 1 nolu kategori dışındaki orjinal heykeller ve orjinali ile aynı işleme tabi tutularak yapılan kopyaları,

7. Fotoğraflar, filmler ve bunların kopyaları,

8. Tek tek veya koleksiyon halindeki harita ve müzik partisyonları da dahil olmak üzere el yazmaları ve 1500 yılından önce yapılmış baskılar,

9. Tek tek veya koleksiyon halindeki 100 yıldan eski kitaplar,

10. 200 yıldan eski basılmış haritalar,

11. 50 yıldan eski her çeşit arşivler ve bunların parçaları,

12. (a) Zooloji, botanik, maden veya anotomi koleksiyonundan örnekler ve koleksiyonlar, (b) Tarihi, paleontolojik, etnografik ya da nümizmatik değer taşıyan koleksiyonlar,

13. 75 yıldan eski ulaşım araçları,

14. 1 ile 13 nolu kategorilere girmeyen,

(a) 50 ile 100 yıl arasındaki oyuncaklar, oyunlar, züccaciye, altın yada gümüş kuyumculuk eşyaları, mobilya, optikle ilgili fotografik ya da sinematografik aletler, müzik aletleri, saatler ve bunların parçaları, ağaç eşyalar, çanak çömlek , duvar örtüleri, halılar, duvar kağıtları, silahlar,

(b) 100 yıldan eski antik eşyalar.

Tüzük kapsamında kültür varlığı sıfatını kazanmak için söz konusu nesnelerin ayrıca en az belirlenen maddi değerde olmaları gerekmektedir.

1 nolu (arkeolojik nesneler), 2 nolu (parçalanmış yapılar),

8 nolu (1500 yılından önce yapılmış baskılar ve elyazmaları),

11 nolu (arşivler) kategoride yer alan nesneler için mali değer aranmaz.

4 nolu (mozaikler ve çizimler), 5 nolu (gravürler),

7 nolu (fotoğraflar),

10 nolu (basılı haritalar) kategorideki nesnelerin en az 15000 AVRO

değerinde;

6 nolu (heykeller), 9 nolu (kitaplar),

12 nolu (koleksiyonlar),

13 nolu (ulaşım araçları),

14 nolu (diğer nesneler) kategorideki nesnelerin en az 50000 AVRO değerinde,

3 nolu (resimler) kategorideki nesnelerin en az 150000 AVRO değerinde olması gerekir.

Tüzük kapsamında ele alınan kültür varlıkları çeşitli kategorilerde sıralanmıştır. UNESCO Konvansiyonu ve Tavsiye kararındaki tanımdan farklı olan nokta, pekçok kategori için yaş sınırının bir ölçüt olarak kullanılması ve buna ilave olarak maddi değerin bir ölçü olmasıdı . Böylece kültür varlığı maddi olarak da bir değer ifade etmektedir.

1.2.2.6. Avrupa Birliği'nin Bir Üye Ülke Topraklarından Kanunsuz Olarak İhraç Edilmiş Kültür Varlıklarının İadesi Hakkında Konsey Yönergesi

Bu Yönerge kapsamında (5.3.1993 tarihli Konsey Yönergesi, Madde 1)[29];

Avrupa Ekonomik Teşkilatı Antlaşması'nın 36. maddesi anlamında, ulusal mevzuat ve idari işlemlere göre sanatsal, tarihi yada arkeolojik değer taşıyan ulusal hazine kapsamında (bir üye devlet topraklarından kanunsuz olarak ihraç edildikten önce veya sonra) sınıflandırılan ve bu yönergenin ekindeki listedeki kategorilerden birine giren nesneler veya bu kategorilere girmemekle birlikte müzeler, arşivler ya da kütüphanelerin koleksiyonlarının envanterlerinde liste halinde belirtilen kamu koleksiyonlarının parçaları bu yönerge kapsamında kamu koleksiyonu üye devlet, üye devletteki yerel veya bölgesel kuruluş ya da üye devlet topraklarında bulunan bir enstitü mülkiyetinde olan veya üye devlet kanunlarına göre kamusal nitelikli kuruluşun mülkiyetinde olan koleksiyonlar kültür varlığıdır. Dini enstitülerin envanterleri kültür varlığıdır.

[29] 15.3.1993 tarihli Konsey Yönergesi 93/7/EEC, OJ.27.3.1993 No.L74/74

1.2.2.7. 1995 UNITDROIT Konvansiyonu.

"Çalınan ya da İllegal Olarak İhraç Edilen Kültür Varlıkları Hakkındaki UNITDROIT Konvansiyonu madde 2'de kısa bir kültür varlığı tanımı vermiştir.[30] Dini ya da laik nedenlerle, arkeolojik, tarih öncesi, tarihi, edebi, sanatsal ya da bilimsel açıdan önemli olan ve Konvansiyon'un ekindeki listedeki kategorilerden birine ait olan kültürel objeler Konvansiyon kapsamında kültür varlığı olarak kabul edilmektedir. Ek listede yer alan kategoriler 1970 UNESCO Konvansiyonu'nda sayılan 11 grup kültür varlığıdır[31].

[30] Bkz. Final Act of Diplomatic Conference For the Adoption of the Draft Unitdroit Convention on the International Retorn of Stolen or Illegally Exported Cultural Objects, 25.6.1995, UNITDROIT; 34 ILM 1322, Ayrıca bkz. Spoils of War, p.308 vd.
[31] Bkz. Bölüm I, s.8-9.

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR MİRASI KAVRAMI

Bir toplumun yaşam şeklini, düşüncelerini, ruhsal birikimini, belirli bir konuda tanımlayıcı davranış biçimini yansıtan taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının bütünü kültür mirası olarak kabul edilmektedir[32]. Kültür mirası kavramı uluslararası düzenlemeler içinde ilk kez 1972 tarihli "Dünya Kültür ve Doğal Mirası Koruma Hakkındaki UNESCO Konvansiyonun"da yer almıştır. Kapsamı içindeki kültür mirasını anıtlar, bina grupları ve sitler olarak belirlemiştir (m.1). Taşınmaz kültür varlıkları ile ilgili bir düzenlemedir. 1972 tarihli "Ulusal Düzeyde Kültür ve Tabiat Mirasının Korunması ile İlgili UNESCO Tavsiye Kararı" da 56 benzer kıstaslarla kültür mirasını tanımlamıştır. Gerek UNESCO Konvansiyonu'nda gerekse Tavsiye Kararı'nda kültür mirası olarak kabul edilen nesneler için başvurulacak kıstas çeşitli açılardan çok, önemli evrensel değere sahip olma ölçüsüdür. Bu miras kavramı çerçevesinde ülkeler eserleri kendi mülkiyetlerinde tutabilmek için değişik görüşler etrafında toplanmışlardır[33].

Arkeolojik kültür mirası[34] Rönesans, Sanayi Devrimi ve ulus, devletleşme süreci ile beraber gelişen bir kavram olarak, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında gelişmiş ülkeler gündeminde giderek önem kazanmıştır.1960'lı yıllardan beri bilimsel temeller üzerinde gelişmekte olan arkeoloji bilimi ile beraber, dünya savaşları ve sonrasında modernizmin kültürel çevrede yaptığı yıkımların yarattığı tepkiler, ulusal-yerel yeni kimlik arayışları kamuoyunda arkeolojik mirasın korunması bilincini geliştirmiştir.

2.1. Kültür Varlıklarının İnsanlığın Ortak Mirası Olduğu Görüşü (Evrensellik Görüşü)

Evrensel nitelikte olan kültür varlıkları insanlığın gelişiminde farklı safhalardaki başarısını göstermektedir. Bu tür bir yaratıcılığın tümüyle bir devlete ya da ulusa ait olduğu iddiası kabul edilemez. Kültür varlıkları her türlü kısıtlayıcı yasal uygulamaların dışında

[32] Akipek, Serap, Ulusal ve Uluslararası Hukuk Açısından Kültür Malları,1999, Ankara, Turhan Yayınevi, passim
[33] Özel, Sibel, Uluslararası Alanda Kültür Varlıklarının Korunması,1998, İstanbul, Alkım Yayınevi, passim
[34] Tuna, Numan, (1998), Arkeoloji ve Sanat, sayı:85. Çevresel Etki Değerlendirme Çalışmalarında Arkeolojik Kültür Mirasının Korunması, passim

bağımsız olarak insanlığın ortak mirasını oluşturmaktadır[35]. Bütün insanların kültür varlıklarını görme ve inceleme ve değerlendirme hakkı olmalıdır. Bu yüzden devletler arasındaki kültür varlığı dolaşımı geliştirilmeli ve özellikle kaynak ülkede yeterli koruma ve muhafaza tedbirlerinin alınmadığı durumlarda, kültür varlıkları daha iyi korunabilecekleri ülkelere getirilmelidir. Kültür varlıklıkları alanında dikkate alınması gereken bazı temel ilkeler vardır. Bunların en önemlisi söz konusu nesnelerin korunması ve saklanmasıdır. Koruma kavramı, kültür varlıklarının uygun koşullarda muhafaza edilmesi yanında, kültür varlığının bütünlüğüne de saygı duymayı gerektirmektedir[36].

Evrensellik görüşü koruma ve görülebilirlik prensibine büyük önem vermektedir. Bulundukları kaynak ülkede tehdit altında bulunan kültür varlıkları başka bir ülkeye götürülürse, daha iyi korunabilirler ve daha fazla kişi onları görüp, inceleme ve yararlanma imkanına kavuşur. Evrensellik görüşüne göre kültür varlıklarının korunması onları görmek, bilmek ve üzerinde çalışmak amacıyla yapılmaktadır.

Ortak kültür mirası görüşü kültür varlıklarının uluslararası ticaretini, karşılıklı değişimini ve sergilenmesini savunmaktadır. Böylece eski kültürlere ait eserler geniş bir kitleye hitap edebilecek ve en önemlisi de bu alanda mevcut karaborsa sanat eseri ticareti azalacaktır. Dolayısıyla evrensellik görüşü kültür varlığı yönünden zengin ülkelerle fakir ülkeler arasındaki dengesizliği düzeltmeyi, kültür varlıklarının yeniden dağılımını amaçlamaktadır. Böylelikle kültürel yaklaşım temelinde ulusal üstünlük ve ırkçılık önlenmeye çalışılacaktır.

Ortak kültür mirası kavramı 1954 tarihli Avrupa Kültürü Konvansiyonu'nda[37] kullanılmıştır. Bütün Avrupa Konseyi üyeleri bu Konvansiyona taraf olmuşlardır. Konvansiyon'un amacı Avrupa'da kültürel işbirliğini geliştirmektir. İkinci maddede kültür

---

[35] Ortak miras kavramı bölgesel olarak ortak miras, evrensel ortak miras gibi alt ayırımlarla da incelenebilir. Bkz. PROTT/O'KEEFE, p.31 vd. Ancak bu konuda genel olarak "evrensellik" veya "enternasyonalizm" sözcükleri kullanılmakta ve bu şekilde "milliyetçi görüşün aksi bütün görüşler kapsam dahiline sokulmaktadır.

[36] Kültür varlıklarının bütünlüğünü koruyarak muhafazaedilmeleri gerekmektedir. Çünkü parçalanmaları halinde (bu parçalara ayırma işlemi çok özenli yapılsa bile) değerleri azalmaktadır. MERRYMAN and ELSEN: "Hot Art: A Reexamination of the Illegal International Trade in Cultural Objects " Journal of Art Management and Law, vol.12. no.3 p.8-11 (Fall 1982)

[37] 19 Aralık 1954, 218 U.N.T.S. 139. Türkiye'nin de taraf olduğu Konvansiyonun Türkçe metni için bkz. 17.6.1957 No.9635

mirasına dahil olan nesnelerin dolaşımı düzenlenmiştir. Dördüncü maddeye göre akit tarafIar mümkün olduğunca kültürel değere sahip nesnelerin dolaşımını ve karşılıklı değişimini kolaylaştırmalıdır. Beşinci maddeye göre ise, her akit taraf kendi kontrolü altında bulunan ve Avrupa kültürü değerine sahip olan nesneleri Avrupa'nın ortak kültür mirasının bir parçası olarak kabul edecek, bunları korumak için gerekli önlemleri alacak ve bunların uygun şekilde görülmelerini sağlayacaktır. Bu konvansiyonda " Avrupa'nın Ortak Kültür Mirası" terimi kullanılarak devlet sınırlarının ötesine geçilmesi, kavramın yaygınlaşması açısından önemli bir aşamadır.

Konvansiyonlar açıkça bir milletin sanatsal zenginliğinin sadece o millet için değil, ayrıca bütün dünya için önemli olduğunu ve bu amaçla da her devletin bütün dünya için bu hazineleri korumaları gerektiğini vurgulamıştır. Konvansiyon devletin egemen bir güç olmasına rağmen, kültür varlıkları sözkonusu olduğunda uluslararası topluma karşı asgari eşitliği sağlamakla yükümlü olduğu çağrısını yapmaktadır.

2.2. Kültür Varlıklarının Milli Kültür Mirasına Ait Olduğu Görüşü (Milliyetçi Görüş)

Kültür varlıklarının her milletin kendi kültür mirasına ait olduğunu savunan milliyetçi görüş, kültür varlıklarına milli bir kişilik yükleyerek, kültür varlıklarının fiziksel olarak kendi ülkesinde kalmasına büyük önem verir ve bu amaçla ihracatın denetim altına alınmasını savunmaktadır[38]. Milliyetçi görüş, çalınmış ya da yasadışı veya yasal yollardan ülke dışına çıkarılmış olan kültür varlıklarının yurda iadesini hedeflemektedir. Milliyetçi görüş kültür varlıklarının kaynak ülkeye iadesini isterken bütünlük ilkesine de hizmet etmektedir. Kültür varlıklarının tarihi, coğrafi, toplumsal ve iktisadi anlamda bütünlüğünün korunması gerekmektedir. Çeşitli nedenlerle bir parçası bir ülkede diğer parçası başka bir ülkede olan kültür varlığı biraraya getirildiğinde gerçek değerini bulacaktır.

Milliyetçi görüş, 1970 UNESCO Konvansiyonu'nda da kabul edilmiştir[39]. Konvansiyonun önsözünde kültür varlıklarının bilimsel ve eğitsel amaçlarla uluslararası değişiminin insanın uygarlık bilgisini derinleştirdiği ve uluslararasında karşılıklı saygı ve

[38] Özel, Sibel, (1998), s.34; Merryman (Two ways) p.832
[39] Özel, Sibel, (1998), s.37

itibar yarattığı,her devletin bu tehlikeleri önlemede kendi kültür varlıklarına olduğu kadar bütün ulusların kültür varlıklarına karşı da saygılı olma bakımından manevi sorumlulukları bulunduğu bilincine varması gerektiğinden söz edilmektedir.

Bu Konvansiyon'un başlıca amacı kültür varlıklarının kanun dışı ticaretini engellemektir. Taraflar kültür varlıklarının kanunsuz ithal, ihraç ve mülkiyet nakillerinin, ülkelerin bu varlıklardan yoksullaşmalarının başlıca nedenlerinden biri olduğunu ve bir uluslararası işbirliğinin, bu davranışlardan doğacak tehlikelere karşı korumada en etkili yollardan biri olduğunu (m.2), kaynak ülke kanunlarına aykırı olarak ihraç edilmiş kültür varlığı ticaretinin kanunsuz olduğunu (madde 3) ve bu tür nesnelerin ithalini engellemeyi ve kaynak ülkeye iadelerini sağlamayı kabul etmektedirler (madde7,9,13).

Konvansiyon'un 4. maddesinde milletlerin kendi milli kültür mirasına nelerin dahil olduğunu belirtmiştir. Konvansiyon m.4(a) dışında, kültür varlığının belli bir ülkenin milli kültür mirasına aidiyetini ararken, sözkonusu kültür varlığının o ülkeyle yakın bağlantılı olup olmadığı meselesine girmemiş, ülke topraklarında bulunan kültür varlıkları yanında, (c) (d) (e) bentlerinde belirtildiği üzere, satın alınmış, hibe edilmiş, serbestçe mübadele edilmiş kültür varlıklarını da milli kültür mirasına dahil etmiştir.

Böylece farklı bir kültürün izlerini taşıyan bir eser, kanuni yollardan bir ülkeye girdiğinde, artık o ülkenin kültür mirasına dahil olmakta ve o ülkenin bu eserin ihracını yasaklaması mümkün olabilmektedir. Fakat bu durum diğer devletlerin sözkonusu eserin kendi milli kültür miraslarına ait olduğu iddiasını ortadan kaldırmamaktadır. Madde 4(a) ise çeşitli ölçütlerle bir eserin milli kültür varlığına aidiyetini belirlemiş olmasına rağmen, birden fazla devletin söz konusu eser üzerindeki öncelik sorununu çözümleyememiştir. Bir devlet vatandaşı geçici bir süre bir başka ülkede yaşar ve bir sanat eseri üretirse, Konvansiyona göre sanatçının bağlı bulunduğu devlet ile geçici süre yaşadığı devlet bu eser üzerinde iddiada bulunabileceklerdir.

1970 Konvansiyonu her devletin kendi kültür mirasını kendisinin belirleyebileceğini öngörürken, bu noktada devletler arasında ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklara çözüm getirememektedir. Zira bir ulusun kültür mirasına ait olan bir nesne üzerinde bir başka devlet

de hak iddia edebilecektir. Konvansiyon "kültür varlıklarının korunmasını" onların "uzaklaştırılmaya karşı korunması" olarak algılamıştır. Madde 3'de akit devletlerce kabul edilmiş mevzuata aykırı olarak yapılan kültür varlığı ithali, ihracı ve mülkiyet transferi kanunsuz olarak kabul edilmiştir. Böylece kültür varlığı yönünden zengin ülkelerin ihracat yasakları, diğer akit devletlerde de tanınacaktır.

1970 Konvansiyonunun yürürlüğe girmesiyle kültür varlığı yönünden zengin ülkeler, kaybettikleri kültür varlıklarını yeniden kazanma yolunda önemli adımlar atmışlardır. Bunun yanında 1973 yılında BirIeşmiş Milletler Genel Kurulu kültür varlıklarının kaynak ülkeye iadesiyle ilgili bir dizi karar kabul etmiştir. 1978 yılında UNESCO kültür varlıklarının kaynak ülkeye gönderilmesi ya da kanunsuz temlik halinde iade edilmesini desteklemek için hükümetler arası bir komite teşkil etmiştir. 1983 yılında da Avrupa Konseyi Parlamenterler Kurulu sanat eserlerinin iadesi ile ilgili bir karar kabul etmiştir.

15 Mart 1993 tarihli Bir Üye Devlet Topraklarından Kanunsuz Olarak İhraç Edilmiş Kültür Varlıklarının iadesi Hakkındaki Konsey Yönergesi de milliyetçi görüşü benimseyerek Avrupa Topluluğu bünyesinde bile devletlerin kendi kültür miraslarını kendi ülkelerinde muhafaza etmelerine imkan tanımıştır. Önsözde Yönergeyle başlatılan işlemlerin bu konuda üye devletler arasındaki işbirliği tesisi için ilk adım olduğunu, hedefin ulusal hukukların karşılıklı olarak tanınması olduğunu belirtmiştir. Madde 2 bir üye devlet topraklarından kanunsuz olarak ihraç edilmiş kültür varlıklarının Yönergede belirtilen usul ve şartlar dahilinde iade edileceğini öngörmektedir. Çalınan ya da Yasadışı Olarak İhraç Edilen Kültür Varlıklarının İadesi ile ilgili 1995 tarihli UNITDROIT Konvansiyonu da belirli koşullarda yasadışı olarak ihraç edilen kültür varlıklarının iadesini kabul etmiştir.

2.3. Ülkelerin Kültür Varlıkları İle İlişkisi

2.3.1. İhraç Devleti

Kültür varlığı yönünden zengin ülkelerden yasadışı olarak kültür mirası içeriklerinin çıkması durumunda bu ülke ihraç ülkesi olarak tanımlanmaktadır. Kültür varlıklarının hareketliliğini önlemede sıkça başvurulan yöntemlerden biri, kültür mirasına

dahil olan eserlerin ülke dışına çıkarılışında uygulanan kısıtlamalar ve denetimlerdir[40]. Kültür varlıklarının ülke dışına çıkarılışlarına getirilen denetim ve kısıtlamaların ilk uygulamaları iktisadi yönden güçsüz, kültür varlıkları bakımından zengin devletlerin düzenlemelerinde görülmektedir. Bu ülkelere ilaveten kıymetli koleksiyonları ülkelerinde barındıran ancak iktisaden giderek zayıflayan bir zamanların güçlü devletleri de sahibi oldukları kültür varlıklarının daha zengin pazarlara akışını engellemek amacıyla ihraç denetimlerinden çare aramaktadırlar.

Ancak devletler, kültür varlıklarının ihracını uluslararası kültürel değişime hizmet edecek şekilde kolaylaştırnaya yönelik genel bir yükümlülük altında da olabilirler. Devletler, uluslararası alanda kültür varlıklarının kültür kurumları arasındaki geçici veya sürekli değişimini kolaylaştırıcı mevzuatları benimsemeyi de üstlenebilirler[41]. İhraç sınırlamalarının nedenlerinden en belirgini, ihraç denetimini kültür varlıklarına yönelik ihlalleri saptamak ve önlemek amacıyla kullanarak, bu yolla ülke içinde kaçak kazıları, hırsızlığı ve mülkiyet ihlallerini durdurmak, bundan da öte uluslararası seviyede örgütlenmiş suç odaklarının bu faaliyetlerde yeralmasının önüne geçebilmektir.

2.3.2. Transit Devlet

Ülkesinden kültür varlıklarına üzerinden geçiş yaptırılan devletler Transit Devlet olarak tanımlanır. İhraç ülkeleri, kaynağı kendi topraklarına dayanan kültür varlıklarının hareketliliğini denetlemeye yönelik çeşitli önlemler almakla birlikte, bu varlıkların yasadışı yollarla el ve yer değiştirmesi ağırlıklı olarak uluslararası bir nitelik taşıdığından, eski eser kaçakçılığına konu kültür varlıklarının ülkelerinden geçirildiği devletlere uygulanan kurallar bu akış üzerinde etkili olmakta ve bazı ülkeler bu akış içinde önemli bir rol üstlenmektedir. Kültür varlıkllarının olağan hareketliliğine konu olan eserler, bu hareketliliği geleneksel olarak uygulamalarıyla cazip hale getiren ülkeler üzerinden geçiş yapmaktadır[42].

---

[40] Akipek, Serap, (1999), s.103; Kültür mallarına ilişkin bilinen en eski düzenleme 1464 yılına tarihlenmekte olup, Papa II. Pius'un sanat eserlerinin Papalık dışına çıkarılmasını yasaklamaktadır. Bunu izleyen ve arkeolojik kazılarla ilgili kurallar getiren Papalık kanunlarıda vardır.

[41] Florance Agreement on the Importation of Educational, Scientific and Cultural Property (1950) gibi.

[42] Akipek, Serap, (1999), s. 134

Kültür varlıklarının dolaşımında geçiş yapılan iki ayrı çeşit ülkeden söz edilebilir. Bunlardan ilki, kaynak ülkeye coğrafi yakınlıkları nedeniyle yasal veya yasadışı işleyiş içinde yeralan ve aracı, kaçakçı gibi kişilerin çok kısa sürelerle de olsa kaçınılmaz olarak uğramak zorunda oldukları ülkelerdir. Diğeri de bölgenin ulaşım ağının merkezinde bulunması nedeniyle bu niteliği kazanan ülkelerdir[43].

Kaynak ülkeden yasadışı yollarla çıkarılan kültür varlıklarının uluslararası sanat piyasasına sunulmadan önce uğradıkları ülkelerin transit geçiş yapılan ülke olarak rağbet görmelerinin başlıca nedeni, yasal düzenlemelerinde kültür varlıklarının ithalini veya ihracını düzenleyen kurallardaki boşlukların bulunması ya da böyle bir mevzuatın yokluğudur[44]. Bu transit noktalarından bir kısmı, yasal boşluklarına ek olarak coğrafi konumlarının sağladığı üstünlüğü de kullanarak seçkin bir müzayede merkezi niteliğini de kazanmışlardır. Bu özellklerine ilaveten açık arttırma, restorasyon, değer biçme gibi hizmetlerin yoğun olarak sunulduğu uğrak geçiş noktalarına dönüşmüşlerdir.

Son zamanlarda ülkeler arasında ortaya çıkan yaklaşım, devletlerin kendi kültür miraslarınna sağladıkları korumayı, bölgelerinde bulunan diğer devletlere ait kültür varlıklarına da yaygınlaştırmalarını öngören bölgesel antlaşmaları işaret etmektedir. Eğer devlet, içinde yeraldığı bölgesel kültür mirasını, sahip olduğu ulusal kültür mirası ile aynı ölçüde korumaya değer görürse, karşılıklı olarak bölgede bulunan diğer devletlerin kültür miraslarının korunması çok daha büyük bir güvence altına alınmış olacaktır[45].

Bu alanda imzalanan antlaşmaların gerçekleştirmek arzusunda oldukları koruma da bu işleyişin varolmasını öngörmektedir. 1969 tarihinde kabul edilen Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi, Avrupa kültür mirasının korunmasındaki sorumluluğu ilk olarak olayın gerçekleştiği devlete atfetmekle birlikte, bu sorumluluğun aynı zamanda bütün Avrupa devletlerinin ortak sorunu olduğuna işaret etmektedir[46].

---

[43] Örneğin, Papua Yeni Gine ve Yeni Zelanda gibi ada devletlerine ulaşım Avustralya'ya uğramayı mecbur kılmaktadır.Kamerun, Nijerya dışına kaçak olarak çıkarılan eserlerin ilk uğrak yeridir. Bilgi için bkz. PROTT/O'KEEFE, op.cit., p.532

[44] Transit devletlerin kültür varlıklarının ithal ve ihracı konusunda bu tür düzenleme eksikliklerine rağmen, kaynak ülke niteliğindeki ihraçülkeleri ihraç denetim ve sınırlamalarını içeren düzenlemeler mevcuttur.

[45] Akipek, Serap, (1999), s. 136

[46] Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi'nin Önsözüiçin bkz. Id., p.317. Ayrıca, PROTT/O'KEEFE, National Legal Control of Illicit Traffic in Cultural Property, p. 74-75

2.3.3. İthal Devleti

Kendisine ait olmayan kültür varlığını[47], kendi mevzuatına göre mülkiyetine geçiren ülkeler ithal devletler olarak tanımlanırlar. Transit devlet konumunda bulunan ülkeler kültür varlığının hareketliliğinde önemli bir işlev yüklenmektedirler. Bununla birlikte, ithal devleti konumundaki ülkelerin koleksiyoncularının mülkiyetlerine yeni parçalar katma isteği kaynak ülke dışına yönelik hareketliliğin en önemli gücünü oluşturmaktadır. Zengin ve güçlü parasal kaynakları, kurumsallaşmaları ve uyguladıkları etkili iktisap politikalarıyla ünlenen kamuya ve özel kişilere ait belli başlı vakıflar, koleksiyonerler, faaliyet gösterdikleri ülkelerin ithal devletleri sıralamasında önemli bir yer edinmelerini kolaylaştırmaktadırlar.

Bu oluşumlar, hükümetin kültür varlıkları siyaseti oluşturmalarında da belirleyici olabilmektedirler. Ayrıca etkileyecek güce erişmektedirler. Ayrıca hangi ülkelerden ne cins bir kültür varlığının seçileceği konusunda belirleyici olabilmektedirler[48]. Kültür varlığı ticaretinin bu kapsamda gerçekleşmesi uluslararası nitelik taşıdığından, önemli kültür mirası unsurlarının hareketliliği sıklıkla ihraç, transit ve ithal devletlerinin[49] hepsini ve çoğu zaman bunların birden fazlasını kapsayacak şekilde gerçekleşmektedir.

Batı Avrupa ülkelerinini çoğu, Güney Afrika, ABD ve Japonya kültür varlığı ithal eden ülkeler içinde başta gelen devletlerdir. Bu ülkeler kendi kültür miraslarının ihracında dikkatli davranırken[50], ithalatı kolaylaştıracak mevzuatlarını ihraç devletlerinin lehine değiştirmekte çekimser kalmayı tercih etmektedirler.

Kaynak ülkede yürürlükte olan ihraç denetimlerinin yetersizliği, ithal ülkelerindeki vergi ve benzeri diğer yükümlülüklerden kaçabilmelerine imkan veren hukuk uygulamalarının varlığı ithalatçı koleksiyoncularının nezdinde ithal devletini cazip hale getiren nedenlerin başlıcalarıdır. Bunun sonucu olarak, ithal ve transit devletleri bu alanda bir işbirliğine gitmediği sürece, bu kültür varlığı akışını durdurmaya çalışan ihraç ülkelerinin çabaları sonuçsuz kalaya adaydırlar.

---

[47] Önder, Ahmet, (1983): Yurt Dışı Müzelerinde Türk Eserleri, Ankara, Başbakanlık Basımevi, passim
[48] Akipek, Serap, (1999), s.160
[49] Arjantin ve diğer bazı Güney amerika devletleri, Avusturalya, Kanada, Yeni Zelanda gibi.
[50] İngiltere, Fransa, Avusturya gibi ülkeler.

İthal ve bazen transit devlet konumundaki ülkeler yasadışı kültür varlığı hareketinde ithalatı denetim altında tutmayı sağlayacak mevzuatı uygulamamaktaki ısrarlarının ardında piyasada etkili olan güçlerin genelde kendi çıkarlarına işlediği varsayımına dayanmaktadır. İthalatın düzenlenmesine yönelik mevzuatları benimseyen ülke sayısı, ithal devletlerin tamamı söz konusu olduğunda sayıca az kalmaktadır. Türkiye, Peru gibi ülkelerin ulusal kültür mirasları üzerine ABD'li koleksiyoncuların yaptıkları tahribatın sonucu olarak, bu ülkeler ABD'li arkeologlara kazı izni vermemeya başlamışlardır. Başka kaynak ülkelerin de aynı yolu izleyebilecekleri varsayımıyla, bu yaptırımlar ABD'nin kültür varlığı hareketine göz yuman siyasetinde değişime yol açmıştır[51].

Koleksiyoncuların koleksiyonlarına katacakları eserlerin kaynak ülkeden yasadışı çıktığının belirlenmesi halinde, eserin uyması gereken niteliklerine yönelik sorun doğması neticesinde, koleksiyoncuların mülkiyetlerine geçirmeme yükümlülüğü altında bulunmaları, ihraç ülkeleri lehine az da olsa var olan olumlu bir yaklaşımdır. Bazı durumlarda ise ihraç devleti, kültür varlıkları ithalatını sınırlamak veya denetlemek yerine, kendi ülkesinden ihraç edilen kültür varlıklarını yeniden ülkeye girişini kolaylaştırıcı uygulamalarda bulunması konuyu daha da karmaşık hale getirmektedir.

[51] Türk Hükümetinin Metropolitan Müzesine karşı Karun Hazinesi'nin iadesi amacıyla açtığı dava, kaçak kazılarla ele geçirilip tekrar yasadışı yollarla ülke dışına çıkarıldıktan sonra Müze depolarında 15 yıl kadar saklanan Lidya dönemine ait yüzlerce altın eserin verilmemesi durumunda nelere yol açacağının göstergesi sayılabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜR VARLIKLARININ YER DEĞİŞTİRMESİ

3.1. Yasal el ve yer değiştirme

Kültür varlıkları tarih boyunca farklı kültürler arasında el değiştirmiştir. Bu eldeğiştirme gerek yasal gerekse yasadışı olarak uluslararası ticarette yerini almıştır. Kültür varlıklarının temsil ettikleri değerler ve özellikle sanat eserlerinin estetik boyutu talebi arttırmış ve son yıllarda son derece yüksek bedellerle satışlara konu olmuştur. Ulusal ve uluslar arası hukuk kurallarına bağlı ve mevzuata uygun yasal ticaretle kıyaslandığında yasadışı ticaretin boyutları çok daha fazladır. Tüm dünyada yasadışı sanat eseri ticaretinin 2[52] ile 6[53] milyar Dolar civarında olduğu ileri sürülmektedir.

Kültür varlıklarının farklı kültürler arasında eldeğiştirmesi insanlığın sanatsal ve düşünsel gelişimine yardımcı olmakta, yeni fikirlerin ve akımların oluşmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte kültür varlıklarının hareket halinde olması bazı sakıncaları da beraberinde getirmektedir. Kültür varlıklarına olan yüksek talep, sit alanlarının yağmalanmasına, talan edilmesine ve bunun sonucunda da o bölgeden elde edilecek bilgilerin yok olmasına neden olmaktadır. Arkeolojik eserlerin sit alanlarından kaçak olarak çıkarılması o kültür varlığı ve onunla bağlantılı bilgi ve izlerin de yok olması anlamına gelmektedir.

Kültür mirasına dahil bir eserin devredilebilmesi için ilgili tarafların hak ve sorumluluklarını karşılıklı olarak tesbit ettikleri anlaşmayı belirleyen bir sözleşme tesis etmeleri gerekmektedir. Bazı hukuk sistemleri belli kültür varlıklarına göre farklı mülkiyet anlayışları benimseyebilmektedirler[54]. Mülkiyete konu olan kültür varlıklarının mülkiyetinin

---

[52] ACAR/KAYLAN: "The Turkish Connexion- an Investigate Report on the Smuggling of Turkish Antiquities" CONNOISSEUR, October 1990.
[53] CHURCH (II) p.47
[54] Akipek, Serap, (1999), s.35

değişmesi, eserlerin devredilemez niteliği nedeniyle önlenebilmekte[55] veya bu işlem gerçekleşebilse bile ilk önce yetkili makamlara haber verilmesinin sağlanması gerekebilmektedir[56]. Sanat eseri ticaretindeki hızlı artış ve kültür varlıklarının yatırım aracı olarak görülmesi bu eserlerin başka amaçlarla da kullanılmalarına yol açmaktadır. Özellikle vergi kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı, silah kaçakçılığı gibi suçları ve gelirleri gizlemek için bir araç olarak kullanılmaktadır[57].

Mülkiyet kavramı, sahip olunan mala ilişkin olarak, malik olmak, işletmek, yararlanmak, devretmek gibi o mal üzerinde tasarruf etmeye yönelik bir dizi yetkiyi kapsayan haklar demetinden oluşmaktadır. Mülkiyetin yasal olarak isteğe bağlı olarak devredilmesi, satış, trampa (değiş-tokuş) veya bağışlama (hibe) yollarıyla gerçekleşmektedir[58].

3.1.1. Satım

Satım, bir malın mülkiyetinin bir şahıstan diğerine, para karşılığında geçişi anlamına gelir. Kültür malının satımına uygulanacak ulusal hukuklar, sadece ait oldukları hukuk düzeni için geçerli olacaklardır. Satış işleminin temelini buna ilişkin bir sözleşme oluşturmakla birlikte, mülkiyetin naklinin nasıl yapılacağı hususunun belirlenmesi, bu sözleşmeye uygulanan mevzuatın içinde yeraldığı hukuk düzeninin dikkate alınmasını gerektirmektedir. Ayrıca, kültür mirasına dahil varlıklar, alıcı ve satıcının farklı ülkelerde bulunması durumunda uluslararası bir unsur içermektedirler. Aynı konuda farklı düzenlemeleri olan ülkelerin ulusal hukuklarından hangisinin uygulanacağı sorusu doğduğunda, çözüm yolu her bir hukuk sisteminin içinde, hangi alanlarda yabancı hukukun gözönüne alınabileceğini belirleyen devletler özel hukuku tarafından belirlenmektedir.

---

[55] ABD'de yerlilerin topluluk içinde ortaklaşa sahip oldukları eşyaları ifade eden topluluk malı kavramı, topluluğa dahil her bir kişinin bu kavrama dahil eşyaların sahibi olduğu anlamına gelmektedir.

[56] Örneğin, 2863 sayılı KVTVK'nun 27. maddesi, "Yirmi beşinci madde gereğince tasnif ve tescil dışı bırakılan ve Devlet müzelerine alınması gerekli görülmeyen taşınır kültür varlıklarının ticareti, Kültür Bakanlığı'nın izni ile yapılır. Bu ticareti yapmak isteyenler Kültür Bakanlığı'ndan ruhsatname almak zorundadırlar..." şeklinde bir düzenleme getirmektedir.

[57] Sibel, Özel, (1998), s. 38

[58] Türk hukukunda mülkiyete ilişkin düzenlemeler esas olarak Türk Medeni Kanunu'nun Ayni Haklar başlıklı Dördüncü Kitabı'nda yeralmaktadır.

3.1.2. Trampa (Değiş- Tokuş)

Kültür mallarının yasal biçimde el ve yer değiştirmesinin bir başka yolu olan trampada (değiş-tokuş) ise, satış sözleşmesindeki para gibi bir bedel karşılığı yoktur[59]. Tarafların her biri trampa yolu ile değişimde hakça bir karşılık alıp almadığına yine bizzat kendisi işlemin başında karar vereceğinden, trampa edilen malların değerleri arasındaki eşitsizliği sonraki bir tarihte ileri sürme hakkından yoksun kalmaları bu gerçeğin doğal bir sonucudur. Devredilen kültür varlıklarının değerleri arasında göreceli bir eşitlik aranmayıp, karşılığında verilenin de yeterli bir karşılık olup olmadığına bakılmaz.

Kültür varlıklarının el ve yer değiştirmesini, özellikle bu malların hareketliliğine getirilen sınırlamalar ve ihraç yasakları yoluyla engelleyen pek çok ülke, bu malların trampasına, trampa yapılabilecek yerleri çoğunlukla kamusal nitelikli araştırma enstitüleri ve müzelerle sınırlı tutsa da, olanak tanımaktadır[60]. Bu şekilde trampa aracılığıyla değişime konu olan kültür varlıkları devlet malı niteliğini kazanarak, bir resmi yetkili veya makamın sorumluluğu altına girmektedir. Trampa edilecek kültür varlığının karşılığı yine bir kültür varlığı olabileceği gibi, bir başka özellikte herhangi bir mal da olabilir.

3.1.3. Bağışlama (Hibe)

Bağış (hibe), bir malın, karşılığında bir menfaat ve bedel olmaksızın 3. bir kişiye devir ve temlik edilmesi anlamına gelir. Bağışlama, kişinin hayattayken veya öldükten sonra vasiyeti aracılığı ile yapılabilir. Bağışta bulunmak, sadece bir tarafın yani bağışlayanın isteğine ve iradesine bağlı olmayıp, bağışlanananın da buna onay vermesi gerekmektedir[61].

---

[59] Akipek, Serap. (1999), s.46

[60] KTVKK'nun 32. maddesi, kültür mallarının yurt dışına çıkarılmasının bir istisnası olarak yurt dışında sergileme dışında bir başka belirlemeye gitmemektedir. Korunması Gerekli Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Yurt Dışına Çıkarılması ve Yurda Sokulması Hakkında Yönetmelik de bu içeriktedir.

[61] Borçlar Kanunu madde 234, madde 240/II, madde 236/I

Diğer bir devir türü, herhangi bir vasiyet yapmaksızın, ölen kişinin mal varlığının ne şekilde paylaştırılacağı yönünde varolan seçim hakkını kullanmaması yoluyla, yani ölüme bağlı tasarrufta bulunmaksızın devir işleminin gerçekleşmesidir.

Kültür varlığı niteliğini taşıyan bir eserin miras yolu ile bağışlanması ise Anglo-Sakson Hukukunda teberru, yani ölüme bağlı tasarrufla yapılan bağışlama yoluyla gerçekleştirilmektedir. Bağışlamanın bu iki haline uygulanacak hukuk kuralları da, akde uygulanacak hukuk sistemine bağlı olarak farklılıklar gösterebilmektedir.

3.1.4. Komisyonculuk

Komisyonculuk kültür mirasına dahil varlıkların isteğe bağlı devrinde çok önemli yer tutan bir yöntemdir. Özellikle kültür varlıklarının devri açısından bakıldığında, mülkiyetin bir şahıstan diğerine geçişini bir ücret karşılığında kolaylaştırmayı amaçlayan bir yoldur. Komisyonculuğun, modern sanat eserleri, el işçiliği ve kökeni belli daha eski varlıklar gibi kültür varlıklarının değişimindeki etkisi uzun zamandan beri kabullenilmiştir[62]. Komisyoncu, alım ve satım işlemlerinde, ücret karşılığında kendi hesabına veya müvekkili hesabına kıymetli evrak ve menkul eşya alım ve satımını gerçekleştiren kişidir[63].

Sanat eseri olarak kabul edilen arkeolojik ve etnografik eşyaların komisyonculuk işlemlerine konu olması, üzerinde fikir birliğine varılamayan esas noktadır. Bu anlamda tartışma konusu olan ve aynı zamanda suç teşkil eden komisyonculuk türü, çalındığı ve/veya yasadışı yollarla kaynak ülke dışına çıkarıldığı bilinen bir kültür varlığının, komisyonculuk hizmeti aracılığı ile el ve yer değiştirmesidir. Komisyoncular, kültür mallarının gayrimeşru ticaretinde kültür mirası kalemlerinin bir koleksiyondan diğerine geçişi ile somutlaşan hareketlilik türünde önemli bir pay sahibidir. Komisyoncu bir kültür malını yeniden satmak üzere doğrudan tüccar sıfatıyla bizzat satın alabileceği gibi, satımı gerçekleştiren bir aracı olarak malikin temsilcisi sıfatıyla da hareket edebilir.

---

[62] Sanat eserleri komisyonculuğu, 16. ve 17. yüzyıllarda, Hollanda'da özellikle kıymetli tablolara ilişkin olarak ileri bir seviyede yürütülmüş, bu alandaki komisyonculuğun sanat patronluğu ve ticari anlamda bir faaliyet olarak kabul görmesi ise 19. yüzyılda gerçekleşmiştir.

[63] Borçlar Kanunu, m 416.

Kültür mirasına dahil varlıkların alım-satımını yasaklayan veya çok sıkı kural ve sınırlamalara bağlayan ülkelerin büyük çoğunluğu, aynı zamanda bu niteliği taşıyan varlıkların ihraç izni alınmadan yurt dışına çıkarılmasını da engellemektedir. Kültür mallarının değişimine yönelik olarak yürütülen başlıca faaliyetlerden biri olan komisyonculuk da bu açıdan özel kurallara bağlanmıştır.

Kültür varlığı ticareti ile uğraşanların faaliyetlerini özel düzenlemelere konu yapan ülkelerin pek çoğu bunu genelde kültür varlıkları mevzuatı aracılığıyla düzenlemektedirler. Bu düzenlemelerden bir kısmı kültür mirasına dahil varlıkların ticaretini ülke sınırları içinde mutlak biçimde yasaklarken, daha sıklıkla rastlanan düzenleme şeklinde, antika, sanat eseri, taşınır kültür varlığı gibi eser türlerinin ticaret veya komisyonculuğunu yasaklayan bir kaç madde ya da bölüm de genel mevzuat içine sokulmaktadır[64].

3.1.5. Açık Artırma (Müzayede)

Müzayede, bir malın mülkiyetinin bir kişiden diğerine en çok arttırana ihale yoluyla geçişini sağlayan isteğe bağlı devir (nakil) yöntemlerinden bir diğeridir[65]. İstekli alıcı ve satıcıları biraraya getiren bu yöntem, açık artırmaya giren malın değeri üzerinde karşılıklı bir anlaşmaya varılmasını sağlar[66]. Müzayedeci (açık artırmacı), komisyoncudan farklı olarak, açık artırmaya konu olan malları satın almaz. Satıcı adına ve yine ona ait malları müzayede olarak adlandırılan özel bir yöntemle satmakla yükümlendirilen temsilci konumundadır. Müzayedeci, açık artırma boyunca satıcı lehine elde edilebilecek en yüksek fiyata ulaşmaya ve bunu elde etmeye çalışır[67]. Bunu başarmanın yolu da, müzayedede yer alacak malı satın almaya istekli kişileri aynı yer ve zamanda biraraya getirmektir.

---

[64] Akipek, Serap, (1999), s.55
[65] Akipek, Serap, (1999), s.60
[66] Çambel, Halet, Müzayedeler, koleksiyonculuk ve Yasalar, Arkeoloji ve Sanat, Sayı:52-53, Yaz-Güz 1991, passim.
[67] Acar, Özgen, Kaçak sikkeler Hollywood'da, Milliyet, 12 Nisan 1987. "Türkiye'den çeşitli tarihlerde kaçırıldığı bildirilen altın ve gümüşden dökülmüş antik paralar, Batı Hollywood'da bir müzayede de kapışıldı. Antalya'da basılan bir sikke 112 milyon, bir Bergama sikkesi ise 106 milyon liraya satıldı".

Alıcı ve satıcının kimliklerinin açıklanmaması gereği olan gizlilik, müzayede yolu ile olan satışda en belirgin niteliktir. Müzayedeye katılan alıcı ve satıcıların kimliklerinin gizli tutulmasının pek çok nedeni vardır. Müzayede de alıcı olanların büyük çoğunluğu, sahip oldukları son derece özel sanat eserini dış dünyanın bilgisinden saklayarak bu eserle birlikte özel hayatlarını da bu müdahalenin dışında tutmak isterler. Aksi halde, yeri saptanan kültür varlığını görme arzusundan başlayıp ödünç isteme taleplerine varan bir dizi istekle karşılaşmaları kaçınılmazdır.

Hırsızlık ve tahrip edilme tehlikelerine karşı kültür varlığını güvence altına alma kaygısı gizliliğin bir başka nedenidir. Kültür varlığının kamu yöneticilerinin gözünden kaçırılarak vergi dışı bırakılmasının sağlanması toplum zararına işleyen bir gerekçe olsa da, pek çok ülkedeki koleksiyoncular bakımından gizliliğin en ağırlıklı sebebi olarak kullanılmaktadır. Kültür varlığı ticaretinde müzayedeciliğin merkezi durumundaki İsviçre'nin bu derece gözde olması, İsviçre vergi mevzuatının müzayedelere katılanların anonimliğini teşvik etmesine bağlanmaktadır.

Ancak, bütün bunların ötesinde müzayede yolu ile satışta yaygın olarak kullanılan gizlilik unsurunun, kaynak ülkede çalındıktan sonra gayrimeşru yollarla ülke dışına çıkarılan kültür mirası varlıklarını saklamak yönünde kullanılması asıl büyük tehlikeyi oluşturmaktadır[68]. Yasa dışı tıcaretı meşrulaştırmak için kulIanılan bu yol, çok önemli kültür varlıklarını toplumun gözünden ve bilgisinden sakladığı için, pek çok değerli parçanın varolup olmadığı dahi şüpheye yer bırakmayacak şekilde bilinememektedir.

Müzayedenin günümüzde sanat eserlerini elden çıkarmak veya satın almak için kullanılan en gözde yöntemlerden biri olduğunun kanıtı, sanat eserleri alış verişinin yarıya yakınının bu yolla gerçekleştirilmekte olmasıdır[69].

3.2. Yasadışı el ve yer değiştirme

[68] Akipek, Serap, (1999), s.62
[69] Karataş, Nilgün, TMSF'nin satışları sayesinde 1000 yeni koleksiyoner doğdu. Hürriyet, 4 Kasım 2005

Kültür varlığı sahibinin mülkiyet hakkını kendi rızası dışında kaybedebileceği pek çok durum söz konusudur. Asıl sahibin kültür varlığından yoksun kalmasına neden olan eylem tamamen kendi rızası ya da onayı dışında gerçekleşebileceği gibi, bu eyleme, hile veya aldatılmaya bağlı olarak rıza göstermesi de rastlanan bir durumdur. Ancak, her iki halde de, eylemin nitelendirilmesi ile benzer eylemleri önlemeye ve eylemciyi cezalandırmaya yönelik sorunlar ortaktır. Yasadışı yollarla gerçekleşen ve birbiriyle çatışan çıkarları içeren bu değişime uygulanan hukukun, asıl malikin sıfatının geçerliliğini gözetme veya özellikle kültür varlığını iyiniyetle elinde bulunduran zilyede malik sıfatını tanıma yönündeki seçimi, iki taraftan birinin kültür varlığına ilişkin haklarını kaybetmesiyle neticelenecektir. Doğal olarak, bu uyuşmazlıkta kaybedeni belirlemek ise hukuk düzeninin görevidir.

Kişinin sahibi bulunduğu kültür varlığından üç şekilde mahrum olması söz konusudur. İlki, kişinin isteği dışında, bir üçüncü kişinin doğrudan eylemi ile doğabileceği gibi, bizzat sahibin kültür varlığını bir başkasına devir niyeti olmaksızın vermesi ile de ortaya çıkabilir. İkinci durum, kültür varlığı sahibinin kültür varlığının kullanım hakkını geçici süreyle de olsa, bir üçüncü kişiye devir niyeti olmakla beraber, söz konusu kültür varlığının mülkiyetinin devrine yönelik bir rızasının bulunmadığı haldir. Üçüncü durum ise bu kültür varlına devlet tarafından el konulmasıdır[70].

Bir malın sahipliğinin kaybı, aynı zamanda mutlaka onun mülkiyetinin de kaybı anlamına gelmemektedir. Ancak, hırsızlık eylemi çalınan kültür varlığına ait esas maliklik sıfatını ortadan kaldırmasa da, bu eylem çalınan malın mülkiyetinin asıl malik dışında bir üçüncü kişi tarafından elde edilmesi olasılığının ilk adımıdır. Malik, kendi isteği dışında elinden çıkan eseri geri almak amacıyla, doğrudan malı çalana yönelik iddialarında bile bu sıfatını ispat durumunda kalacaktır[71]. Bu durum İhraç-Transit-İthal devletlerin oluşturduğu yasadışı uluslararası hareket içinde, eser sahibi kaynak ülkenin başını ağırtan çok ciddi bir sonuçtur.

Uluslararası yasadışı kültür varlığı hareketi, çok büyük hızla artan talebi karşılamak için çeşitli biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Yasadışı hareketin en önemli bölümünü hırsızlık

[70] Akipek, Serap, (1999), s.68
[71] T.C. Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, (2003). Yitik Miras'ın Dönüş Öyküsü, İstanbul, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, passim.

oluşturmaktadır. Bunun dışında kaçak kazı ve yağmalama, yasadışı ihracat kültür varlıklarının yasadışı hareketinin diğer görünümleridir.

3.2.1. Hırsızlık

Yasadışı kültür varlığı hareketinde hırsızlık çok önemli bir yer tutmaktadır. Hırsızlık, taşınır malın kullanan sahibin elinden bilgisi dışında veya rızası olmadan alınması olarak tanımlanmaktadır[72]. Sanat eserleri hırsızlığı, uluslararası suçlar içinde uyuşturucu kaçakçılığından sonra, ikinci sırayı işgal etmektedir[73]. Sorun sadece kültür varlığı yönünden zengin gelişmekte olan ülkelere has değildir[74].

Kültür varlığı hırsızlığında çok değişik maksatlarla hareket edildiği görülmektedir. Pek çok durumda hırsızlıktan sonra "soğutma" dönemi olmaktadır. Yağlıboya tablolar suç örgütleri tarafından onlarca yıl depolarda göz önüne çıkarılmadan tutulabilmektedir. "Soğutma" dönemi sona erdikten sonra, satıcı yasal ve yasadışı eserleri karıştırarak, hepsini birlikte aracıya pazarlamakta ve sonunda eserler iyiniyet iddiasındaki üçüncü kişilerin eline geçmektedirler.

Diğer kültür varlığı hırsızlıkları, azmettirilen hırsızlık, milliyetçi duygularla yapılan hırsızlık ve fidye almak amacıyla yapılan hırsızlıktır. Taşınır kültür varlıklarının korunması ile ilgili 1978 tarihli UNESCO Tavsiye Kararı madde 13'de hırsızlığı ve yasadışı temliki önlemek için fidye taleplerinin yerine getirilmemesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Hırsızlığı yasadışı ihracattan ayıran nokta incelendiğinde hırsızlık (çalıntı eşya kavramı) ve yasadışı ihracat iki farklı kavramdır. Hırsızlıkta kültür varlığı, sahibinin rızası olmaksızın, hukuka aykırı olarak alınmakta, yasadışı ıhracatta ise eser bir ülkenin ihracat

---

[72] Kaylan, Melih, Lidya definesini kim çaldı?, Arkeoloji ve Sanat, Sayı:42-45, 1989 "Türkiye New York'un tanınmış hukuk firmalarından biriyle Metropolitan Müzesiyle girişilecek hukuksal bir mücadeleye hazır olmak üzere anlaştı ve bu ülkedeki Amerikan destekli kazıları durdurma uygulamasını gündeme getiriyor. Müze ve avukatlarının yasal ve diplomatik bir gösteriye karşı Washington'da üst düzeyde lobi faaliyetleri yaptığı söyleniyor.

[73] Kültür Bakanlığı Kaçırılan Eserlerin Peşinde, Cumhuriyet, 1 Eylül 1993

[74] Kozak, Nazmi, Ekonomik Önlemler Getirilmeden Eski Eser Kaçakçılığı Durdurulamaz, Anatolia, sayfa:22

mevzuatına aykırı olarak yurt dışına çıkarılmaktadır. İhracat yasakları mülkiyet kavramından ayrı olarak, sadece yurt dışına çıkışı ya tümüyle yasaklamakta veya lisans alınmasını kabul etmektedir. Arkeolojik kültür varlıkları söz konusu olduğunda kamu mülkiyeti kavramı ve yasadışı ihracat kavramları birbirinin içine girmektedir. Bazı devletler henüz keşfedilmese bile kültür varlıklarının mülkiyetini bir kanunla devlete ait kabul etmekte, bazı devletler ise özel mülkiyete izin vermekle birlikte eserin ülke dışına çıkmasını yasaklamaktadır. İşte bu noktada eserin çalıntı olup olmadığının tanımlanması gerekmektedir.

1995 UNIDROIT Konvansiyonu açıkça m.3 (2)'de konvansiyonun amacı açısından hukuka aykırı olarak yapılan kazı sonucu elde edilen yada uygun olarak yapılan kazı sonucu hukuka aykırı olarak elde tutulan eşyalar çalıntı eser sayılacaktır diyerek, devlet mülkiyeti olsun olmasın kaçak kazılar ile hırsızlığı bir tutmuştur.

Hırsızlık tüm hukuk düzenlerinde ortak bir kavram olarak bulunmakla beraber, bu kavramın içeriğine verilen anlam ulusal hukuk düzenlerine ve zamana bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Bu fiil pek çok Avrupa ülkesinde hemen hemen aynı terimlerle adlandırılmanın ötesinde, önlenmeye çalışılıp cezalandırılmaktadır. Bir malın kanuna aykırı yollarla ele geçirilmesi kapsamında, eylemin gerçekleştiği yer hukukunun tercihine bağlı olarak, bazı eylemlerin daha az ya da daha fazla şiddette yaptırıma bağlanması mümkündür. Böylece, çalma eyleminin genel olarak nitelendirilmesinin ötesinde, eylemin alt ayırımlarına da gidilmesi yoluyla hukuken daha az veya daha fazla önem taşıyan durumlar belirlenmektedir. Bu nitelendirmelerin kültür varlıklarının hareketliliği üzerinde de inkar edilemez etkileri vardır .

Devletlerin büyük bölümü, kültür mirasına dahil kültür varlıklarının ihracını ya tümüyle yasaklamakta veya bu malların ülke dışına çıkarılmasını, önceden alınacak ihraç izinlerinin varlığına atfetmektedirler. Böyle bir yasağın çiğnenmesi, ülkenin ihraç mevzuatının da çiğnenmesi anlamına geldiğinden yaptırıma bağlanmaktadır. Sayıları giderek artan devletler, kaynak ülkesinin ihraç mevzuatına aykırı olarak ülkesinden çıkarılan kültür varlıklarının kendi ülkelerine girmesini yasaklamakta ve aksi durumun kendi yasaları uyarınca da suç teşkil edeceğini kabul etmektedirler[75]. Ancak, bunun ötesinde ithal ülkesinin böyle bir düzenlemeyi benimsememesi halinde, kaynak ülke yasalarına aykırı şekilde ülke

[75] Akipek, Serap, (1999), s.70

dışına çıkarılan kültür varlıklarına ilişkin olarak ithal ülkesinin sırf bu nedenle bir işlem yapması da mümkün değildir[76].

Devletin, henüz toprak üstüne çıkarılmamış arkeolojik nitelik taşıyan eserlerin mülkiyetinin kendisine ait olduğunu mevzuatında açıklamış olması durumunda, ilk defa toprak yüzüne çıkarılması sonrası yetkili makamlara bu durum bildirilmezse yine bir hırsızlıktan söz edilmesi söz konusudur.

3.2.2. Kaçak Kazı ve Arkeolojik Sit Alanlarının Yağmalanması

Arkeolojik sit alanlarının yağmalanması ve kaçak kazılar sonucu elde edilen arkeolojik kültür varlıklarının pazarlanması yasadışı kültür varlığı hareketinin önemli bir diğer bölümünü oluşturmaktadır[77]. Eski medeniyetlerin beşiği olan ve çok sayıda arkeolojik sit alanına sahip olan Türkiye[78], Yunanistan, Mısır, İtalya, Meksika, Orta Amerika gibi ülkeler bu şekilde kaçak kazılar doğal afetler[79] sonucu, arkeolojik kültür mirasının önemli bir bölümünü kaybetmektedirler.

Arkeolojik sit alanlarının yağmalanması çok ürkütücü boyutlarda gerçekleşmektedir. Özellikle Meksika ve Guatemala ormanlık alanlarından düzenli şekilde çalınan anıt eserler -bir kaç ton ağırlığında olduğu için- elektrikli testerelerle kesilip ufak parçalar haline dönüştürülmüşlerdir. Bu durumda sadece sözkonusu ülkeler değil, bütün insanlık bu kültür varlıklarının yansıttığı bilgilerden ve bilimsel verilerden yoksun kalmaktadır[80].

---

[76] Ulusal düzenlemelerin, kanunların ülkeselliği gereği, kural olarak ilgili devlet ülkesi sınırları içinde geçerli olacağı kabul edildiğinden,ithal ülkesi, ihraç ülkesi mevzuatına, ancak kendi rızası ile benimsediği aynı yöndeki düzenlemesiyle kendi ülkesinde de geçerlik tanıyabilir.

[77] Acar, Özgen, Kaçak heykel satışdan çekildi, Milliyet, 5 Şubat 1987. (Türkiye'den kaçırılan ve 1 milyar 600 milyon liraya (2 milyon dolar) satışa çıkarılan Roma heykelinin Charles Lipson adlı bir koleksiyoncuya ait olduğu belirlendi. Heykeli satışa çıkaran galeri yetkilisi "Milliyet'e "depoya kaldırıldı" demekle yetinirken, fuar yetkilileri, heykelin Türkiye'den kaçırılmış olduğunun "bazı meraklı Türkler" tarafından saptanması üzerine, galerinin apar topar heykeli fuardan çekmek zorunda kaldığını sandıklarını söylüyorlar).

[78] Türkiye arkeolojik eserlere olan talebi karşılamada önde gelen ülkelerden biridir ve yılda birkaç milyon dolarlık eseri yurtdışına kaçırılmaktadır. New York Metropolitan Müzesi Müdürlerinden Thomas Hoving "kokain kaçakçılığında Kolombiya ne ise , yasadışı eski eser ticaretinde Türkiye odur"demektedir. Bkz. Acar, Özgen, Cumhuriyet, 17.7.1988, s.15

[79] Yücel, Erdem, Sular Altında Kalan Kültürler. Sanat Çevresi, s. 46-52

[80] Özel, Sibel, (1999), s.152

Arkeolojik alanların yağmalanmasında en büyük tehlike profesyonel ve örgütlü çetelerin gelişmiş teknolojileri kullanmalarıdır. Taşınabilir jeneratörler, ultra hassas metal dedektörler kullanılmakta ve hatta DC-3 kargo uçağının sık bir ormanda iniş yapabilmesi için özel yöntemler geliştirilmektedir. Dolayısıyla yağmalama işlemi dıştan mali olarak desteklenmektedir. Çıkarılan eserler ABD[81], Japonya, İsviçre, Almanya ve İngiltere'de son olarak alıcıların eline ulaşmaktadır. Arkeolojik eserlerin yağmalanması işinde ayrıca diplomatik himayeden yararlanan uluslararası gazeteciler, askerler ve diplomatlar[82], turistler[83] arkeologlar[84] ve Öğretim Üyeleri[85] yer almaktadır.

Kültür varlıklarını kaçak kazı ve yağma tehlikesine karşı koruma, uluslararası konvansiyonlarda da ele alınmıştır. Devletlerin karşılıklı işbirliğini öngören UNESCO Konvansiyonu yanında 1956 tarihli Arkeolojik Kazılara Uygulanacak Uluslararası Prensipler hakkındaki UNESCO Tavsiye Kararı[86] madde 29'da kaçak kazıların önlenmesi konusunda devletlere bazı yükümlülükler getirmiştir. Tavsiye kararının 31. maddesine göre müzeler kanun dışı elde edilen eserleri kaynak ülkelere iade etmelidirler[87]. 1995 UNITDROIT Konvansiyonu da madde 3 (2) ile kaçak kazı sonucu elde edilen arkeolojik objeleri çalıntı eser statüsünde tutarak II. bölüm hükümlerine göre iadesini hedeflemiştir[88].

Uluslararası düzenlemeler geçmişe dönük olamadığından ve sadece akit yapan ülkeleri bağladığından kaçak kazı ve yağmalama sorununun kısa dönemde çözülmesi mümkün gözükmemektedir. Ayrıca geçmiş medeniyetlerin günümüz siyasi coğrafyasında bir çok ülkeye yayılmış bulunması da bu kötü uygulamaya maruz kalan kültür varlıklarının hangi ülkeden çıktığının bilinmesini de zorlaştırmaktadır.

---

[81] Acar, Özgen, New York'da Bizans Galerisi: Metropolitan Sanat Müzesi'nde, çoğu İstanbul'da yapılmış Bizans eserlerinin sergileneceği özel galeri önce dünya basınına gösterilecek. Dünyada çeşitli Bizans Müzeleri, galerileri bulunurken Bizans'a başkentlik yapan İstanbul'da Bizans Müzesinin olmayışı Türkiye'deki kültürlerin bütünlüğü açısından önemli bir eksiklik, yüz kızartıcı bir olgu olarak kabul ediliyor. Cumhuriyet,11 Aralık 2000
[82] Gönlübol, Mehmet (1996), "Olaylarla Türk Dış Politikası" (1919-1995), Ankara, Siyasal Kitapevi, 9. Baskı
[83] Yılmaz, Hilal, İngiliz Turist Tutuklandı. Hürriyet, 10 Ekim 2004
[84] Truva hazinesini Türkiye'den kaçıran arkeolog Schliemann, örneklerden sadece biridir.
[85] Tosun, Teslime. Avusturyalı Profesör Tutuksuz Yargılanacak. Hürriyet, 29 Eylül 2004
[86] DOC. 9/C Resolutions p.40
[87] 36 eser geri alındı,www.tayproject.org/habereski.html
[88] Özel, Sibel, (1999), s.154

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜR VARLIĞI KAÇAKÇILIĞI, TARİHÇESİ, NEDENLERİ

Kültür varlığı kaçakçılığı, ülkelerin ekonomik koşullarına, eğitim düzeylerine ve kültürel bakış açısına bağlı olarak, yasadışı yollarla gerçekleştirilmektedir. Kültürel miras açısından zengin, ekonomik ve eğitim düzeyi açısından ise daha az gelişmiş olan ülkelerinde kültür varlıklarının tarihsel süreç içinde öneminin ve değerinin anlaşılmasından sonra kültür varlığı kaçakçılığı bir kazanç kaynağı haline gelmiştir.

Yüzyılın ikinci yarısından sonra ekonomik yönden güçlenen Avrupa ülkeleri ile Amerika'da eski eserlere ilgi büyük ölçüde artmıştır. Bunun sonucu olarak bu ülkelerde eski eserleri konu edinen çeşitli örgütlenmeler olmuş, şirketler, yasal olmayan kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Bunun ardından galeri ve müzayede kuruluşları birbirini izlemiştir. Ayrıca müze, galeri ve koleksiyoncuların eski eser alımı için ayırdıkları paranın yüksek düzeye ulaşması bunun karlı bir iş olmasına yol açmıştır. Eski eser borsasındaki fiyat artışları, zarara uğrayan ülkelerin ceza müeyyidelerinin azlığı kaçakçılığı daha da körüklemiştir. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine oranla kültürel ve ekonomik açıdan yetersiz ve bilinçsiz kesimler içerisindeki bazı grup veya kişiler, kültür varlığı kaçakçılığım bir meslek haline getirmişlerdir.

4.1. Kültür Varlığı Kaçakçılığının Tarihçesi

Kültür varlığı kaçakçılığının Hititler döneminden beri yapılmakta olduğunu bilinmektedir. Bu tür soygunlar Eski Mısır'da, Hititler'de, Asurlular'da görülmüş, bu kavimler zorla aldıkları savaş ganimetlerini özel yerlerde sergileyerek kendilerine gurur payı çıkarmışlardır. Yazılı belgelerde ise sık sık karşılaşılan "ganimet hakkı" sözcüğü savaşta yenik düşenlerin yağmalandığının en açık kanıtıdır. Örneğin Asurbanipal Mısır seferi

dönüşünde iki obelisk ile 32 heykeli savaş ganimeti olarak sergilemiş, II. Nabukadnezar da Babil'deki sarayında savaşlardan ele geçirdikleri ile ilginç koleksiyonlar düzenlemiştir. Öte yandan İran ve Romalılar da egemen oldukları ülkelerin eserlerini memleketlerine götürmüşlerdir[89].

Kültür ve Tabiat Varlığı yönünden son derece zengin olan Anadolu XII-XIII. yüzyıllarda Haçlı Seferleri'nden büyük ölçüde etkilenmiştir. Ayasofya başta olmak üzere Hipodrom'daki dikilitaşların üzerini kaplayan eserler o devirde acımasızca yerlerinden sökülmüştür. Tarihi kaynaklardan, Fatih Sultan Mehmet'e İtalyanca öğreten Ancona'lı Ciriaco'nun İtalya'ya, XVII. Yüzyılda Arundel isimli bir İngiliz Lordu'nun da Anadolu'dan topladıklarını İngiltere'ye kaçırdığı öğenilmektedir.

1846 yılında İngiltere'nin Türkiye Büyükelçisi Lord Stratford'un Türkiye Hatıraları'ndan dünyanın yedi harikasından biri olan Kraliçe Arthemisia'nın kocası Mausolus'un anısına Bodrum'da yaptırdığı meşhur anıtın kabartma ve heykellerinin hangi şekilde yurt dışına kaçırıldıklarını öğrenilmektedir. St. Jean Şövalyeleri anıtın taşları ile heykellerini Bodrum Kalesi'nin yapımında kullanmışlardır. XIX. Yüzyıl başlarında Türkiye'deki İngiliz sefaret çalışanları bunları British Museum'a götürmeyi akıllarına koymuşlar ve Bab-ı Ali'ye başvurarak Sultan Abdülmecid'den izin almışlardır. Antik Halikarnassos'ta (Bodrum) 1506 yılında St. Jean şövalyeleri tarafından yaptırılan kalenin duvarlarında bulunan Mausoleum frizleri sökülmüştür. Böylece Amazonlarla Yunanlıların mücadelesini gösteren Parios mermerinden yapılmış kabartmalar yirmi ton ağırlığında, on altı sandık içerisinde British Museum'a götürülmüştür[90].

Atina Akropolü'ndeki ünlü Pantheon Tapınağı ve çevresi 1687 yılında, burada Osmanlılara ait bir cephanelik olduğu gerekçesiyle, Venedikli Amiral Marozoni tarafından tahrip edilmiştir. İngiliz hükümetinin eski eserlere yönelik ilgisi, Osmanlı başkentindeki büyükelçilerin tarihi eserlerle yakından ilgilenmelerine yol açmıştır. Bir İngiliz büyükelçisi İstanbul'da ele geçirilmiş bazı mimari parçalarla mermer bir lahit kapağını Türkiye dışına çıkarmak için izin istemiş ve bu izni almıştır.

---

[89] Yücel, Erdem, Türkiyede Müzecilik, (1999), s.19
[90] Ferruh, Gerçek, (1999): Türk Müzeciliği, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, passim

XIX. yüzyılda Avrupa'da arkeoloji çalışmalarını yürütenler gözlerini tekrar Anadolu'ya dikmişlerdir. Anadolu'nun arkeolojik alanlarında çalışma iznini Osmanlı Sultanlarından koparınca da öncelikle burada yağmalamaya başlamışlardır. O yıllarda siyasi ve iktisadi yönden oldukça zor durumda olan Osmanlı hükümetinin eski eserlerle uğraşacak zamanının, parasının ve de yeterli uzmanının olmadığı gayet iyi bilinmektedir.

Carl Human isimli bir yol mühendisi 1874'de Bergama'da raslantı sonucu bazı antik parçalar ortaya çıkarmıştır. İlk kez 1878'de başlayan ve 1913'e kadar süren Bergama kazılarında Bergama Sunağı başta olmak üzere, Gölbaşı- Trysa Anıtı'na ait kabartmalı panolar ile birlikte çeşitli pişmiş toprak vazolar, mermer heykeller ve tunç eserler II. Abdülhamid'in izni ile Avusturyalılara verilmiş, eserlerin ancak bir kısmı da İstanbul'a getirilmiştir. Aynı yıllarda H. Schliemann'ın (1822-1890) Truva'dan kaçırdığı eserleri Müze-i Hümayun Müdürü P.A. Dethier bu eserleri geri alabilmek için mahkemeye başvurarak epey çaba harcamıştır. Ancak Osmanlı Devleti yüklü bir tazminat alarak tüm iddialarıdan ve hakkından vazgeçmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki eski eserler 19. yüzyılda lngiltere, Fransa, Almanya ve Avusturya'daki müzelere çeşitli yollarla gönderilmiştir[91]. Yakın Doğu'daki ilk arkeolojik araştırmalar Mısır'da başlatılmıştır. Napoleon Bonaparte'ın 1798'de Mısır'ı istila etmesinden sonra yanındaki bilim adamları eski eserleri araştırmaya başlamışlardır. Bu arada pek çok hiyeroglif yazıtlı taş, papirüs, heykel ve lahit toplanarak Fransa'ya gönderilmiştir. Ancak İngiliz Amirali Nelson, Fransızları yenince, bu eserler 1801 yı1ında İngilizlere verilmiştir.

Öte yandan Berlin Kraliyet Akademisi yararına 1899'da Anadolu'da kazı yapan Th. Wiegand Milet Agorası'nın anıtsal güney kapısını Berlin'deki Bergama Müzesine götürmüştür. O yıllar sözcüğün tam anlamıyla Anadolu'nun yağmalandığı, soyulduğu yıllardır. Louvre, British Museum, Bergamon Museum[92], Viyana Kunst Historisches Museum[93] başta olmak üzere dünyanın pek çok ünlü müzesi temellerini Anadolu kökenli eserlerle oluşturmuştur. Örneğin British Museum da Xanthos, Kaş-Kınık köyü, Halikarnassos,

[91] Kültür Bakalığı kaçırılan eserlerin peşinde, ABD, Almanya, İsviçre, Avusturya ve Rusya Türkiye'den kaçırılan eserleri geri vermek istemiyor. Cumhuriyet, 1 Eylül 1993

[92] Tülek, Füsun, Berlin Pergamon Müzesi'ndeki Milet Orpheus Mozaiği. Arkeoloji ve Sanat, sayı:87, Kasım-Aralık 1998, passim

[93] Oberleitner, Wolfgang, Viyana'daki Yeni Ephesos Müzesi, Arkeoloji ve Sanat, Sayı:40/41, Cilt:3, Yıl,11

Ephesos eserleri, Louvre'de Magnesia Artemis Leukophiyene Mabedi'nin frizi, Milo Venüsü, Maraş stelleri, Viyana Kunsthistoriches Museum da Hereoon kabartması, Ephesos kökenli eserler ilk anda akla gelebilen eski eserlerden yanlızca birkaçıdır.

Bu kazılar dışında Suriye, Lübnan, Filistin ve Ürdün'de yapılan kazılarda bulunan eserler de aynı akıbete uğramıştır. Kudüs kazısında bulunan eserler, İngilizler Bağdat'a girince, Londra'ya gönderilmiştir. Ürdün'de Maşatta kazısında bulunan sarayın önemli bölümleri, Alman İmparatoru II. Wilhelm'in II. Abdülhamid'e başvurması ve gerekli izni alması sonucunda Berlin'e taşınmıştır.

İlk Türk müzecisi olan Osman Hamdi Bey'in müdürlüğü zamanında Efes'te hem İngilizler hem de Avusturyalılar çalışmıştır. Abdülhamid, Avusturya İmparatoru'na hoş görünmek amacıyla, müze müdürünün itirazlarına rağmen, kazıdan çıkan tüm eserleri Avusturyalılara hediye etmiştir.

Aydın ili, Söke ilçesi, Balat köyündeki antik Miletos kentinde kazılara ilk defa Berlin Müzesi müdürlerinden Schoene tarafından başlanmış ve bunu 1896'da T. Wiegand'ın yaptığı kazı izlemiştir. Miletos kazılarında ele geçirilen bazı eserler, Sultan II. Abdülhamid'in emriyle Almanlara hediye edilmiştir. Milet Güney Agora Giriş Kapısı Apollon Tapınağı'nın 1924-25 yılı kazılarında bulunan mimari parçalann bir kısmı da Bakanlar Kurulu kararı ile Berlin Müzesi'ne verilmiştir. Yine o yıllarda Didyma'dan Miletos'a uzanan kutsal yolun iki tarafına sıralanmış olan Antik Çağa ait oturan giyimli kadın ve erkek heykelleri (Brankhidler) ile bir aslan heykeli British Museum'a götürülmüştür.

Ancak Osmanlı'nın ekonomik ve teknolojik açıdan Batı'ya bağımlılığı, ülkenin kalkınması için yabancılara devamlı davetkar durumda bulunması, kültür varlıklarının korunmasına ilişkin bilinçsizlik, doğru yaklaşımları bir ölçüde engellemiştir[94]. Örneğin yabancı demiryolu inşaat şirketleri, Osmanlı İmparatorluğu'na teknolojiyi ve ulaşım kolaylığmı getirirken, bir yandan da eski eser tahribatını ve kaçakçılığmı arttırmışlardır. Anadolu'yu Bağdat'a bağlayan demiryolu yapımına ilişkin anlaşmalar da kültür varlıklarının

[94] Goode, James, (2004), "Archaeology and Diplomacy in the Republic of Turkey, 1919-39", in A. Mustafa and E. Çağrı (eds.), *Turkish-American Relations, Past, Present, and Future*, London and New York, Routledge, passim

tahrip edilmesine sebep olmuştur. Böylece, Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarında yasal düzenlemelerin yeterli olmaması, keyfi yönetimler ve kamuoyunun ilgisizliği sonucu kültür varlıklarımız bilinçsizce yağmalanmıştır.

Boğazköy Hitit tabletleri Hattuşaş'da Alman arkeologlarının 1906-1912'de yaptığı kazılarla ortaya çıkmıştır. Bunlar temizlenebilmeleri için Osmanlı hükümetinin izni ile Almanya'ya götürülmüşlerdir (1915-1917). Onarım ve temizliği yapılan tabletlerin geriye alınmasına 1924 yılında başlanmış ve 1942 yılına kadar 2943 tablet ve bir sfenks Türkiye'ye gönderilmiştir. Ancak I. ve II. Dünya Savaşı, Almanya'nın ikiye bölünmesi diğer tabletlerin Türkiye'ye getirilişini engellemiştir. Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 1980'de başlattığı girişimler sonunda arta kalan 7400 tabletin 1987'de geriye alınması sağlanmıştır. Böylece Hititlerin askeri, dini, sosyal, ekonomik ve hukuk düzenini içeren bu tabletlerle Türkiye dünyanın en zengin tablet koleksiyonuna sahip olmuştur[95]. 1986 yılında, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü yekilileri, Metropolitan Müzesi'nin, Yunan ve Roma Hazineleri adı altında sergilediği eserlere ilişkin 1984 tarihli katologdan haberdar olmuş, aynı zamanda Gazeteci Özgen Acar, yaptığı araştırmalar sonucunda, katologda yeralan ve Yunan veya Doğu Yunan ibareleriyle etiketlenen elli civarında parçanın 1960'larda Uşak yöresindeki tümülüslerden kaçırılan eserler olabileceğini tesbit etmişler ve uzun mücadeleden sonra Türkiye'ye iadesini sağlamışlardır[96].

Yüzyılın ikinci yarısından sonra iktisadi yönden güçlenen Avrupa ülkeleri ile Amerika da eski eser ilgisi büyük ölçüde artmıştır. Bunun sonucu olarak bu ülkelerde eski eserleri konu edinen çeşitli örgütlenmeler olmuş, şirketler, yasal olmayan kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Ayrıca müze, galeri ve koleksiyoncuların eski eser alımı için ayırdıkları paranın yüksek düzeye ulaşması bunun karlı bir iş olmasına yol açmıştır. Eski eser borsasındaki fiyat artışları, zarara uğrayan ülkelerin ceza yaptırımlarının azlığı kaçakçılığı daha da hızlandırmıştır. Eğitim eksikliği, yetişmiş uzman azlığı, satın alma gücünün düşüklüğü, müzeler arası işbirliğinin olmayışı eski eser kaçakçılığını olumsuz etkilemiştir.

[95] Yücel, Erdem. (1999), s.81
[96] Akipek, Serap, (1999), s.254

4.2. Kültür varlığı kaçakçılığının nedenleri

4.2.1. Yurtiçinde

Kaynak ülkeler topraklarında daha önce hüküm sürmüş medeniyetlere ait olan kültür varlıklarının gelecek nesillere aktarılması ve çıkarıldıkları veya bulundukları ortamda kültür bütünlüğü içerisinde korunması bilinci, kaynak ülkelerde henüz tam olarak yaygınlaşmamıştır. Kültür varlıklarının tarihsel, sanatsal ve bilimsel açıdan değerli olmalarının farkında olmayan, koruması gerektiği bilincine sahip olmayan bireyler, ülkelerinin ekonomik koşullarına bağlı olarak kısa yoldan para kazanmaya yönelmektedirler[97].

Kaynak ülkelerde, Kültür Bakanlığı'nın genel bütçe içindeki yerinin çok az olması nedeniyle bakanlığa bağlı birimlerde donanıma, onarıma ve korumaya[98] ilişkin harcamalarda ve eski eser satın alımlarında kaynak sıkıntısı çekilmektedir.

Yurtiçinde yasadışı yollarla elde edilen kültür varlıklarına yüksek fiyat veren kültür varlığı tacirleri yurtdışında kültür varlığı pazarlarının oluşturulmasına ve bu eserlerin yüksek fiyatlarla alıcı bulmasına neden olmakta, bu girişim, vatandaşların müzelere eser getirmelerini engellemekte ve kültür varlıklarının yurtdışına kaçırılmasına yol açmaktadır.

Kaynak ülkelerde bakanlığa bağlı müze ve ören yerlerinde koruma, güvenlik görevlisi ve bekçi sayısı yetersizdir. Koruması yetersiz müzelerde, ören yerleri ve arkeolojik alanlarda yapı1an hırsızlık ve tahribatlar gün geçtikçe artmaktadır. Aynca arkeolog, prehistoryen, etnolog, filolog, antropolog, sanat tarihçisi, yazıtbilimci, sümerolog, hititolog, nümizmat, paleontolog ve benzeri meslek gruplarından olan ihtisas elemanları yeterli olmaması yasadışı hareketin boyutlarının daha da artmasına kolaylık sağlamakltadır.

---

[97] Acar, Özgen, Tykhe'nin kaderi İstanbul.24 Eylül 2001, Cumhuriyet. 2000 yılında Uşak'ın Banaz İlçesi, Ahat Köyünde arkeologların kurtarma kazısında bulmalarından ve jandarmaya emanet etmelerinden 5 gün sonra çalınan Kader Tanrıçası Tykhe mozaiği, Emniyet Müdürlüğü Mali Şube dedektifleri tarafından İstanbul'da ele geçirildi.

[98] Acar, Özgen, Başsız heykelin başına gelenler, Cumhuriyet, 26 Mayıs 1989. Erdek Müzesi'nden 5 yıl önce çalınan 2533 yıllık eser New York'ta bulundu. Amerikan Arkeoloj i Enstitüsü'nün yayımladığı derginin Yaz-1987 tarihli sayısında yer alan genç erkek heykelinin önden görünüşü, eserin çalıntı olduğunun kanıtlanmasında büyük yarar sağladı.

4.2.2. Yurtdışında

Günümüzde, yurtdışında Avrupa ülkelerinde ve ABD'de çok sayıda Anadolu kökenli kültür varlığı bulunmaktadır[99]. Kültür varlığı kaçakçılığını teşvik eden ve cazip kılan yurtdışından gelen taleplerdir. Bulunduklan ortamda kültür bütünlüğü içerisinde tarihsel ve bilimsel olarak betimlenebilen kültür varlıklarının tek başına herhangi bir müzede veya koleksiyonda bulundukları zaman tarihsel süreç içinde değer1endirilmeleri oldukça güçtür. Avrupalıların kendi medeniyetlerini arama ve öğrenme isteği, kü1türel miras açısından zengin Akdeniz ülkelerindeki kültür varlıklarının Avrupa'ya ve ABD'ye taşınmasına neden olmaktadır. Yasadışı olarak götürdükleri kültür varlıklarıyla müzelerini eğitim merkezi haline getirmişlerdir[100].

Vergi sisteminin katı olduğu ABD gibi ülkelerde sanat eserleri ve tarihi eserlerin müzelere bağışlanması yolu ile sağlanan vergi indirimleri, eser için kaçakçılara ödenen miktardan çok daha fazla kazanç sağlamaktadır. Böylece elde ettiği eseri müzelere hibe eden kişi, vergi indiriminden büyük çıkar sağlamaktadır. Yurtdışındaki bu vergi muafiyeti tarihi eser kaçakçı1ığına pazar yaratmakta, bunu desteklemektedir. Bu sayede özel kurumlar da kültürel miras açısınan zengin ülkeler de gizli taleplerini sürdürmeye devam etmektedirler.

Eski eser kaçakçılığının diğer ülke dışı nedenleri arasında, yabancı müzelerin ve koleksiyoncuların yüksek satın alma gücü, yabancı müzelerin "tarihsel kökenlerinin örneklerine" sahip olma isteği[101], yabancı müzelerin ortak "tarihsel kültür mirasından" pay alma isteği, elde edilen örneklerin uluslararası "kültür etkisinin"çok yüksek olması,

---

[99] Tosun, Murat, "Onarıma Gitti, 86 Yıldır Dönmedi", Hürriyet, 5 Kasım 2003.

[100] Arkeoloji Haberleri. Yüzyılın Definesi Elmalı Sikkeleri Yurda Döndü, Arkeoloji ve Sanat, Sayı:90, s. 47, Mayıs-Haziran 1999

[101] Latacz, Joachim, Troia, Bir Dönemin Sırlarını Çözüyor. Arkeoloji, Sayı, 752, sayfa 18. Troia'nın Avrupa için anlamı: M.Ö. 8. yüzyılda Homeros'un İlyada'yı oluşturduğundan beri, Troia, bütün Avrupa için kültürel ve politik açıdan özdeşleşme noktasını oluşturuyordu. rel ve politik açıdan özdeşleşme noktasını oluşturuyordu. Unan kültüründe sadece tarihçiler (Heredot, Thukydides) değil, aynı zamanda şairler de (Sappho ve Alkaios, Stesichoros, Simonides, Pindaros; Attik dram ve özellikle Eoripides) troia savaşının gerçek olduğunu kanıtlamaya çalışmışlardır. Aineias mitosu ile anılan Troia, Roma kültürünün kendi ideolojik kimliğini bulmasında başlangıç noktasını oluşturuyordu. Hanedan mensuplarından olan Aineias, babası Ankhises ve oğlu Askanios ile birlikte yanan Troia'dan İtalya'ya kaçar ve dolaylı olarak "İkinci Roma Troia'sının" kurucusu olur. Roma 1000 yıl sonra bütün Yunanistan'ı kendi topraklarına katmasıyla, eski mağlupları galip yapar.Ortaçağda Avrupa'nın tümü troia Destanı ile Troia hakkındaki romanları okur. Yakın tarihte de Avrupa asillerinin tamamı Romalılardan oluşuyordu. Bu kök arayışı günümüzde de sergilerle, kitaplarla aranıp belgelenmeye çalışılmaktadır.

uluslararası sanatsal ortam oluşturması, turizmde büyük bir çekiciliğe yol açması, yabancı ulusların yasal düzenlemelerinin ülkelerine "eski eser" girişine uygun olması, bireylerin toplumsal konumda kültürel kaygı nedeniyle ayrıcalık elde etme isteği sayılabilir.

Bunlardan başka olarak kişilerde gelişen koleksiyonculuk tutkusu ve yatırım anlayışı, konuyla ilgili uluslararası kuruluşların etkin çalışamaması, üye devletler arasında alım gücü yüksek olanların menfaat gözetmeleri, ikili antlaşmalarda konunun gereğince vurgulanmaması, sorunu paylaşan ülkeler arasında işbirliğinin örgütleşmemesi, ülke yönetimin ekonomik ve siyasal yönden zayıf düşmesi sonucu hak arayacak gücü gösterememesi ileri sürülmektedir.

Yurtdışına kaçırılan kültür varlıklarının kendi ülkelerine iadesi konusunda olumlu yaklaşım sergileyen uluslararası düzenlemeleri kültürel miras açısından zengin bazı ülkeler imzalamış, bazı pazar ülkeleri ise imzalamamıştır. Ancak mevcut anlaşmalann da bu sorunun çözümünde fazla bir yaptırım gücü bulunmamaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜR VARLIKLARININ ULUSLARARASI HUKUKTA DÜZENLENMESİ, KORUNMASI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Kültür varlığını koruma kavramı, kültür varlığının fiziksel devamlılığının sağlanmasını hedeflemektedir[102]. Mevcut eser tahribattan, parçalanmaktan, yağma ve talandan korunmalıdır. Kültür varlıklarının insanlığın ortak kültür mirasını oluşturması ve onIarın gelecek kuşaklara nakli, herşeyden önce sağlam kalmalarına bağlıdır[103].

Tarihin her devrinde, kültür varlıkları yağmalanmış ve talan edilmiştir[104]. Fiziksel anlamda koruma, kültür varlığının doğal koşullar[105], şehirIeşme, sanayileşme ya da çevre faktörlerinin olumsuz etkilerinden korunması anlamını da taşımaktadır[106]. Koruma kavramı, ayrıca kültür varlığının yasadışı hareketini yani "kanunsuz ihraç, ithal ve mülkiyet naklinin önlenmesini" de içermektedir. Hırsızlık ve kaçak kazılar yasadışı kültür varlığı hareketinin diğer uygulamalarıdır.

Kültür varlıklarının yasadışı dolaşımında ele alınması gereken diğer bir grup, kaynak ülke kanunlarına aykırı olarak kültür varlıklarının devridir. Bazı ülkeler kültür varlığı üzerinde devletin öncelikli alım hakkı olduğunu kabul eder; bazıları devrin ancak belirli koşullarla ya da beIirli kişilere yapılabileceğini öngörür. Yukarıda belirtilen grubu da kapsar nitelikte olan ve fazlasıyla tartışmaya konu olan husus, bir ülkedeki ihraç yasağına aykırı olarak ülke dışına çıkarılmış kültür varlıklarının iadesi meselesidir. Kültür varlığı ithal eden ülke hukuklarında genel kabul gören ilke, yasadışı bir şekilde yapılan ihracatın, kültür varlığının ithalini de yasadışı hale getirmesidir. Vurgulanmak istendiği üzere kültür

---

[102] Arel, Ayda, Devlet Kültürel Mal Varlığının Mutemetidir, Pazarlayıcısı Değil! Arkeoloji ve Sanat, Sayı:52-53, Yaz-Güz 1991, passim.
[103] Özel, Sibel, (1998), s.86
[104] Asgari, Nuşin, Türkiye'de Arkeolojik Kültür Varlıklarının Yağması Sorunu, Arkeoloji ve Sanat, Sayı:52-53, Yaz-Güz 1991, passim.
[105] Başgelen, Nezih, Yok Edilen Geçmiş- Yitirilen Gelecek; Nemrut Dağı- Kommagene'de Dünden Bugüne Tahribatlar. Arkeoloji ve Sanat, sayı:74, Eylül-Ekim 1996
[106] Özyiğit, Ömer, Eski Eser Tahribatı ve Kaçakçılığı Nasıl Önlenebilir? Arkeoloji ve Sanat, Sayı:52-53, Yaz-Güz 1991

varlıklarının korunması kavramı ile daha ziyade hukuka aykırı olarak gerçekleşen el değişiminin önlenmesine çalışılmaktadır.

Başka ülkelere ait kültür varlıklarını ellerinde bulunduran ülkeler, "zamanın hukuk anlayışı ve jeopolitik ilişkiler açısından kendilerince yasal yollarla" edindiklerini savunmaktadırlar[107]. O ülkelerce kültür varlıklarının iadesini kabul etmek, sahip olan kuruluş veya devlet için yasal olmayan yollarla sahip çıkıldığını kabul etmek anlamına gelecektir. İade isteğinde bulunan ülkelerdeki pek çok müzenin altyapı ve koruma olanaklarının eksikliği, eserleri ellerinde bulunan ülkelerin kendi müzelerinde daha iyi korunduklarını savunmaya itmektedir. Ayrıca iade isteğinde bulunan kaynak ülkelerin çoğunun kültür merkezlerinden uzak olması nedeniyle, onlara ait kültür varlıkları sanayileşmiş ülkelerin büyük müzelerinde daha büyük kitlelerce ve daha iyi değerlendirecekleri görüşü evrensel görüş sahiplerince ileri sürülen bir diğer iddiadır.

Uluslararası İlişkiler Hukuku 17. yy'da ulus-devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte, bu devletler arasındaki ilişkileri düzenleyen devletler hukukundan sonra, II. Dünya Savaşı ile olağan ve çağdaş gelişmelere paralel doğan, ancak devletlerarası ilişkiler yanında hükümetlerarası ve hükümetler dışı yapıları da içine alan bir hukuktur. Uluslararası Hukukta yerel nitelikteki pek çok konunun ve düzenlemenin küreselleşmesi sonucu, -önemli bir örnek olarak- kültürel varlıkların da uluslararası düzenlemelere ihtiyacı olduğu ortaya çıkmıştır.

Günümüzde her devletin kültürel mirasının o devletin ulusal kimliğinin belirlenmesinde önemli bir etken olduğu büyük ölçüde kabul görmektedir. Ancak jeopolitik değişimler uluslararası ve uluslarüstü tüzel kişiliklerin yerel bilinçlenmelerle eşzamanlı oluşumu, kültürel varlıklarla ilişkin yasa dışı pazarın giderek gelişmesi sonucu küreselleşen bu oluşum içinde kültürel varlıkların uluslararası hukukta düzenlenmesi zorunluluğu kaçınılmaz olmuştur. Sanat eserleri ve eski eserler piyasasında süren ticaret yaşamındaki hırsızlık olaylarının taşıdığı uluslararası nitelik özellikle 1960'lı yılların sonunda, devletleri ulusal mevzuatla alınan tedbirlerin yeterli olmadığı gerçeği ile karşı karşıya bırakmıştır. Ulusal seviyedeki mevcut insan unsuru ile mali kaynaklar, ulusal mevzuatla birleşse bile yetersiz kalmaktadır.

[107] Gönlübol, Mehmet, (1996), s.507

Bu nedenle son 35 yıl, sadece hukuk alanında geniş veya dar kapsamlı, iki taraflı, bölgesel veya dar kapsamlı ve nihayet UNESCO bünyesinde gerçekleştirilen uluslararası antlaşmaların imzalandığı bir dönem olmuştur.

5.1. Kültür Varlıklarının Korunması

Kültürel varlıkların korunması, fiziksel olarak iyi koşullarda korunmasının yanı sıra, coğrafi ve sosyoekonomik anlamda bütünlüğüne saygı gösterilmesi gerekliliğini de taşımaktadır. Kültürel varlıklarda "koruma" kavramı esas alınarak; 1) Ulusal, 2) Uluslararası, 3) Evrensel olmak üzere 3 farklı düzeyde koruma söz konusudur[108].

1. Ulusal Düzeyde Koruma: Devletin ülke unsuru esas alınarak, kültür varlığının o ülke kaynaklı olduğu ve o ülkede keşfedildiği kabul edilerek, kamu ağırlıklı düzenlemeler yoluyla kültürel varlığın korunmasıdır.

2. Uluslararası Düzeyde Koruma: Kültür varlıklarının kendi coğrafyasında korunması amacına dayanılarak, ait olduğu düzenlemelerin amaç ve kapsamına uygun biçimde korumaya yönelmektir. Burada hedef kültürel varlığın uluslararası alanda korunmasıyla ilgili tek tip bir amaca ulaşmak için ulusal ölçüte ek olarak ortak bir ölçütü bulmaktır.

3. Evrensel Düzeyde Koruma: Kültür varlığını evrensel kabul ederek ulusal yargı ve mülkiyet haklarından bağımsız olarak insanlığın ortak mirası olarak görmekte ve o varlığın ait olduğu ortamda korunma olgusuna tezat teşkil etmektedir.

5.2. Kültürel Mirasın Korunmasının Tarihçesi

Tarih boyunca kültür varlıkları içerdikleri önem ve sahip oldukları görsel değerler yüzünden gerek savaş, gerekse barış zamanlarında sürekli el değiştirmişlerdir. Bazen kültür

[108] Özel, Sibel, (1998), s.87

varlıkları farklı kültürlere duyulan öfke yüzünden tahrip edilmiş bazen de yağmalanarak[109] ait olduğu mekandan alınarak başka yerlere götürülmüştür[110].

Kültür varlıklarının korunması sorunu savaş ve barış zamanlarında farklı bakış açılarıyla değerlendirilmektedir. Savaş zamanlarında uluslararası ortamın kültür varlıklarının el değiştirmesi olayına duyarlılıkla yaklaşması barış zamanına göre daha fazladır. Silahlı. bir mücadele halinde kültür varlıklarına yapılacak olan saldırı savaş suçları kapsamına alınmıştır. Barış zamanında ise yasadışı sanat eseri ticaretine uluslararası anlamda bir müdahale imkanı son derece güçtür. Zira uygulamaların yasadışılığı da tartışmalara sebeb olmaktadır[111].

Savaşan ülkelerin birbirlerinin kültür varlıklarını yağmalamaları, yok etmeleri ya da onlara zorla el koymaları savaş ortamı içinde doğal bir davranış olarak süregelmiştir. Kazanan taraf, savaşta elde ettiği eşyalar üzerinde mülkiyet kazandırıcı bir hakka sahip olduğunu doğal olarak benimsediğinden, gasp ve yağmalama sonucu elde edilen eserler kültürel değişimin bir aracı olarak kabul edilegelmiştir[112].

Savaşan taraflardan birinin karşı tarafa ait kültür varlıklarına sahip olması bir çok yönden üstünlük sağlayıcı unsurlar içermektedir. Birinci olarak kültür varlıklarını elegeçiren taraf sanatsal yönden ve kültürel açıdan zenginleşmektedir. Ayrıca yenilen taraf açısından büyük önem taşıyan kültür varlıklarının elegeçirilmesi savaşın galibinin kim olduğunu belirlemekte ve barış görüşmeleri sırasında siyasi bir koz olarak kullanılmaktadır. İlave olarak, kültür varlıkları çok yüksek bir iktisadi değer taşıdıkları için elinde bulunduran galip devlet tarafından etkili bir değişim aracı olarak da işlem görebilmektedir.

Mevcut bu duruma karşı tarihte ilk tepki, Romalı Verres'in gasp edici davranışını reddederek karşı koyan Cicero'dan gelmiştir. Cicero'nun bu hareketi başarıyla sonuçlanmış ve Sicilya'da çeşitli anıtları yağmalayan bu general yüklü bir tazminata mahkum olmuştur. Dokuzuncu yüzyılda Charlemagne ilke olarak kültür varlığının ait olduğu yere geri verilmesini uygulamıştır. Ayrıca kültür mirasının belirli bir ülke ile olan bağlantısını kabul etmiş ve kültür varlıklarının kanuni sahiplerinin özgür iradesi muhalefetine rağmen eserlerin doğal yerlerinden alınıp, başka yerlere götürülmelerine karşı çıkmıştır.

---

[109] Acar, Özgen, " Savaş, Yıkım ve Yağma Demektir, Cumhuriyet, 15 Nisan 2003
[110] Acar, Özgen, " Savaş, Tarihi Korumayacak!", Cumhuriyet, 11 Mart 2003
[111] Özel, Sibel, (1998), s.89
[112] Özel, Sibel, (1998), s.90

Dünya tarihinde kültürel varlıkların iadesine ilişkin ilk antlaşmalar 17. yüzyılda gerçekleştirilen Westphalia (1648) ve Olivia (1860) antlaşmalarıdır[113]. On sekizinci yüzyılda savaş ganimetleri ile ilgili eğilimlerde değişiklikler beIirlemeye başlamıştır. VATTEL (1714-1716) "The Law of Nations" isimli çalışmasında askeri harekatların düşmanı yenmeyi hedeflemesi gerektiğini, sanat eserlerinin tahribine ya da zapt edilmesine izin verilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Toplumdaki bazı nesneler, silahlı bir uyuşmazlığın meydana getireceği tahribattan mümkün olduğunca ayrı tutulmalıdır. Bununla birlikte bu görüş bütünüyle kabul görmemiştir. 1794'de yayımlanan "Prusya AIigemeinen Landrecht" her çeşit eşyanın zaptedilmesini yasal olarak kabul edilebilir saymıştır. Napolyon da Prusya hukukuyla hemfikir olarak, işgal ettiği topraklardaki özellikle İtalya'daki kültür varlıklarını Fransa'ya taşımıştır[114].

Savaş esnasında kültür varlıklarının korunması kavramı ABD'de, 1863 yılında kabul edilen "LIEBER CODE" da ele alınmıştır. Buna göre kazanan ordunun, taşınır mallara el koyma hakkı vardır. Bununla birlikte kiliselere, hayır ve eğitim kurumlarına ya da güzel sanatlar müzelerine ait olan eşyalar bu anlamda kamu malı olarak nitelendirilemezler. Lieber Code ayrıca kazanan ordunun savaş bölgesindeki sanat eserlerini başka bir yere götürebileceğini, son mülkiyetin ise barış antlaşmalarıyla belirleneceğini öngörmüştür.

Kültür varlıklarının korunması ile ilgili kuralları uluslararası anlamda kanunlaştırma çabalarından biri ise 1874 tarihli Brüksel Konferansıdır. Hiç bir zaman onaylanmayan bu deklerasyon, getirdiği hükümlerle, 25 yıl sonra yapılan La Haye Konferanslarına öncülük etmiştir. Nitekim 1899 ve 1907 La Haye sözleşmeleri uluslararası kodifikasyonda önemli bir yer tutmuştur. La Haye sözleşmeleri I. Dünya Savaşı sırasında sistematik bir şekilde ihlal edilmiş ve savaştan sonra Versailles Antlaşması (28 Haziran 1919) imzalanmıştır.

İki dünya savaşı arası dönemde de kültür varlıklarının korunması konusunda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. I. ve II. Dünya Savaşları arasındaki dönemde, 1923 yılında Hukukçular Komisyonu, havadan yapılan saldırılara ilişkin kurallar koymuştur. Kültür varlıkları ile ilgili

[113] Salgırlı, Semra, (2001), Taşınır Kültür Varlıkları Açısından Türkiye-Avrupa BirliğiİlişkileriI, İDOL, Sayı,11, s.30

[114] De Jager, p.184. Napolyon David'in neoklasik stil resmini ve Vigron'un mimarisini –özellikle La Madeleine- yeni büyümeye başlayan İmparatorluğunu klasizm ve antik Yunan ve Roma kültürüne bağlamakiçin kullanmaktaydı.

olarak, Roerich Paktı olarak anılan "Sanatsal ve Bilimsel Kurumların ve Tarihi Anıtların Korunmasına Dair Sözleşme" 15 Nisan 1935'te Washington'da imzalanmıştır[115]. Bu sözleşme, Amerika kıtası ile sınırlı da olsa kültür varlıklarının korunması problemini uluslararası düzeyde ele alan ilk belgedir ve aralarında A.B.D.'nin de bulunduğu 10 devlet arasında halen yürürlüktedir. Hem barış hem de savaş zamanına ilişkin koruma sağlayan ve savaş zamanın da sanatsal ve bilimsel kurumların ve tarihi anıtların tarafsızlaştırılmasını öngörüp askeri zaruret halini reddeden Sözleşme'nin Başlangıcı, gayrimenkul anıtların "halkların kültür mal-varlığını oluşturdukları" belirtilerek uluslararası topluluğun ortak sorumluluğu kavramının gelişimi bakımından önemli bir adım atmaktadır. 1954 La Haye Sözleşmesi, Roerich Paktı'ndan etkilenmiştir ve başlangıcında bu pakta göndermede bulunmaktadır. Bir bayrakla işaretlenen binaların korunmasıyla sınırlı kalmıştır. İşaretli binaların korunması bir anlamda bunlara tarafsız bölge niteliği vermektedir. Roerich Pact açıkça devletin, kamu mülkiyeti yanında özel mülkiyete tabi kültür mirasını da koruma yükümlülüğü olduğunu kabul etmektedir[116].

Kültür varlıklarının korunması konusundaki bu çabalar Uluslararası Müzeler Dairesini (IMO), Savaş Zamanında Tarihi Binalar ve Sanat Eserlerinin Korunması Hakkında Uluslararası bir Konvansiyon ve buna ek olarak bir Deklerasyon hazırlamaya teşvik etmiştir[117]. Tasarı halindeki konvansiyon her devletin, diğer devletlerin kendi kültür mirasına saygı göstermesini talep etme hakkı olduğunu kabul etmiştir. Böylece her devletin bütün insanlık yararına diğer devletlerin kültür mirasını koruma yükümlülüğü bulunmaktadır.

Tarihi gelişim içinde 1899 ve 1907 La Haye konvansiyonları, konunun uluslararası kodifikasyonunda önemli yer tutmaktadırlar. Konvansiyonlarda savaşan devletlerin hakları, yükümlülükleri ve kabul edilebilir davranışlarının sınırları belirlenmiştir. İşgal ordularınca gerçekleştirilen yağma ve talan yasaklanmıştır (m.28 ve m.47). İşgal ordusu işgal ettiği ülkelerdeki mevcut kanunları uygulamalı (m.43) ve özel mülkiyete el koymamalıdır (m.46). İşgal güçleri kamu binalarını korumakla ve onları intifa hakkı kurallarına göre yönetmekle

---

[115] Öktem, E, (1998), "Silahlı Çatışma Halinde Kültür Varlıklarının Korunması: Bosna- Hersek Örneği", in Sönmezoğlu, Faruk, (ed), *Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar*, İstanbul, Der Yayınları

[116] Roerich Pact, giriş m.1. Bkz. GRAHAM, p.763

[117] League of Nations, OJ. 737-41 (1938). Konvansiyon tasarısı 1938 yılında Uluslar arası Müzeler Dairesi tarafından Milletler Cemiyeti Genel Kuruluna ve Meclisine sunulmuştur. Savaşın çıkması yüzünden konvansiyon imzalanamamıştır. Bkz. WILLIAMS, p.21

yükümlendirilmişlerdir (m.55). Böylelikle işgal kuvvetlerinin bir devlet müzelerini boşaltmaları önlenmiş olmaktadır.

Savaş sonrasında, elkonulan sanat eserlerinin hukuki durumu çeşitli sorunları beraberinde getirmiştir. Henüz savaş sırasında 1943 Deklerasyonu ve Bretton Woods Konferansı ile ittifak devletleri, itilaf devletlerince gerçekleştirilen elkoyma işlemlerini geçersiz saymış ve itilaf devletlerinin kontrolu altındaki topraklarda yapılan kültür varlığı yer değiştirmelerini tarafsız ülkelere karşı bile olsa geçersiz sayma haklarını saklı tutmuşlardır. Yapılan ateşkes ve barış antlaşmalarında itilaf devletleri, ülkelerinden götürülen kültür varlıklarının iadesini sağlamakla yükümlü tutulmuşlardır. Kayıp ya da yok olmuş kültür varlıklarının yerine eş değerde aynı çeşit eserlerin konulması kabul edilmiştir. Böylece ikame politikası sadece tazminatı değil, ulusal hazinenin olumlu olarak da yerine konmasını hedeflemektedir 59.

II. Dünya Savaşı sırasında uygulanan kapsamlı ve sistematik yağma politikası sonucu, 1943 Deklerasyonu ve Bretton Woods Konferansı gerçekleştirilmiş, ittifak devletleri, itilaf devletlerince yapılan el koyma işlemlerini geçersiz saymıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanan Versailles Anlaşması'nın 245. Maddesi, Almanya'yı hem bu savaş sırasında, hem de 1870 savaşında kaçırdığı sanat eserlerini Fransa'ya geri vermeye zorlamıştır. Bu örnek de tüm bu geri vermelerin daima güçlü-güçsüz ilişkileri çerçevesinde gerçekleştiği görülmektedir.

Aynı şekilde Moskova'da Puşkin müzesinde ortaya çıkan ve Schliemann tarafından Türkiye'den kaçırılan Truva hazinesinin iadesi meselesinde birden fazla devlet talepte bulunmaktadır. 1868 yılında Türkiye'ye gelen Heinrich Schliemann, Yunanlı karısıyla birlikte 1870'de kazılara başlayarak ünlü Truva hazinesini bulmuş ve akrabalarının yardımıyla Atina'ya kaçırmıştır. İstanbul Müze Müdürü Dr. Detier'in girişimleri ile 1874 yılında Schliemann aleyhine dava açılmış fakat daha sonra davadan vazgeçilmiştir[118].

Schliemann hazineyi Rusya'ya götürmüş ve Hermitage Müzesi'ne bağışlamak istemiş fakat Rus çarı yasadışı yollardan elde edilen eserleri kabul edemeyecekleri gerekçesiyle bu

[118] Davadan vazgeçilmesi yolunda Padişah buyruğu olduğu ve Schliemann'ın 50 bin frank ödediği ve kazdığı eserlerin bir kısmını geri verdiği iddiaları bulunmaktadır. Fakat bu iddialar kesin olarak ispatlanamamıştır. Bkz. AKTÜEL, S.113, 2-8 Eylül 1993, s.36-37

teklifi reddetmiştir. Schliemann bu eserleri Yunanistan'a teklif etmiş fakat Yunan kültür bakanı da öneriyi kabul etmemiştir. Nihayet Schliemann eserleri özel bir yer yapılması şartıyla Almanya'ya vasiyet etmiştir. 1945 yılında Rusların Berlin'e girmesiyle hazine ortadan kaybolmuştur. 4 Nisan 1994'de Art News'da çıkan bir yazıyla, Türkiye Kültür Bakanlığı hazinenin Puşkin müzesinde olduğunu öğrenmiş ve 25 Şubat 1993'de Rusya Federasyon'una bir nota vererek, Bresden'deki görüşmelere Türkiye'nin de katılması gerektiğini belirtmiştir. Bu arada Yunanistan da hak iddiasında bulunmuştur.

Dünya Savaşı sırasında götürülen sanat eserlerinin iadesiyle ilgili ikili antlaşmalar yapılmıştır. Federal Almanya ile Sovyetler Birliği arasında yapılan 9 Kasım 1990 tarihli iyi Komşuluk, Ortaklık ve KarşıIıklı işbirliği Konulu Andlaşması'nın 16. Maddesi "Federal Almanya ve Sovyetler Birliği kendi topraklarında bulunan diğer tarafa ait kültür varlıklarını korumayı destekleyeceklerdir. Taraflar kendi ülkelerinde bulunan kaybolmuş yada hukuka aykırı olarak alınmış kültür hazinelerinin sahiplerine ya da kanuni mirasçılarına iade edileceği konusunda anlaşmışlardır" denilmektedir. Antlaşmanın bu hükmünün uygulanması tarafların karşılıklı işbirliğine bağlıdır.

Sovyetler Birliğinin çöküşünden sonra Rusya Cumhuriyeti 1990 tarihli Almanya-Sovyetler Birliği antlaşmasıyla bağlı olduğunu kabul etmiş ve 1992'de yapılan Almanya-Rusya Andlaşmasının 15. maddesi ile kültür varlıklarının iade edileceğini öngörmüştür. St Petersburg'da bulunan Hermitage Müzesi'nin, 1945 yılında Kızıl Ordu tarafından elkonularak Rusya'ya getirilen ve o günden beri nerede olduğu bilinmeyen muhteşem sanat eserlerinin kendisinde olduğunu kabul etmesinin ardından iade problemi bir kez daha gündeme gelmiştir. Söz konusu eserlerin mirasçıları 200 milyon dolar civarındaki tabloların iadesini talep edince, Hermitage Müze Müdürü tabloların mülkiyetinin politik bir mesele olduğunu ve buna Rus Parlementosundaki oylama ya da Başkanın kararnamesiyle karar verilebileceğini söylemiştir.

Müze Müdürü Piotrovksky ilk adım olarak ellerinde olanı göstermek ve insanların duygusal ve isterik olarak simgeler hakkında değil, sanat hakkında konuşmaları için bunu yaptıklarını söylemiştir. Müze Müdürü 1941 ile 1944 yılları arasında Nazilerin Rus kültür ve sanatına verdikleri zarar ve Rusya'dan Almanya'ya götürülen yüzbinlerce sanat eserine karşılık olarak bu eserlerin alındığını ve bunların alınmasının değil, insanlara

gösterilmemesinin suç olduğunu beyan etmiştir. Rusya da tabloların iade edilmeyeceğini, 1990 tarihli Almanya-SSCB antlaşmasına karşılıklı olarak uyulmadığını bildirmiştir. Antlaşma yasadışı yollardan elegeçirilen sanat eserlerinin iadesini içermektedir. Bu da yalnız Bremen'den alınan koleksiyonları kapsamaktadır. Diğer sanat eserlerinin yerlerinin değiştirilmesi Rus yönetimince emredilmiştir. Sonuç olarak Rus yetkiIiler söz konusu eserlerin yasal olarak Rusya'ya getirildiğini savunarak, iade talebine olumlu bakmamaktadırlar[119].

Bu nedenle Almanya sorunun Uluslararası Adalet Divanında veya bir hakem mahkemesinde çözümünü önermektedir. Bu arada söz konusu eserlerin Naziler tarafından Musevilerden çalınmış olması da iadenin muhatabı konusunda sorunlar yaratmaktadır. II. Dünya Savaşı sırasında götürülen eski eserlerin iadesi amacıyla yapılan ikili anlaşmalardan Türkiye için en önemli olanı, Federal Almanya ile SSCB arasında imzalanan 9 Kasım 1990 tarihli "İyi Komşuluk, Ortaklık ve İşbirliği Antlaşması"nın 16. Maddesidir. Heinrich Schliemann tarafından Türkiye'den kaçırılan Troya eserlerinin bu kapsama girmesi nedeniyle, 25 Şubat 1993 tarihinde Rusya Federasyonu'na nota verilmiş ve Dresden görüşmelerine Türkiye'nin de katılması gerektiği bildirilmiştir. Ardından Yunanistan da hak iddia etmiştir. Buna rağmen, 1992 yılında Almanya ile Rusya Federasyonu arasında gerçekleştirilen Antlaşma'nın 15. Maddesine, kültür varlıklarının iadesi hususu konulmuştur.

II. Dünya Savaşı sırasında yabancı devletlere emanet edilen kültür varlıklarının iadesi meselesi de sorun oluşturmaktadır. Zira korunması amacıyla -dost ya da düşman- bir devlete emanet edilen kültür varlıklarının savaş bitiminde iade edileceğine dair bir garanti yoktur. Macaristan ve Polonya olayları bu duruma bir örnektir. 1945 Temmuzunda Macaristan Kraliyet Muhafızları kumandanı, Macaristan kutsal St. Stephen tacını ve taç giyme töreni nişan ve süslerini muhafaza amacıyla ABD'ye vermiştir. 20 Şubat 1947 tarihinde yapılan ve ittifak devletleriyle Macaristan arasındaki savaşı sona erdiren Paris Barış Antlaşmasında Sovyetler Birliği'nin Taç üzerinde hak iddiasını engellemek için iadeden bahsedilmemiştir. ABD uzun yıllar sonra 1977 yılında ABD-Macaristan ilişkilerini geliştirmek amacıyla kutsal tacın iadesine karar vermiştir. Bir yıl sonra 6 Ocak 1978'de Taç Macar halkına iade edilmiştir

[119] Ayrıntılı bilgi için bkz. HOCHFIELD, Sylvia: "The Russians Renege" TIME, 13 March 1995, p.68

Benzer bir olay Polonya ile Kanada arasında yaşanmıştır. 1939 Eylülünde Alman işgalinden önce Krakow'daki Wawel Kalesi'ndeki sanat hazineleri boşaltılarak muhafaza amacıyla Kanada'ya götürülmüştür. Polonya'da komünist hükümet iktidar olunca Kanada hazineyi kendisine gönderen hükümetin başka hükümet olduğu gerekçesiyle hazineyi iade etmeyi reddetmiştir. Oluşturulan büyük kamuoyu sayesinde 16 Ocak 1961 tarihinde hazine Polonya'ya geri gönderilmiştir.

II. Dünya Savaşını izleyen yıllarda savaş zamanı kültür varlıklarının daha etkili korunması için büyük gayret gösterilmiştir. Bunun sonucunda Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Varlıklarının Korunması Hakkında 1954 tarihli La Haye Konvansiyonu kabul edilmiştir. 1954 La Haye konvansiyonu önceki La Haye konvansiyonlarını ve Roerich Pact'ını tamamlar nitelikte olmasına rağmen kendine özgü olarak kültür varlıklarının korunması ile ilgili ilk evrensel konvansiyondur.

Yüksek akit tarafların Sözleşmeyi ihlal eden veya bu yolda bir emir veren kimsenin, hangi milletten olursa olsun, araştırılarak ceza hukuku veya disiplin cezalarına çarptırılmaları için kendi ceza hukuku sistemleri çerçevesi içinde gereken bütün tedbirleri almayı taahhüt ederler" denilmektedir. Böylece akit devletlere 1954 Konvansiyonunu ihlal eden sanıkları yargılamak hakkı ve yükümlülüğü getirilmiştir

.

1954 Konvansiyonunun önemli özelliklerinden biri hangi milletten olursa olsun, kültür varlıklarına yapılacak bir tecavüzün bütün insanIığın kültür mirasına karşı işlenmiş bir tecavüz olduğunu [120] belirterek, bu konuda evrensellik ilkesini benimsemiş olmasıdır[121]. Akit taraflar gerek kendi ülkelerinde gerekse akit devletlerin ülkelerinde bulunan kültür varlıklarıyla bunların koruma tesislerini ve civarlarındaki yerleri silahlı bir çatışma halinde, bu eserleri tahribe veya bozulmaya maruz bırakabilcek maksatlar için kullanmaktan sakınmak ve bu mallara karşı her türlü düşmanca davranıştan kaçınmak suretiyle bu malları korumayı

[120] 1954 Konvansiyonu, önsöz.
[121] Bkz. Tezin III. Bölüm, s.33. Konvansiyonun 1. maddesinde getirilen kültür varlığı tanımı kaynak ve sahiplerine bakılmaksızın insanlığın ortak kültür mirası için önemli taşınır ve taşınmaz malların tümünü kapsamaktadır.

taahhüt ederler[122]. Konvansiyona göre akit devletler kültür varlıklarının her ne yoldan olursa olsun, çalınmasını, yağmalanmasını veya kaçırılmasını önlemeyi, gerekirse durdurmayı ve diğer akit devlet ülkesindeki menkul kültür varlıklarına elkoymaktan kaçınacaklarını taahhüt ederler.

Konvansiyon ABD, İngiltere, Çin ve Japonya tarafından onaylanmasa da 88 ülke tarafından kabul görmüş geniş çaplı bir konvansiyondur94. Kültür varlıklarının kanunsuz yoldan alışverişine karşı mücadeleyi güçlendirme amacında olan UNESCO sözleşmesi, 1970 yılında onaylanmış ve bu varlıkların iade veya geri verilmesini kolaylaştırmakla görevli Hükümetlerarası Komite de 1978 yılında kurulmuştur.

5.3. Kültür Varlıkları Hakkında Uluslararası Kuruluşlar ve Antlaşmalar

5.3.1. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)

İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan ulusalcılık akımları sonucu, 1945 yılında elli bir kurucu üye ile oluşturulan "Birleşmiş Milletler" örgütü içinde UNESCO, özellikle çatışma nedeniyle zarar gören kültürel varlıkların onarılması ve gelecekte doğal yollarla veya insan eliyle gerçekleşebilecek tahribat ve yıkımdan korunması ana fikri ile kurulmuştur[123].

Birleşmiş Milletler idaresi uluslarası topluluğu oluşturan devletlerin barış içinde yaşamalarını amacıyla gereken ortak düzenlemeleri oluşturmak amacını gütmektedir. Savaş sonrası düzenlemelerde, silahlı çatışmaya taraf olsun olmasın tüm devletler yönünden dikkate alınması gereken unsurlardan biri savaş nedeniyle zarar gören kültür varlıklarının korunmasıdır. Uluslararası toplumun üyelerini, uluslararası, uluslarüstü ve bölgesel hukuk

---

[122] M. 4(1). Pentagon, Körfez savaşı sırasında Irak'ın kültür varlıklarını askeri mevcutlarını gizlemek için kullandığını, iki savaş uçağının ünlü ziggurata bitişik durduğunu, ABD'nin bu durumda saldırı hakkı olmasına rağmen kültürel anıtlara saygı ve saldırının askeri önemi olmaması nedeniyle, saldırı yapılmadığını belirtmektedir.Cunduct of Persian Gulf War. Final Report to Congress, Pursuant to Title V of The Persian Gulf Conflict Supplemental Authorization and Personel Benefits Act of 1991.

[123] Salgırlı, Semra. (2002), "Kültürel Varlıkların Korunması ve Uluslararası Sözleşmeler", İDOL, Berkay Matbaacılık, sayı:13, s.37

belgelerini kabul etmek, iki ve çok taraflı temelde ortak kültür mirasını korumak ve düzenlemeye tabi tutmak yönünde harekete zorlamıştır.

Bu olgu doğrultusunda, Birleşmiş MiIletlerin kültür varlıklarına ilişkin rejimi kapsamında, Örgütün uzmanlık kuruluşu olan UNESCO'nun savaş sonrası dönemde, eğitim, bilim ve kültür aracılığıyla uluslararasında işbirliğini ilerletmek yoluyla barış ve güvenliğe katkı sağlamak rolüne ağırlık verilmiştir. UNESCO, bu bağlamda üye ülkelerin kültürel farklılıkları bir bütünlük ve bağımsızlık içinde korumakla görevlendirilmekte, üyesi olan ülkelere uluslararası sözleşmeler de dahil olmak üzere işbirliğine yönelik bir dizi önlem tavsiye etmekle yetkilendirilmektedir[124].

Merkezi Paris'te olan UNESCO bünyesinde pek çok ülkenin kültür ve tarihlerini, gelişme yöntemleriyle bütünleştirerek ekonomi, bilim ve teknolojilerinin "kültürel gelişme"sini sağlama yollarını arar duruma gelmeleri, ancak 1970'de UNESCO'nun Venedik'te toplandığı "Uluslararası Kültür Politikaları Konferansı'ndan sonradır. UNESCO bünyesinde geniş bir katılıma sahip olan 1970 tarihli sözleşme, hem ulusal hem de uluslararası anlamda üye devletlere yükümlülükler getirmesi nedeniyle, bu alandaki en önemli sözleşme hüviyetini kazanmış ve hırsızlık, yağma, yasadışı nakil ile mülkiyet değişiminin önlenmesi gibi pek çok hususu kapsamı alanına almıştır.

Bir kültür varlığının gerçek değeri içinde oluştuğu tarihsel ve geleneksel konuma ilişkin tam bilgi sahibi olunarak takdir edilebilmektedir. Bu bağlamda, devletlerin kendi kültür mirasları yanında diğer ülkelerin kültür miraslarının korunması yönündeki görevlerine işaret edilmektedir. Eski eser edinen çeşitli kurumların iktisap politikalarını moral açıdan yeniden değerlendirmesi gerekliliği ile kültür mallarının korunmasının ulusal düzeyde olduğu kadar uluslararası seviyede örgütlenmeyi gerekli kıldığı ve bu olgunun devletler arasında yürütülecek yakın işbirliğini kaçınılmaz hale getirdiği görülmektedir.

[124] Yeşilmen, Sibel, Topkapı hazineleri Amerika yolcusu, Altın işlemeli kaftanlar, minyatürler, padişah portreleri. Topkapı Sarayı hazinelerinden 200 değerli eser, Amerika'da sergilenecek. 9 Şubat 2000, Cumhuriyet

5.3.1.1. Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması için Alınacak Tedbirlerle İlgili 1970 UNESCO Konvansiyonu

Geniş bir katılıma sahip olan Konvansiyon, kültür varlığı ithal eden ülkeler içinde sadece ABD[125] ve Kanada tarafından kabul edilmiştir. Konvansiyonun son hali sekreterya tarafından hazırlanan özgün tasarı ile ABD tarafından sunulan eşdeğer seçeneğin dengelenmesiyle oluşmuştur. Özgün Sekreterya tasarısı kültür varlıklarının uygun bir belge olmaksızın ihracını ve ithalini yasaklamaktadır. Böyle bir belge olmadan ihraç ve ithal edilen bütün kültür varlıkları çalıntı olarak kabul edilecektir. Buna karşılık ABD tasarısı, bir ülkenin kültür varlığı kaybının tehlike noktasına geldiği durumlarda, uluslararası işbirliğini gerekli görmektedir. Bu tasarı müzelerden çalınan eserlerin iadesi için karşılıklı çabayı gerekli görmekte ve kamuya ait müzeleri, yasadışı olarak ihraç edilmiş ve "büyük öneme" sahip kültür varlıklarını almaktan men etmektedir.

14 Kasım 1970'de kabul edilen UNESCO Konvansiyonu hem uIusal hem de uluslararası anlamda yükümlülükler ihtiva etmektedir. Her devlet kendi topraklarındaki kültür varlıklarını hırsızlık, kaçak kazı, kanunsuz ihraç ve ithal tehlikelerine karşı koruma ödevi altındadır[126]. Konvansiyon kapsamındaki kültür varlığı tanımı m. 1 'de yapılmıştır. Her devlet tarafından arkeoloji, tarih öncesi, tarih, edebiyat, sanat veya bilim açısından önemli olarak gösterilen nesnelerle 11 kategoride belirlenen eserler kültür varlığı sayılmaktadır.

Sözleşmenin 2. maddesi, öncelikle, kültür varlıklarının yasadışı yollarla el değiştirişinin pek çok ülkenin kültür miraslarını fakirleştiren bir etken olarak kabul edildiği ve

---

[125] Arkeoloji Haberleri. Yüzyılın Definesi Elmalı Sikkeleri Yurda Döndü. Arkeoloji ve Sanat, sayı:90, Mayıs-Haziran 1999. M.Ö. V. Yüzyılda Perslerin Yunanistan'ı istila etmelerinden sonra Atina Şehir Devleti'nin önderliğinde Akdeniz çevresi şehirlerinden oluşan bir birlik kurulmuştu (Atik-Delos Deniz Birliği). Birliğin bir merkezi ve bir bütçesi vardı. Her ülke kendi bastığı gümüş sikkeden kendi gücü oranında katkıda bulunuyordu. 1984 yılında Antalya'nın Elmalı İlçesi'nde kaçak kazılar sonucu bulunan yüzyılın definesi Elmalı Sikkeleri o bölgede bulunan bütün şehir devletlerinin paralarını içeriyordu. Söz konusu sikkelere yüzyılın definesi denmesinin en önemli nedeni, Yunanlılar Persleri yendikleri için bir anı parası çıkarmışlardı. Normal olarak o zaman parabirimi en fazla 4 drahmi iken anma nedeniyle 10 drahmilik para çıkarılmıştı. Bu sikkeler çok az sayıda basılmıştı ve 1984 yılına kadar dünyada sadece 13 tanesinin varlığı bilinmekte idi. Elmalı Definesi'nde ise 14 tane bulunmaktaydı.Bayındır Köyü'nde kaçak kazı ile bulunan sikkelerin büyük bölümünün Amerikalı işadamı William Koch'ta olduğu saptanmıştır. Yaklaşık 1800 sikkenin iadesi talep edilmiş olumlu bir sonuç alınamaması üzerine 1989 yılında ABD'de dava açılmıştır. 1 Şubat 1999 yılında Elmalı sikkelerini elinde bulunduran taraflarla anlaşma noktasına gelinmiş ve davadan vazgeçilerek 1661 adet sikkenin ülkemize iadesi ile ilgili anlaşma imzalanmıştır.

[126] UNESCO Konvansiyonu, Başlangıç bölümü.

bu işleyişle mücadelede uluslararası işbirliğinin en etkin yöntem olarak seçildiği yönündeki akit devlet ifadelerini içermektedir.

Konvansiyon 3. maddede "taraf devletlerce kabul edilmiş mevzuata aykırı olarak yapılan kültür varlıkları ithali, ihracı ve mülkiyet nakli kanunsuzdur" demektedir. İhraç belgesi olmadan kültür varlıklarının ülkeden çıkışını yasaklayan m. 6(b) hükmü, m.3 ile birlikte yorumlandığında, bir akit devletin ihracat kurallarına aykırı olarak ihraç edilen eserler, ithal eden ülke hukukunca da yasadışı olarak kabul edilecektir.

Madde 4'de de milli kültür mirası tanımı yapılmıştır. 4. madde, madde içeriğinde sayılan bağlantı unsurlarını bünyesinde barındıran kültür varlıklarının bir ülkenin ulusal kültür mirasının parçası olduğunu kabul etmektedir. Uyruklar veya yabancılar tarafından yaratılmış önemli sayılan kültür varlıkları, devlet ülkesi içinde bulunan eserler, evsahibi ülkenin onayıyla yaptırılan ulusal kazılar, etnolojik veya diğer bilimsel nitelikli çalışmalarla edinilen kültür varlıkları, serbest değişime konu olacağı kabul edilmiş eserler, kaynak ülkenin onayı ile bağış yolu ile veya satın alınarak edinilen eserler devletin ulusal kültür mirasıdır.

Madde 4 düzenlemesi, sadece ithal ve ihraç mekanizmalarının işleyişi ile sınırlı olmayıp, bunun yanında kültür miraslarının ulusal boyutta korunması ile ilgili devlet sorumluluklarının sınırını da çizmektedir. Ulusal kültür mirasının sayılan önlemler aracılığıyla korunması, aynı zamanda yasadışı eski eser hareketinin engellenmesine de hizmet etmektedir. Bu anlayış çerçevesinde, devletin ulusal kültür mirasının korunmasına yönelik sorumluluğu kendi halkının ötesinde tüm insanlığın yararına genişlemektedir. Konvansiyonun getirdiği kültür varlığı tanımı çok geniş olduğu ve anlamlı bir sınırlama getirmediği gerekçesiyle eleştirilmektedir[127].

1970 UNESCO Konvansiyonunun 5. maddesi devletlerin kültür varlıklarını koruma hizmeti tesis etmelerini öngörmektedir. Bu durum her devletin takdirine bırakılmıştır107.

1970 UNESCO Sözleşmesi'nin 6. maddesi, tarafların kabul edecekleri ihraç belgesi uygulaması ile böyle bir belge ile desteklenmeyen kültür varlıkları ihracını yasaklamalarını

[127] Özel, Sibel, (1998), s.106. 1970 UNESCO Konvansiyonu, 1954 La Haye konvansiyonundan farklı bir üslupla kültür varlığı tanımı getirmiştir. 1954 La Haye konvansiyonu örnekleme yolu izlemiş iken, 1970 UNESCO konvansiyonu ayrıntılı bir tanım getirmiştir. 1954 Konvansiyonunda amaç kültür varlığının silahlı bir çatışma halinde korunmasıdır. 1970 Konvansiyonunda ise kültür varlığı ithal eden ülkelerle ihraç eden ülkeler arasında bir uzlaşma hedeflenmiştir. Hangi nesnelerin ihracat ve ithalat kontrollerine bağlı olduğunun belirlenmesi açısından böyle ayrıntılı bir tanım kabul edilmiştir.

ve bu yasağı da kamuoyuna uygun yollardan duyurmalarını şart koşmaktadır. Kamu veya özel mülkiyette bulunan kültür varlıklarına tanınan en geniş koruma, kaynak ülke tarafından envanter kayıtlarına geçirilip, kültür mirası bakımından önemli olarak belirlenen eserlere ilişkin olarak tanınmaktadır. Bu nitelikteki eserler, kaynak ülke tarafından düzenlenecek olan bir ihraç izninin yokluğunda yurt dışına çıkarılamayacaktır.

Konvansiyonun en ilginç hükümleri m. 7 ve 9'dur. Sözleşmenin 7. maddesi karışık ve ayrıntılı yapısıyla üzerinde en çok tartışılan ve yorumlanan düzenlemelerden biri olma özelliğini korumaktadır. Maddenin ilk bendi, akit devletin, bir diğer akit devlete ait olup da bu devlet ülkesinden kanuna aykırı yollarla çıkarılan kültür varlığının, kendi müzeleri ve benzeri kurumları tarafından edinilmesini önleyecek ulusal mevzuatı ile uyumlu tedbirleri alma yükümlülüğünü getirmektedir.

Maddede yer alan "ulusal yasalar çerçevesi içinde" deyimi ABD delegesinin talebiyle maddeye eklenmiştir. Madde bu haliyle sadece devlet kontrolündeki müzeler için uygulanma imkanına sahip olmaktadır. Durum böyle olunca maddenin ABD için uygulanabilirliği hemen hemen ortadan kalkmaktadır. Zira ABD'de sadece iki [(Library of Congress (Kongre Kütüphanesi)] ve National Archives (Ulusal ArşivIer)] yada en fazla dört [(Smithsonian Institution ve Wasington'daki National Galery (Ulusal Galeri)] kuruluş bu niteIiklere sahip olmaktadır.

Madde sadece kamu kontrolündeki müzeler için bir yükümlülük getirmesine rağmen, bazı müzeler Konvansiyonun kabul ettiği düzen içinde ahlaki kurallar getirerek, müzeye alınacak eserler için bir denetime gitmektedirler. Fakat yine de her kuruluş ve bireyin aynı düzeyde ahlaki anlayışa sahip olmadığı dikkate alınırsa akit devletlerin kendi iç hukuk düzenlemeleri ile konuyu düzenlemeleri daha yerinde olacaktır. Konvansiyon bu açıdan devletlerin iç hukuk düzenlemelerine müdahale etmediği gibi, kültür varlığı ithal eden ülkeler lehine pek çok taviz vermiş görünmektedir.

ABD'nin alternatif tasarısına dayanılarak oluşturulan diğer bir hüküm de m. 7(b)(i)'dir. 7. maddenin ikinci bendi, sözlemeye taraf devletin, bir başka akit devlet müzesinden,

dini veya laik nitelikli kamusal bir anıt ya da benzeri kurumundan çalınan ve anılan kurumların envanterlerinde belgelenmiş olan kültür eserlerinin kendi ülkesine ithalini yasaklaması gerektiği yönündedir. Diğer bir akit devlet topraklarındaki bir müzeden, dinsel nitelikte olsun olmasın kamuya ait bir anıttan veya benzeri kuruluşlardan çalınmış kültür varlıklarının, bu kuruluşların envanterlerinde kayıtlı bulunduklarının belgelenmesi kaydıyla ithalini yasaklama borcu altındadırlar.

Madde. 7 (b)(i) hükmü dar bir kapsamda da olsa müze ve anıtlardan çalınan kültür varlıklarının iadesi için bağımsız bir dayanak noktası oluşturmaktadır. Madde 7(b)(i) hükmü ulusal mevzuatlardaki zamanaşımı sürelerinin geçmiş olmasına rağmen uygulanma imkanına sahip olacaktır. Madde 7 (b) (i)'de belirlenen kategoriye dahil olup ithalatı yasaklanan kültür varlıklarının ithal ülkesi tarafından el konularak kaynak ülkeye iadesi yolu madde 7 (b) (ii)'de düzenlenmektedir. Uyuşmazlık konusu eserin ait olduğu ülkeye iadesini amaçlayan davaların uzunluğu ve dava masrafları gözönüne alındığında, düzenlemenin özellikle bu alana ayıracakları maddi kaynakları kısıtlı kaynak ülkeler yararına olacağı görülmektedir. Madde, 7(b) (ii)'ye göre akit devletler çalınarak ithal edilen kültür varlıklarına ilgili taraf devletin başvurması üzerine el koymak ve bu varlıkları, iyiniyetle alan alıcıya ya da eser üzerinde geçerli bir mülkiyet hakkı edinmiş olan kişiye hakça bir tazminat ödenmesi kaydıyla, geri verme borcu altındadırlar.

1970 UNESCO Sözleşmesi'nin 8. maddesi, akit devletleri, 6 (b) ve 7 (b)'de yer alan yasaklamaların ihlali nedeniyle sorumlu tutulan kişilere cezai ya da idari nitelikli yaptırımlar uygulamak taahhüdü altına sokmaktadır.

Konvansiyonun önemli bir diğer hükmü de 9.maddesidir. Sözleşmenin 9. maddesinin getirdiği koruma sadece arkeolojik ve etnolojik materyali kapsamaktadır. Buna göre kültür mirası, arkeolojik ve etnolojik kültür varlıklarının yağmalanması tehlikesine açık bulunan akit devlet, ilgili devletlere başvurabilir. Bu gibi durumlarda akit devletler söz konusu kültür varlıkları türlerinin ithal, ihraç ve ticaretinin kontrolü dahil gerekli somut tedbirleri saptayacak ve uygulayacak, birlikte tasarlanmış uluslararası bir eyleme katılmayı taahhüt ederler. Bir uzlaşmaya varılıncaya kadar her ilgili devlet, başvuran devletin kültür mirasında

telafi ediIemeyecek zararların meydana gelmesini önlemek için olanakları ölçüsünde geçici tedbirler alacaktır.

Madde 9, kültür varlıklarının illegal ticaretini önlemeyi hedeflediği için talepte bulunan ülkenin, uğradığı zararın miktarını ya da illegal ticaretin miktarını ispat zorunluluğu da yoktur. Madde 9, taraf devletlere sözkonusu durumda doğrudan ithal kısıtlamaları getirme yükümlülüğü yüklememektedir. Devletler ithalat denetimi de dahil olmak üzere, gerekli somut tedbirleri saptayacak ve uygulayacak birlikte tasarlanmış uluslararası bir eyleme katılmayı taahhüt edeceklerdir.

Madde 10'da devletler, eğitme, bilgilendirme ve uyanık davranma yollarıyla yasadışı olarak kaçırılmış kültür varlıklarının transferini önlemeyi taahhüt etmekte ve kendi özel koşullarına göre cezai ve idari tedbirler alarak antikacıları denetleme borcu altına girmektedirler.

10. maddenin iki alt bölümü, akit devletlerin, eğiterek, bilgilendirerek, uyanık davranarak ve antik eser ticaretiyle uğraşanlara yönelik özel yaptırımlar öngörerek bir başka ülkeden kaçırılan kültür varlıklarının hareketliliğini önlemek, ayrıca, kamuoyunu bu konuda eğitmeye yönelik tedbirler almak yükümlülüğü altında bulunduklanna ilişkindir. 10. maddenin (a) bendinin ilk bölümü, herhangi bir akit ülkeden kanuna aykırı yollarla çıkarılan kültür varlıklarının hareketliliğini, eğitim, bilgilendirme ve uyanık davranma yöntemlerini kulIanarak sınırlamak gerekliliğini getirmektedir. İkinci bölümde, özellikle antik eser aracılarına yönelik olarak edindikleri her kültür varlığına ilişkin envanter kayıtları tutma zorunluluğu şart koşulmaktadır. 10. maddenin ikinci alt bölümünde, ulusal kültür mirası ile bu mirasa yönelik tehditler konusunda kamuoyunun ilgisini çekmek işlevi pek çok ülkede müzeler ve benzeri kurumlar tarafından yerine getirilecektir.

Sözleşmenin 11. maddesi, yabancı bir güç tarafından işgal edilmiş bir ülkenin kültür varlıklarının, işgalden doğan zorunluluk altında ihracının veya mülkiyetinin devrinin yasadışı kabul edileceği yönündedir.

12. madde sözleşme ile akit devletlere yönelik olarak getirilen yükümlülükleri bu devletlere bağlı ülkelere de yaygınlaştırmaktadır. Tarafların diğer devletlerin kültür mirasına saygılı olmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Bağlı bölgelerin bağımsızlıklarını kazanmalarından sonraki aşamada, ana devletin, sahip olduğu arşiv ve koleksiyon benzeri kültür malzemeleri aracılığı ile bu bölgelere ait asli önemde kültür varlığını elinde bulundurmaya devam ettiği görülmektedir. Bu bölgelerin kültür mirasını, benimsenecek ihraç denetimleri, eğitim ve dava yoluyla koruma gereği, bölgenin bağımsızlığını kazandıktan sonraki aşamada, mali kaynaklarının son derece kısıtlı olduğu ve ilgili hizmetlerin yürütülmesinde büyük ölçüde önceden vesayeti altında bulunulan ülkenin uzmanlık ve diğer olanaklarına bağımlı olunması durumunda, özellikle önem taşımaktadır[128].

Madde 13 (a) tüm maddeler içinde kültür varlıklarının devrine ilişkin tek atıf niteliğini taşımakla birlikte, bizzat sözleşmenin başlığı yasadışı yollarla mülkiyet devrinin önlenmesi ve yasaklanması ifadesiyle ana kavramı ortaya koymaktadır. Kültür varlıklarının yasadışı hareketliliğini hangi şekilde gerçekleşen devirlerin güçlendireceği konusunda herhangi bir belirlemeye gidilmediğinden, kendi hukuk sistemleri içinde bu tür devirleri önleyici tedbirler alma konusunda akit devletlere oldukça geniş bir hareket serbestisi tanınmaktadır. 13. maddenin son alt bölümünde akit devletleri, bir diğer akidin belirli nitelikteki kültür varlıklarının devredilemez olduğu beyanını kabul ederek, ilgili devletin sözkonusu kültür varlıkları üzerindeki sürekli ve geri alınamaz bir hakkının varlığını tanımakla yükümlü tutmaktadır.

1970 UNESCO Konvansiyonu Latin Amerika ülkeleri, Hindistan, Irak, Türkiye gibi kültür varlıklarının korunması konusunda uluslararası yükümlülüklerin artırılmasını savunan ülkelerle, uluslararası sanat eseri ticaretinin etkilenmesinden korkan Batı Avrupa ülkeleri ve ABD arasındaki menfaat çekişmesinin uzlaşması sonucu ortaya çıkmıştır. Konvansiyondaki yetersizlikler bu çatışmanın sonucudur. Bununla birlikte konuyla ilgili kapsamlı bir düzenleme olması ve diğer çokuluslu ve ikili antlaşmalara örnek teşkil etmesi açısından önemli bir belgedir. Diğer yandan Belçika, Fransa, Almanya, İngiltere, Japonya gibi kültür

[128] Böyle bir gelişmede iki devlet arasında somut durumun özelliklerine uygun bir antlaşma yapılmasının doğru çözüm olacağı, yeni bağımsızlığını kazanan devletin kaynak ülke sıfatıyla, sahibi olduğu kültür varlıklarının iadesini talep girişimlerinin bu durumda canlılığını koruyacağı hk. Bkz. PROTT/O'KEEFE, 763

varlığı ithal eden ülkelerin onaylamamış olması Konvansiyonun başarısına gölge düşürmektedir[129].

5.3.1.2. Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunmasına Dair Sözleşme

Kültür varlıklarının korunmasına dair uluslararası ilk yazılı metinler, dolaylı olarak da olsa La Haye belgeleri arasında, 1907'de imzalanan IV. La Haye Sözleşmesi'ne eklenen Kara Savaşına İlişkin Hukuk ve Teamüllere İlişkin Ek Tüzük'te yer almaktadır[130]. Kara savaşında, kuşatma ve bombardıman esnasında dine, sanata, bilime ya da hayır işlerine vakfedilmiş binaların ayrık tutulması için tüm tedbirleri alma yükümlülüğü getirilmiştir. Böylece 1809 ve 1907 tarihli La Haye Sözleşmeleri kültür varlıklarının bulunduğu yerde bırakılarak korunması gerektiği bilinci, UNESCO''un denetiminde hazırlanan La Haye Sözleşmesi''nin (1954) imzalanmasıyla uluslararası hukuktaki yerini almıştır. Bu sözleşmede ilk kez ganimet hakkı ve bu eselerin silahlı bir çatışmada kasıtlı olarak tahrip edilmesi ya da zarar görmesi yasalara aykırı sayılmıştır. Avrupa ölçeğinde kültürel işbirliğini geliştirme amacını da taşıyan Avrupa Konseyi kapsamında, Avrupa Kültür Sözleşmesi (1954) ile ilk adım atılmıştır[131]. Kültür varlıklarının uluslararası planda korunmasını düzenleyen ilk belge "Silahlı Bir çatışma Halinde Kültür Varlıklarının Korunmasına Dair 1954 La Haye Sözleşmesi'dir[132]. Ağustos 1957'de yürürlüğe giren sözleşme'nin getirdiği en önemli yenilik ve kolaylık, daha önce muğlak ve çok değişik deyimlerle ifade edilen olguları "kültürel varlık" ortak paydasıyla kapsayan ilk belge oluşudur. Sözleşmenin 1. Maddesi üç kültür varlığı kategorisi tespit etmekte ve soyut tanımlarla yetinmeyip çok sayıda örnek vermektedir. Maddenin (a) bendine göre dini veya laik mimari, tarihi anıtlarla sanat anıtları, arkeolojik değerdeki yerler, bütünü itibariyle tarihi ya da sanatsal önem taşıyan yapı toplulukları, sanat eserleri, el yazmaları, kitap ve başkaca tarihi, sanatsal ya da arkeolojik değer taşıyan eşya ile bu tür servetlerden oluşan bilim koleksiyonlarıyla önemli kitap, arşiv, röprodüksiyon koleksiyonları ve emsali gibi milletlerin kültür mirasında önemli yeri olan menkul ve gayrimenkul varlıkları kültür

---

[129] MERRYMAN (Nation and Object), p.63. Konvansiyona taraf olan 85 devletin listesi için bkz. Spoils of War, p.300-301

[130] Sözleşme metni için bkz. Adam Roberts Richard Guelff, *Documents on the Laws of War,* edited by Adam Roberts ve Richard Guelff, second edition, Clerendon Press, Oxford, 1989, p.44

[131] Salgırlı, Semra, 2000:14

[132] Öktem, E, (1998), "Silahlı Çatışma Halinde Kültür Varlıklarının Korunması: Bosna- Hersek Örneği", in Sönmezoğlu, Faruk, (ed), *Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar*, İstanbul, Der Yayınları, passim

varlıkları kapsamında ele alınmıştır. Aynı maddenin (b) bendi, söz konusu varlıkların koruma ve sergilemeye hasredilmiş müze, büyük kütüphane, arşiv deposu gibi binalar ve bu varlıkları silahlı bir çatışma halinde korumaya yönelik olarak inşa edilmiş sığınaklar da kültür varlığı sayılmıştır. Nihayet, maddenin (c) fıkrası sözkonusu varlıkları büyükçe sayıda içeren ve "anıt merkezler" olarak bilinen merkezleri de kültür varlıkları arasına dahil etmiştir.

5.3.1.3. Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme

"Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması" için alınacak tedbirlerle ilgili sözleşme 14 Kasım 1970'de, bu komitenin tüzüğü ise, 1978'de yapılan UNESCO Genel Konferansı'nda kabul edilmiştir. Bu komitenin amacı, iki yanlı, çok yanlı veya bölgesel bir çerçeve içinde özellikle müzeciler arasında mesleki görüşme ve işbirliğini geliştirmektir. Kısacası komite, somut çözümlere ulaşmak için bazen karşıt olan tutumları uzlaştırmaya çalışmaktadır. Amacı, devletlerin sahip olduğu kültürel varlıkların hırsızlık, kaçak kazı, yasadışı ithal, ihraç ve mülkiyet transferinin önlenmesi için uluslararası saygı, manevi sorumluluk ve bilinçlenmeyi geliştirmektir.

5.3.1.4. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Hakkında 1972 Tarihli UNESCO Konvansiyonu

Amacı, kültürel ve doğal varlıkları geleneksel, sosyal ve ekonomik şartlann değişmesi sonucu bozulma ve her türlü tahribe ilişkin tehditlerden korumaktır. Konvansiyon sadece taşınmaz kültür varlıkları ile ilgilidir. Zira sadece anıt, bina grupları ve arkeolojik önemi olan özel sit alanları kapsam dahiline alınmıştır.

Konvansiyon kültürel ve doğal mirasın bulunduğu ülkenin egemenlik hakkına saygı duymak ve ülke mevzuatında yer alan mülkiyet haklarına tecavüz etmemekle birlikte, söz konusu mirasın dünya mirasının bir parçası olduğunu ve dolayısıyla uluslararası topluluğun bir bütün olarak karşılıklı işbirliği içinde, onu korumakla yükümlü olduğunu kabul etmektedir (m.6). Uluslararası koruma terimi, kültür mirasını belirleme ve muhafaza çabasındaki ülkeleri

destekleyecek şekilde karşılıklı işbirliği ve yardım sağlayacak uluslararası bir sistem teşkil etme anlamına gelmektedir (m.7).

Konvansiyon, hükümlerinin uygulanması için hükümetlerarası bir komite kurmuştur (m. 8-14). Ayrıca çok büyük öneme sahip dünya kültür ve doğal mirasını koruma amacıyla Dünya Mirası Fonu tesis edilmiştir (m. 15-18). Komite, Konvansiyonun 1. ve 2. maddesinde tanımlanan kültürel ve doğal mirası oluşturan varlıkların listesinin yer aldığı "Dünya Mirası Listesi" başlıklı bir Iiste yayınlayacaktır. Listede yer alan eserler ve sit alanlarının, Konvansiyonda belirlenen ölçütlere uygun olarak çok önemli evrensel değerlere sahip oldukları kabul edilecektir (m. 11(2)).

1972 UNESCO Konvansiyonu da ülkelerarası karşılıklı işbirliği ve bağımlılık fikrini vurgulamaktadır. Uluslararası karşılıklı dayanışma olmaksızın, insanlığın ortak kültür mirası yeterli korunma imkanına sahip olamayacağı için, Konvansiyon bu yönde atılmış önemli bir adım olarak kabul edilmektedir.

5.3.2. Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM)

En önemli hükümet dışı kuruluş olan ICOM 1946 yılında, anıtların ve sitelerin incelenmesini özendirmek, korunmasını ve değerlendirilmesini kolaylaştırmak amacıyla kurulmuştur.

5.3.3. Kültürel Varlıkların Korunması ve Restorasyonu Çalışmaları Uluslararası Merkezi (ICCROM)

Koruma ve restorasyon alanında UNESCO'ya bağlı bir kuruluş olup 1959 yılında Roma'da kurulmuştur. Amacı, kültürel var1ıkların korunması ve restorasyonu alanlarında üye ülkelere gerekli bilimsel ve teknik destek sağlamak, düzenlediği kurslarla uygulama çalışmalarına yönelik yerel işgücü oluşturmak ve standartları yükseltmektir.

5.3.4. Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS)

UNESCO'nun bir kolu olarak 1965 yılında Paris'te kurulmuştur. Amacı, üye ülkelerdeki anıt1arın ve sit1erin incelenmesini özendirmek, korunmasını ve değerlendirilmesini sağlamak, bu eserlere diğer ülkelerin ilgisini yönlendirmek ve bilgilerin yayılmasma yönelik uluslararası işbirliğini teşvik etmektir.

ICOMOS'un hazırladığı Arkeolojik Miras Yönetimi için Uluslararası Sözleşmesinin 5. maddesi, "En temel ilke olarak, arkeolojik miras hakkında bilgi toplamada araştırmanın koruma veya bilimsel hedefleri için, gereğinden fazla arkeolojik kanıtın tahribine yol açılmamalıdır. Bu nedenle, tahripkar olmayan teknikler, havadan veya yüzeyden araştırma ve örnekleme çalışmaları teşvik edilmeli, geniş kapsamlı kazılara karşı mümkün olan durumlarda her zaman tercih edilmelidir" şeklinde yönlendirmede bulunmaktadır.

Dünya Kültür ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme'nin ilgili maddeleri ve ICOMOS tarafından hazırlanan Arkeolojik Miras Yönetimi Uluslararası Sözleşme Hükümleri'ne göre, arkeolojik sit alanı içinde farklı yapısal özellikler gösteren yüzeydeki kalıntılar ve kültür dolgularının gelişmiş bilimsel yöntemlerle tamamlanması ve çevresel verilerle açıklanabilir bir değerlendirmenin yapılması istenmektedir.

5.3.5. Avrupa Konseyi (AK)

Avrupa Kıtası'nın en eski ve en demokratik ülkelerini bir araya getiren hükümetlerarası bir örgüt olup, 1949 yılında kurulmuştur. Merkezi Strasburg'dadır. AK, insan hakları, hukuk alanında işbirliği, ekonomik ve sosyal konular, eğitim, kültür, spor, genç1ik, sağlık ve çevre alanlarında çok yönlü faaliyetlerde bulunmaktadır.

5.3.5.1. Avrupa Konseyi Bünyesinde l. Avrupa Kültür Antlaşması (Avrupa Kültür Konvansiyonu)

Amacı, Avrupa kültürünün korunması, geliştirilmesi, uygar1ık, tarih ve dillerinin bilimsel incelemelere açılmasıdır[133]. Bu konvansiyon Avrupa Konseyi üyelerinin taraf olduğu ve Avrupa ortak mirasını korumayı amaçlayan bir düzenlemedir. Akit devIetler Avrupa ortak

[133] Salgırlı, Semra, (2000), "Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi", İDOL, Berkay Matbaacılık, sayı:6, s.14.

kültür mirasına ulusal anlamda katkıda bulunmayı geliştirmek ve korumakla yükümlüdürler[134]. Her akit devlet kendi denetimi altında bulunan Avrupa kültürüne ait varlıkları, Avrupa ortak kültür mirasının bir parçası olarak kabul edecek ve onları korumak için önlemler alacak ve makul oranda görülmelerini sağlayacaktır. 4.Madde dünya üzerindeki her ülkeye sanat eserlerinin idaresi konusunda rehberlik etmeyi zorunlu kılmaktadır. Her devlet sadece kendi insanları için değil, bütün insanlık için kültür varlıklarını korumalıdır. Konvansiyon kültür varlıklarının makul oranda görülebilmelerini de öngörmüş olmaktadır. Dolayısıyla barış zamanında devletler kültür varlıklarını gizlememeli ve araştırmacıların onlara ulaşabilmelerine olanak tanımalıdırlar.

5.3.5.2. Avrupa Arkeolojik Mirasın Korunması Sözleşmesi

Amacı, tarihi ve bilimsel çalışmalara konu olan taşınır ve taşınmaz arkeolojik mirasın korunması ve değer1endirilmesidir. Avrupa Konseyi Avrupa Arkeolojik Mirasın Korunması Sözleşmesi ilk kez 6 Mayıs 1969 günü imzaya açılmış ve yirmi iki ülke tarafından imzalanmıştır.

5.3.5.3. Malta Sözleşmesi

Avrupa Konseyi'nin onayladığı Malta Sözleşmesi Hükümlerine göre, Avrupa toplumsal belleğinin kaynağı, tarihsel ve bilimsel çalışmalarda temel araç olan arkeolojik mirasın korunması amaçlanmaktadır. Aynı sözleşmenin birinci maddesindeki tanımlarda insanoğlunun geçmiş çağlardaki bütün kalıntıları ve izleri arkeolojik mirasın konusunu oluşturduğu ifade edilerek; a) Bu varlıkların doğal çevre içinde korunması ve araştırılmasının, b)Yüzey araştırması ve kazı ile doğal çevresi içinde incelenecek bu kalıtların temel bilgi kaynakları olduğu, c) Belirlenmiş kültür mirasının üye ülkelerin yasa ve yönetmelikleri ile korunacağı güvence altına alınmıştır.

[134] m.1.

5.3.6. Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi

Amacı, kentsel ve kırsal çevreleri geliştirme çabalarına yönelik bölgelerin ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan kalkınmaları sırasında mimari mirasın korunması ve bu korumanın yaygınlaştırılması ile gelecek nesillere kültürel kaynaklar bütünlüğü devretmektir.

5.3.7. Arkeolojik Mirasın Korunması Hakkında Avrupa Konvansiyonu

Konvansiyonun amacı tarihi ve bilimsel bir çalışmaya konu olacak arkeolojik mirası korumaktır (m. 1). Akit devletler arkeolojik mirası "belirleme ve koruma" (m.2), "arkeolojik kazıları denetleme ve kaçak kazıları engelleme" (m.3), "bilgi alışverişinde bulunma" (m.7) yükümlülüğü altındadırlar. Ayrıca gerek kamu, gerekse özel müze ve benzeri kuruluşların kaçak kazı sonucu elde ettikleri eski eserleri almalarını engellemek için gerekli tedbirleri alacaklardır (m. 16). Konvansiyon yasadışı olarak ülkeden çıkmış arkeolojik eserlerin geriye verilmesi için doğrudan bir hüküm içermemektedir.

5.3.8. Uluslararası Kriminal Polis Örgütü (INTERPOL)

Bugün 179 üyesi olan, İnterpol'ün temelleri, uluslararası özellik taşıyan suç ve suçlularla daha etkin, daha süratli ve sürekli bir şekilde mücadele edebilmek, ülkeler arasında ortak bir polisiye işbirliği mekanizması oluşturmak amacıyla ilk kez, 1914 yılında Monaco'da on dört ülkenin polis ve yargıçlarının katılımlarıyla düzenlenen "1. Uluslararası Kriminal Polis Kongresi" ile atılmıştır. 1923 yılında Viyana'da "Uluslararası Polis Komisyonu"nun teşkil edilmesiyle resmiyet kazanarak kurulmuş, 1946 yılında merkezi Paris'e alınmıştır. 1956 yılında da İnterpol adını almış, 1989 yılında da merkezi Lyon'a taşınmıştır.

INTERPOL'ün (International Criminal Police Organization) amacı, ulusal polis teşkilatları arasında uluslararası alandaki işbirliğini sağlamak ve geliştirmektir. Her üye ülkede ulusal polis örgütüne bağlı olarak çalışan ve yerel polisle, Fransa'da bulunan Genel Sekreterlik ve diğer üye ülkelerin ulusal bürolarıyla bağlantıyı sağlayan Ulusal Merkez Bürosu (National Central Bureau) bulunur. Üye ülkenin kültür mirasına dahil bir eser çalındığında, sırasıyla yerel polis ulusal büroyu, o da yaklaşık 70 ulusal büro ile radyo

bağlantısı olan Genel Sekreterliği haberdar edecektir. Bu işleyiş, aynı anda pek çok ülkede soruşturmaya başlanmasına ve gümrük polisinin de, çalıntı eserin ülkeye sokulması ihtimaline karşı önceden uyarılması olanağını sağlamaktadır.

İNTERPOL'ün sağladığı bu mekanizmaya % 90 gibi bir ağırlıkla Avrupa ülkeleri başvurmakta (sadece İtalya'nın payı % 40'a ulaşmaktadır), çalıntı eserlerin yaklaşık % 12'si de bu işleyişin sağladığı uyarı yollarıyla ele geçirilmektedir. Ancak teoride ideal şekilde işleyeceği şüphe götürmeyen bu düzenin uygulanmasında, mekanizmanın etkinliği önemli zorluklarla karşılaşmaktadır. Ulusal bürolarda ve Genel Sekreterlikte, konuya ve terimlendirmeye hakim olmayan kişilerin çalıntı eserlere ilişkin tarifleri ve yapılan bu eksik tariflerin bir sonraki aşamada bir başka dile yanlış tercümesi işleyişin aksaklığına küçük bir örnektir[135]

5.3.9. 1985 Tarihli Kültür Varlıkları ile İlgili Suçlar Hakkında Avrupa Konvansiyonu

Konvansiyonun ana hedefi kültür varlıklarını tehdit eden suçlara karşı kültür varlıklarını korumaktır[136]. Hangi Avrupa Konseyi üyesinin denetimi altında olursa olsun, kültür varlıklarının Avrupa'nın ortak kültür mirasının bir parçası olduğu, bu yüzden de korumanın ortaklaşa gerçekleştirilmesi gerektiği öngörülmüştür.

Konvansiyon biri kültür mirasını oluşturan eserler, diğeri de suçlar olmak üzere iki Iiste oluşturmuştur. Her liste iki bölüme ayrılmaktadır. İlk bölüm her akit devlet için bağlayıcıdır. İkinci bölüm ise isteğe bağIıdır.

Kültür varlığına karşı işlenen suçlar Ek III, bölüm 1'de belirtilmiştir[137]. Buna göre;

a) Kültür varlığının çalınması

---

[135] (Bilgi için bkz. Jeanette GREENFIELD: The Return of Cultural Treasures,Cambridge University Press, 1989, p. 244-245; Sharon A. WILLIAMS: The International and National Protection of Movable Cultural Property , A Comparative Study, Dobbs Ferry, New York: Oceana Pub., 1978, p. 145-147;John E. BERSIN : "The Protection of Cultural Property and the Promotion of International Trade in Art" in. N.Y..L. SCH. J. INT'L & COMP. L. REV., vol.13, 1992, p. 147-148; PROTT & O'KEEFE, p. 390-394; Farklı ülkelerin polis teşkilatlan arasında varolan iletişim sorunlarına bağlı olarak, bazı ülkelerde kullanılan bilgisayar sistemlerinin sınır ötesi olaylarda istenen verime ulaşamadığı, kayıtların da birbirini tutmadığı, hatta bazı yapıtların adlarının farklı ülkelerde değişik şekillerde kaydedildiği de bu bağlamda yaşanan sorunların nedeni olarak sayılabilir. Haber metni için bkz. ANTİK & DEKOR, sayı: 33, 1996, s. 39

[136] 25 ILM 44 (1986). Türkiye Konvansiyonu 26.9.1985 tarihinde imzalamıştır.

[137] Tez II. Bölümde yer alan suçlar her akit devletin istediği zaman Konvansiyon kapsamına dahil edebileceği suçlardır. Bkz. 25 ILM 44 (1986) s.53

b) Kültür varlığının şiddet ya da kötü niyetle sahiplenilmesi

c) Suçun işlendiği yere bakılmaksızın ve bu paragrafta belirtilen suçların konusunu teşkil eden kültür varlıklarının alınması suç olarak kabul edilmiştir. İkinci bölümde yer alan suçların akit devletleri bağlayabilmesi için her iki devletin de bunu öngörmesi gerekmektedir.

Akit devletler kültür varlıklarının korunması konusunda kamunun duyarlılığını arttırmak (m.4) ve kültür varlıklarına karşı işlenen suçları önlemek ve işlenen suç neticesi başka yere götürülmüş kültür varlıkIarını bulmak için karşılıklı işbirliğini gerçekleştirecek tedbirleri alacaklardır (m.5). Karşılıklı işbirliği polisin işbirliğini (özellikle INTERPOL aracılığı ile), gümrük işbirliğini, sınır kontrolünü gerekli kılmaktadır.

Konvansiyon sayılan suçlar için bir cezalandırma ölçüsü getirmemiştir. Her akit devlet kültür varlıklarına zarar veren hareketlerin ağırIığını tayin edecek ve uygun cezanın verilmesi için gerekli tedbirleri alacaktır. Konvansiyonun önemli bölümlerinden biri kültür varlıklarının iadesini düzenleyen 4. bölümdür. Bir akit devlet ülkesinde işlenen suç neticesi bir başka akit devlete götürülen kültür varlıklarının iadesi için, akit devletler işbirliği halinde olmayı taahhüt etmişlerdir (m.6).

Madde. 8 ve 9 uluslararası adli yardım ile ilgilidir. Diğer devletlerden delil temin etme metodunu düzenlemektedir. Özgün metinde kullanılan “Ietters rogatory” deyimi, talepte bulunan akit devletin yetkili merciinin, talepte bulunulan akit devletin yetkili makamına, kendi adına belirlenen işlemleri yapma yetkisi vermesi anlamına gelmektedir. Söz konusu yetki talepte bulunulan devletin belirlediği kurallara bağlıdır. İhbar yükümlülüğü akit devletin uygun bulma şartına bağlanmıştır (m.7). Ayrıca her akit devlet suçun politik olduğunu ya da başvurunun kendi egemenlik, güvenlik ve kamu düzenine aykırı olduğunu düşündüğü takdirde m. 7 ve 8'in uygulanmamasına karar verebilir (m. 27).

5.3.10. Avrupa Birliği Düzenlemeleri

Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu kuran 25 Mart 1957 tarihli Roma Antlaşması malların serbest dolaşımını tesis etmeyi amaçlamış ve 36. maddede "m. 30-34 hükümleri

...sanat, tarih ve arkeolojik kıymete sahip milli kültür değerlerinin korunması sebebiyle ithalat, ihracat ve transite konulmuş olan yasaklara ve sınırlamalara engel teşkil etmez... diye belirlemiştir. Ancak "bu yasak ve sınırlamalar üye devletler arasındaki ticarette ne keyfi bir farklılık ne de gizli bir tehdit vasıtası teşkil edemez" diyerek ulusal hazineleri oluşturan kültür varlıklarının serbest dolaşımının kısıtlanabileceğini kabul etmiştir. 1986 tarihli Tek Avrupa Sözleşmesi ve 1992 tarihli Maastricht Antlaşması da bu maddeyi değiştirmemiştir. Fakat Topluluğun politikası değişmiştir.

Roma Antlaşması m. 113 (1)'e göre ortak ticari politika, üye olmayan devletlere ihracatın teşvik edilmesi ve topluluk içinde malların serbest dolaşımının sınırlarla engellenmemesidir. Madde 8 (2) ise iç piyasanın, iç sınırlar olmaksızın bu antlaşma hükümlerine uygun olarak malların, insanların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımının sağlandığı bir bölgeden oluştuğunu belirtmektedir. İç piyasada sınırların kaldırılması ile ilgili bu yeni politika, kültür varlıklarının topluluk içinde serbestçe dolaşacağı ve güneyden kuzeye kültür varlığı akışının olacağı korkusunu da beraberinde getirmiştir. Bu korkulara reaksiyon olarak Avrupa Topluluğu Konseyi konuyla ilgili iki düzenleme hazırlamıştır;

5.3.10.1. Kültür Varlıklarının İhracı Hakkında 9 Aralık 1992 tarihli ve (AET) 3911192 nolu Konsey Tüzüğü

Tüzük Avrupa Topluluğu'ndan bir üçüncü ülkeye kültür varlığı ihracatını düzenlemektedir. Kapsam dahilinde olan kültür varlıkları Ek'de Iiste halinde belirtilen eserlerdir (m.1). Fakat üye devletlerin m. 36 anlamında ulusal hazinelerini tanımlama hakları saklıdır.

Tüzüğün amacı Top1uluğun dış sınırlarında ortak denetim mekanizması geliştirmektir. Bunun için üye devletlerin idari mercileri arasında karşılıklı yardımlaşma sağlanması ve ihracat belgesi sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir. AB ülkeleri arasında şu an için ortak denetim sistemi mevcut değildir.

İhracat belgesi, kültür varlığı 1 Ocak 1993'de hukuka uygun olarak ülkesinde bulunan üye devletin yetkili mercileri tarafından verilecektir. Bir üye devlette hukuka aykırı olarak (örneğin kaçakçılık sonucu) veya geçici olarak (örneğin sergilenmek amacıyla) bulunan kültür varlığı için belge verilemeyecektir. Tüzük, ihracat belgesinin, ilgili üye devlette sanatsal, tarihi yada arkeolojik değerdeki ulusal hazineyi koruyan bir kanun kapsamındaki kültür

varlığı için reddedilebileceğini belirtmiştir [(m.2 (2)(3)]. Böylece Tüzük kültür varlığı ihracatında, üye devletlerden ayrı , bağımsız bir siyaset izlemekten kaçınmış ve her devlete kendi menfaatlerini koruma hakkı tanımıştır. Tüzük işlemeye başladığında 3. ülkelere ihracat söz konusu olduğunda üye devletlerin uygulamalarında değişiklikler olabilir.

5.3.10.2. Bir Üye Devlet Ülkesinden Kanunsuz Olarak İhraç Edilen Kültür Varlıklarının İadesi Hakkında 15 Mart 1993 tarihli 93/7/AET nolu Konsey Yönergesi

Yönerge, Tüzüğün aksine hukuka aykırı ihracaatlar için bir çözüm sağlamayı hedeflemektedir. Uygulama özel kişileri değil, sadece üye devletleri ilgilendirmektedir. Yönergenin amacı ulusal hukukların karşılıklı tanınmasını sağlamaktır. Yönerge kapsamında kültür varlığı, AET m. 36 anlamında ulusal hazinenin bir parçası olan ve Ek'de belirtilen Iistede yer alan ya da bu Iistede yer almasa bile müze, arşiv, kütüphane koleksiyonlarında yada dini enstitülerin envanterlerinde yer alan kamu koleksiyonlarının parçası olan eserlerdir.

Yönerge bir üye devletden hukuka aykırı olarak ihraç edilmiş kültür varlıklarının iadesini hedeflemektedir (m.2). Hukuka aykırılık ayrıca tanımlanmıştır. Buna göre bir üye devletten ulusal hazinenin korunması kurallarına ve (EEC) 3911 /92 nolu Tüzüğe aykırı olarak bir kültür varlığının ihraç edilmesi ya da geçici olarak yapılan ihracatla, sürenin sonunda kültür varlığının iade edilmemesi ya da söz konusu geçici ihracat şartlarına aykırı hareket edilmesi hukuka aykırı ihracat anlamına gelmektedir.

Kültür varlığının iadesi için talepte bulunan üye devlet, kültür varIığının bulunduğu ülkede işlemi başlatacaktır. Bunun için eseri tanımlayan ve onun Yönerge anlamında kültür varlığı olduğunu belirten bir belge ve ihracatın hukuka aykırı yapıldığını belirten bir beyana ihtiyaç vardır (m.5). Maddede yer alan ispat külfeti, kanunen devlet mülkiyetine tabii olan fakat varlığı çeşitli nedenlerle bilinmeyen kültür varlıklarının iadesi talebinde güçlük çıkarabilir. Varlığı ancak hırsızlık ya da yasadışı ihracat ile ortaya çıkan arkeolojik eserlerin kaynağını ispat etmek çeşitli güçlükler doğurmaktadır .

Avrupa Birliği tek Avrupa pazarına doğru giderken, söz konusu Yönerge sanat eseri ticaretine belirli kısıtlamalar getirmekte ve bazı nesnelerin Topluluk içinde yer değiştirmesini

önlemektedir. Böylece değerli sanat eserlerine sahip kişilerin bunları Topluluk içinde dahi bir yerden başka bir yere götüremeyecekleri bir durum ortaya çıkmaktadır.

5.3.11. Çalınmış ya da Yasadışı Olarak İhraç Edilmiş Kültürel Eserler ile İlgili 1995 UNITDROIT Konvansiyonu

1970 UNESCO Sözleşmesi'nin güncelde uygulanışını kolaylaştırmak ve tamamlamak amacıyla merkezi Roma'da bulunan ve Uluslararası Özel Hukukun Birleştirilmesi Enstitüsü (UNlDROlT) tarafından hazırlanan "Çalınmış ve Kanunsuz Şekilde İhraç Edilmiş Kültürel Varlıklann Geri Verilmesi"ne ilişkin sözleşme taslağının üye ülkelerin de görüşleri alınarak düzenlenmesi çalışmaları ile ilgili uluslararası konferanslara Türkiye 1991-1995 yıllarında katılmıştır. Sözleşme, çalınmış ve kanunsuz ihraç edilmiş kültürel varlıkların geriye kazandırılmasında devletlerin özel kanunlarının tanınmasına ve uygulanmasına yöneliktir.

Türkiye ve üye ülkeler tarafından değiştirilmesi önerilen maddeler, 7-24 Haziran 1995 tarihlerinde Roma'da yapılan son diplomatik konferansta görüşülmüş ve sözleşme kabul edilmiştir. Ancak sözleşmede Türkiye açısından sakıncalı maddeler bulunmaktadır. 1 Temmuz 1998 tarihinde yürürlüğe giren sözleşme, Türkiye tarafından onaylanmamıştır. Pek çok pazar ülke de UNlDROIT Sözleşmesi'ni imzalamamıştır.

Özel hukukun birleştirilmesi için 1926'da kurulan UNITDROIT da kültür varlıklarının korunmasıyla ilgili uluslararası bir düzenleme getirmiştir. 24 Haziran 1995'de son şeklini alan ve imzaya açılan Konvansiyon uluslararası karakterdeki taleplerde, çalıntı yada yasadışı olarak ihraç edilen kültür varlıklarının iadesini hedeflemektedir (m.1). Konvansiyon kapsamında kültür varlığı, dini veya laik nedenlerle arkeolojik, tarih öncesi, tarihi, edebi, sanatsal veya bilimsel açıdan önemli olan ve Konvansiyonun Ek'indeki listedeki kategorilerden birine ait olan eser olarak tanımlanmıştır (rn.2). Bu liste 1970 tarihli Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması için Alınacak Tedbirlerle ilgili UNESCO Konvansiyonunun 1. maddesinde yer alan liste ile aynıdır[138].

[138] Özel, Sibel. (1998), s.126. Tasarının ilk halinde UNESCO Konvansiyonuna atıf yoktu ve kültür varlığı çok genel biçimde sanatsal, tarihi, ayinsel ya da diğer açılardan kültürel önemi olan her çeşit materyal olarak tanımlıyordu.

Konvansiyon iade işlemini iki farklı kategori için ayrı ayrı düzenlemiştir: II. Bölüm çalınan kültür varlıklarının iadesini, III. Bölüm ise yasadışı olarak ihraç edilmiş kültür varlıklarının iadesini düzenlemektedir. Konvansiyon, çalınan kültür varlığını elinde bulunduran kişinin bunu iade edeceğini belirtmektedir. Konvansiyonun amacı açısından hukuka aykırı olarak kazılan ya da hukuka uygun olarak kazılıp da hukuka aykırı olarak tutulan eserler, kazının yapıldığı ülke hukukuyla uyumlu olduğu takdirde, çalıntı olarak kabul edilecektir.

Çalınmış kültür varlıklarının iadesi zamanaşımı süresine bağlıdır. Buna göre davacı, eserlerin yerini ve zilyedin kimliğini öğrendiği andan itibaren üç yıl içinde ve herhalükarda hırsızlıktan itibaren 50 yıl içinde iade talebinde bulunmalıdır. İade talebi akit devletin kamu koleksiyonuna ait bir eser veya belirlenmiş bir anıt yada arkeolojik bir sit alanının bütünleyici parçasını oluşturan bir kültür varlığı için yapılmakta ise, zamanaşımı süresi, davacının kültür varlığının yerini ve zilyedin kimliğini öğrendiği tarihten itibaren işlemeye başlayan üç yıllık zamanaşımı süresinden başka bir süreye tabi tutulmamıştır. Bununla birlikte her akit devlet kendi kanunlarında tesis edilmiş olmak kaydıyla, m. 3(4) şartlarındaki bir talebin 75 yıl veya daha uzun bir süreye tabi olduğunu beyan edebilir. Bu beyanı yapan bir akit devletteki bir anıttan, arkeolojik sit alanından ya da kamu koleksiyonundan alınan bir kültür varlığının iade talebi de aynı süreye tabi tutulur.

Konvansiyon III. Bölümde yasadışı olarak yurt dışına çıkarılmış kültür varlıklarının iadesini düzenlemiştir. Bu durumda devletlerin ihracat yasaklarının diğer ülkelerde tanınması hedeflenmiştir. Bu noktada kültür varlıklarının nitelikleri çalıntı eserlere nazaran bazı farklılıklar içermektedir. Kültür varlığı yasadışı olarak yurt dışına çıkarılan akit devlet, iade talebinde bulunduğunda, sözkonusu eserin kendisi için önemli kültürel değere sahip olduğunu ya da eserin ülkesinden götürülüşünün aşağıda belirlenen menfaatlerden bir veya birkaçına büyük ölçüde zarar verdiğini de göstermelidir;

(a) eser ve çevresinin fiziksel korunması,

(b) bileşik eserin bütünlüğü,

(c) örneğin bilimsel ya da tarihi karakterdeki bir bilginin korunması,

(d) kabile ya da ilkel bir topluluk tarafından eserin geleneksel ya da ayinsel kullanımı.

Böylece devletin kültür mirasını koruma konusunda daha dikkatli davranması, eserleri sicile işlemesi, yasadışı ihracat hakkındaki bilgileri yayınlaması hedeflenmiştir.

Konvansiyon kültürel mirası koruma kaygısı ile serbest sanat eseri ticareti arasında uzlaşma sağlamaya uğraşmaktadır. Konvansiyonun başarısı özellikle sanat eseri ithal eden ülkelerin taraf olmasına ve etkin bir uygulamaya bağlıdır. 29 Haziran 1996 tarihi itibariyle 22 devlet Konvansiyonu imzalamıştır.

5.3.12. Institut de Droit International Kararı

Institut de Droit International da konunun önemine binaen 3 Eylül 1991 tarihli toplantısında Kültür Mirasının Korunması Açısından Sanat Eserlerinin Uluslararası Satımı üzerine bir karar kabul etmiştir. Kararın kapsamı açısından sanat eseri tescil, sınıflandırma ya da bu konuda uluslararası alanda kabul edilmiş diğer aleniyet metodu ile bir ülkenin kültür mirasına ait olduğu saptanan eserlerdir[139].

Karar kanunlar ihtilafı kuralı olarak kaynak ülkeyi esas almıştır. Madde 2'ye göre kaynak ülkenin kültür mirasına ait sanat eserlerinin mülkiyet intikaline bu ülke hukuku uygulanır. Kaynak ülke deyimi söz konusu sanat eserinin kültürel açıdan en sıkı ilişki içinde bulunduğu ülkedir. Kaynak ülke hukukuna göre sanat eserinin mülkiyetinde bir değişiklik olmamışsa kaynak ülke makul süre içinde, eserin yokluğunun kültür mirasını önemli ölçüde etkileyeceğini kanıtlamak şartıyla eserin ülkesine iadesini talep edebilir.

5.3.13. Amerikalı Ülkeler Organizasyonu

16 Haziran 1976 tarihli Amerikalı Ülkelerin Arkeolojik, Tarihsel ve Sanatsal Mirasını Koruma Hakkındaki Konvansiyon. Amerikalı ülkelerin kültür mirasını oluşturan eserlerin saptanmasını, tescil edilmesini, korunmasını ve muhafaza edilmesini hedeflemekte ve yasadışı kültür varlığı ihraç ve ithalinin önlenmesini amaçlamaktadır. Bu noktada kültür varlıklarının

[139] Özel, Sibel, (1998), s.129

tescilinin önemli olduğunu vurgulamakta ve yasadışı olarak ihraç edilmiş kültür varlıklarının iadesi için uluslararası işbirliği ve hukuki yardım öngörmektedir.

En önemli ticaret merkezi olan ABD, Konvansiyonu onaylamadığı için etkili bir uygulama söz konusu değildir. Kültür varlığı ithalinde çok önemli bir merkez olan ABD, Latin Amerika ülkelerindeki Kolomb öncesi eserlerin bu ülkeye akması ve kaynak ülkelerin kültür miraslarının önemli bir bölümünü bu şekilde kaybetmeleri üzerine, bu ülkelerden bazıları ile ikili antlaşmalar yapmıştır.

17 Temmuz 1970 tarihinde Meksika ile Çalınmış Arkeolojik, Tarihi ve Kültürel Varlıkların iadesini sağlayan bir antlaşma yapılmıştır. Antlaşma sadece olağanüstü önemi olan arkeolojik, tarihi ve kültürel varlıklar için geçerlidir (madde 1). Yine aynı konuda Peru, Guatemala ve Ekvator ile ikili antlaşmalar yapılmıştır.

5.3.14. İngiliz Ukuslar Topluluğu (Commonwealth) Ülkelerinde Kültürel Mirasın Korunmasıyla İlgili Proje

Maddi Kültür Mirasının Korunması ile İlgili Çalışma Grubu Londra'da 15-17 Kasım 1989 tarihinde toplanmış ve hazırlanan metin 1993 yılında Commonwealth Hukuk Bakanları tarafından Mauritus'da kabul edilmiştir. Söz konusu Commonwealth Projesi bir antlaşma değildir. Bu açıdan kabul eden ülkeler açısından bağlayıcı değildir; geçmişe etkili hak ve yükümlülükler içermemektedir. Commonwealth ülkesi Projede yer alan prensipleri hayata geçirmek için gerekli iç hukuk düzenlemelerini yapmakta serbesttir. Proje Commonwealth ülkeleri içinde bir ülkeden diğerine yasadışı olarak ihraç edilen kültür mirasının iadesini hedeflemektedir.

SONUÇ

Günümüzde kültür varlıkları üzerine olan tüm anlaşmazlıkların temelinde, ihraç ülkeleri ile ithal ülkeleri arasındaki gelişmişlik düzeyindeki farklılıklar yatmaktadır. Kültür varlıklarının ilk elden sahibi olan ihraç ülkeleri ile dünya ticaretinin çarklarını döndüren ithal ülkelerinin hem bilimsellik düzeylerinin hem de maddi refahlarının devamını isteyen toplumları, bu anlaşmazlıkların taraflarını oluşturmaktadırlar.

Bu anlaşmazlıkların iki ucunda, bulunan bir mermer lahit parçasını evinin temelinde kullanan kişinin kültürel düzeyi ile böyle bir varlığın ifade ettiği anlamı insanlık için araştırmaya değer gören ve bir şaheaser ile karşı karşıya bulunmanın heyacanını hisseden kültürel düzeyi yer almaktadır. Bugün insanlık tarihi üzerine bilgilerimizi geliştiren atılımlar ezici bir şekilde ithal ülkelerinden çıkmaktadır. Günümüzde kültür varlıkları ticareti yüzünden mağdur olan ülkeler çoklukla yönetimi altında bulundurdukları topraklardaki eski kültürlerin çok gerisinde bulunmaktadırlar. Gelişmiş refah toplumu olmanın göstergelerinden sayılan mimari yapıtlardaki zenginlikler, yeni mühendislik eserleri ve güzel sanatlardaki ilerlemeleri içermememelerine rağmen bu alanlarda duraklayan ihraç ülkeleri eski kültürlerin devamı olarak aynı zamanda onların mirasçısıdırlar.

Yirmi birinci yüzyıldaki gelişmeler kültürler arası etkileşimleri sürekli arttırmakta yer, zaman kavramlarını yeniden biçimlendirmektedir. Bu nedenle kültür varlıkları üzerine var olan kargaşa ve anlaşmazlıklar yönünden ulusalcı ve evrenselci görüşün uzlaşması gerekmektedir. Diğer bir deyişle yerelde evrenselcilik yaklaşımı her iki taraf için ortak bir zemin oluşturabilecektir. İhraç ülkelerinin değerini anlayamadıkları dönemden başlayan kültür varlıklarının yasadışı kayıpları günümüzde ulusal ve uluslararası olarak yasal çerçevelere oturtulmaya çalışılmaktadır. Bunun sonucu olarak kayıpların nispeten azalmasına eş olarak ithal ülkeleriyle bilimsel ortak çalışmalar yapılmaktadır. Ancak bu durum ihraç ülkelerine ticari yönden bir girdi sağlayamamaktadır. Dış yatırımın sanayileşmede itici gücü nedeniyle ülkeler mevzuatlarını nasıl güncel koşullara uyarlama ihtiyacı hissediyorlarsa bu durum kültür varlıklarını da kapsamalıdır. Metropolitan Müzesi, British Museum, Louvre Müzesi kaynak ülkeye ait kültür varlıklarını, kendi adı altında ihraç ülkesinde şubeler açarak

sergileyebilmelidir. Ya da Unesco Müzeleri adı altında mülkiyeti tartışmalı eserler kaynak ülkede sergilenebilmelidir.

Bu durum sadece güncel mevzuatla çözülemeyen, mülkiyeti tartışmalı hal almış, siyasi, askeri, tarihi sorunları bünyesinde barındıran eserleri kapsayacağı gibi gelecekte doğabilecek sorunların çözümü için güncel hukuki çözümleri ve uluslar arası işbirliğini devam ettirecek şekilde hep birlikte içermelidir.

Uluslarası ticaretin sağlıklı olarak işleyebilmesi için kültür varlıklarının belirlilikleri, toprağında bulunan eserler üzerinde mülkiyet hakkı bulunan devletin kurallarının tüm devletler tarafından kabul edilmesiyle sağlanabilecektir. Aksi halde her ülke kendi mevzuatına göre yasa dışı eski eser ticaretini değerlendirmekte ve kültür varlığının mülkiyeti ülkelerin ulusal hukuklarının mevzuat labirentlerinde kaybolmaktadır. Her devletin, ülkesindeki henüz bulunmamış madenlerin sahibi olduğunun baştan kabul edilmesi, karasularında veya hava sahalarında hakimiyetini içeren unsurlar konusunda tartışma olmamasına rağmen kültür varlıklarının bu çerçevede kabul edilmemesi var olan anlaşmazlıkların odak noktasıdır.

Kültür varlıkları malikin, koleksiyoncunun, komisyoncunun, müzayedecinin, bu konuda arkeolog-antropolog-sanat tarihçisi gibi uzmanların, ulusal ve uluslararası resmi kurumların çalışanlarının, özetle, kültür mirası varlıkları ile bağlantılı herkesin işbirliğini gerektirmektedir. Müzelerde envanter kayıtlarının eksiksiz ve özenle tutulması, koleksiyonların ilgili belgelerle desteklenmesi ve müzelerin işleyişinde düzenli denetim aşamalarının geliştirilmesi, koruma altına alınan eserlerin hem çalınmasını önlemek, hem de özgün yapıları içinde korunmalarını sağlamak bakımından kaçınılmaz görünmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin müze görevlilerinin koruma ve çalınma olaylarıyla mücadele edecek şekilde hizmet içi eğitimden geçirilerek donanımlı hale getirilmeleri için uluslararası kuruluşlar yükümlülük altına girmelidirler. Kültür varlıklarının çalınması halinde olay kamuoyuna, uluslararası kuruluşlara, kültür varlıkları üzerine ilgi alanı olan mesleki kuruluşlara, derneklere, müzayede kuruluşlarına her türlü iletişim aracı kullanılarak duyuru yapılmalıdır. Bu yaklaşım kültür varlığının hem satışını güçleştirecek hem de kültür varlığının çalıntı olduğunu bilmeyen iyiniyetli alıcıyı koruyan ülkelerde çalıntı eserin iadesine yönelik yasal mücadelenin başarı oranını yükseltecektir.

Kaçak kazıların önlenebilmesi için takip edilecek başlıca yöntem talebin azaltılması ve yasal olmayan kültür varlığı ticaretinin zorlaştırılmasıdır. Kültür varlığı ithal eden ülkelerde kaçak ithalatın önlenmesi ve mahkemelerin ihraç ülke lehine kararlar vermesi alıcıların daha dikkatli olmalarına yol açacak, bu da talebi dolayısıyla da yağmayı azaltacaktır. Kaçak kazı ve yağmanın önlenmesi için kaynak ülke halkına başka geçim yollarının sağlanması, tesadüfen bulunan eserlere devletin uygun makul tazminatı hemen ödemesi yararlı olacaktır. Kaynak ülke halkının bilinçlenmesi, sorunun çözümünde önemli bir gelişmedir. Talep denetim altına alınmadıkça yağma devam edecektir. Kaynak ülkeler uluslararası kamuoyunun dikkati bu yöne çekmeli ve süreci takipte çok dikkatli ve ısrarcı olmalıdırlar.

Uygarlık gelişim sürecini takip etmede en önemli maddi unsur olan kültür varlıkları gelecekte sanat eserlerinin yaratılmasında yol gösterici olmalarının yanında, ülkeler arası kültürel etkileşime de yol açmaktadır. Bu özellikler nedeniyle yasadışı el değiştirmesi ve çeşitli nedenlerle tahrip edilmesi tehlikesi kültür varlıklarının daha farklı bir değerlendirmeye tabi tutulmasını gerektirmektedir. Bununla beraber kültürel değişim desteklenmeli, uluslarası işbirliğinin kültürel ve dostluk boyutunu kuvvetlendirmelidir.

Kültür varlıklarının giderek artan tehdit altında bulunması sonucu kültür varlıklarını korumaya yönelik devlet veya devletler tek başına, iki ya da çok taraflı düzenlemelere taraf olmaktadırlar. İhraç ülkeleri ile ithal ülkeleri arasındaki ihtilafın asgariye indirlmesi ve bir ortak noktada bulunulabilmesi için koruma-denetim ve kültür varlıkları yasal hareketinin uluslararası kuruluşlarca dengeleyici mevzuatların uygulanması ve ortaya çıkan kukuki boşluklarının da dolduruması için işbirliğinin sürdürülmesi gerekmektedir.

İhraç ülkelerinde varlığı bilinen kültür varlıklarının belgelenmesi yanında, müzelerde sergilenen veya depolarda korunan eserlerin tam ve doğru envanter kayıtlarının tutulması da doğabilecek anlaşmazlıklarda mülkiyeti belgelemede ve hak iddia etmede en önemli dayanaktır. Dünyada tüm müzelerin envanterlerinin açıklanması, bunların kayıt altına alınarak tanınması ve her kuruluşun UNESCO bünyesinde sicilinin tutulması uluslararası alandaki düzenlemelerin yanında yasa dışı kültür varlıkları hareketini nisbeten azaltacaktır. Kültür varlıklarının yasadışı hareketliliğine engel omak için UNESCO bünyesinde konfederal bir çatı altında toplanılarak zaman içinde ortak bir mevzuatın oluşturulmasına çaba harcanabilir. Ancak ulusların uyma isteği ve katkıları belirleyici olacaktır.

Kültür varlıkları, günümüzün geçmişi hakkında içerdiği bilgiler nedeniyle korunmak ve geleceğe taşınmak zorundadır. Bu amaçla gelecek nesiller için korunması gereken kültür varlıklarının neleri içerdiğini ve kapsamının iyice belirlenmesi gerekmektedir. Günümüzde kültür varlıklarının korunması kavramı fiziksel koruma kavramı yanında hırsızlığa, yasadışı ihracata, kaçak kazı ve yağmaya karşı korunma anlamına da gelmektedir. Koruma kavramı yasadışı ihracat, ithalat ve mülkiyet değişimine karşı korunmayı amaçlayınca, kültür varlığı ihraç eden ülkelerle, kültür varlığı ithal eden ülkelerin çıkan sorunların çözümünde uluslar arası düzeyde bir düzenleyiciye ihtiyaç duymaları ve karşılıklı olarak işbirliği içinde olmaları zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Kültür varlıkları saklı ve gizli kaldığı sürece toplumlar bunlardan yararlanamayacaktır. Bu nedenle araştırmacıların eserleri incelemelerine imkan veren uluslararası düzenlemelere gereksinim vardır. Ulusların kendi mevzuatları arasındaki farklılık devam ettikçe uluslararası kanunlar ihtilafı da devam edecektir. Uluslararası anlamda kültür varlığı hukukunun gelişmesi ve bunun iç hukukun üstünde sayılması sonucu en büyük güçlük aşılmış sayılacaktır.

Her ülkenin öncelikle eserlerinin yurt dışına çıkışını engelleyecek tedbirleri alması gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının ve vakıfların, halkın bulduğu kültür varlığını doğrudan müzelere getirmesi bilincini yerleştirmek amacıyla uluslararası mevzuata uygun olarak eğitsel faaliyette bulunmaları sağlanmalıdır. Kültür varlığı ile ilgili suçlarla mücadelede parasal desteğin arttırılması, çalışanların eğitimli olması ve müzelerin donanımı ivedilikle gerçekleştirilmelidir. Toplumların bilinçlendirilmesi ve duyarlı kılınması kültür varlıklarının fiziksel devamlılığı için gerekli tedbirlerin alınmasını da hızlandıracaktır. Buna bağlı olarak ihraç ülkelerinin kararlılığı kültür varlığı ithal eden ülkelerdeki pazarlarda kendini gösterecek ve ihraç ülke kaynaklı eserlere talepte bir düşüş olacaktır.

Eğitim kurumlarında, sanat tarihi derslerinde kültür varlığı kavramına ve korunmasına yönelik bilgilere yer verilmesi, kitle iletişim araçlarının etkili kullanılması, radyo/televizyon kanallannda ve yazılı basında bilgi verici ve eğitici programlar ile makaleler yayınlanması, arkeolojik yönden zengin bölgelerde köy halkının eğitilmesi, koleksiyonculuğun özendirilmesi ve denetim altına alınması, istihbarata ağırlık verilmesi, para ve hapis cezalarının arttırılması, definecilerden savcılıktan belge alma zorunluluğunun getirilmesi kültür varlığı kavramının anlaşılmasına ve korunmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Akipek, S., (1999), *Ulusal ve Uluslararası Hukuk Açısından Kültür Malları*, Turhan Kitapevi, Ankara

Akurgal, E., (1997), *Anadolu Kültür Tarihi,* TÜBİTAK, Ankara

Goode, J., (2004), "Archaeology and Diplomacy in the Republic of Turkey, 1919-39", in A. Mustafa and E. Çağrı (eds.), *Turkish-American Relations, Past, Present, and Future*, London and New York, Routledge

Gönlübol, M., (1996), *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1995),* Siyasal Kitabevi, Ankara, 9. Baskı

Gürbüz, Y, (1998), "Le Regime Des Fouilles Archeologiques En Turquie", in Balkan Uygulama ve Araştırma Merkezi (ed), Merkezi*, Balkan Araştırmaları Balkan Studies,* Edirne

Kanadoğlu, S., (2003), *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara

Merryman, JH., (1987), *Law, Ethics and the Visual Arts*, 2nd ed., vol. 1, Philadelphia: University of Pennsylvania Press

Önder, A., (1983), *Yurt Dışı Müzelerinde Türk Eserleri,* Başbakanlık Basımevi, Ankara

Özel, S., (1998), *Uluslararası Alanda, Kültür Varlıklarının Korunması*, Alkım Yayınları, İstanbul

Prott, LV. & O'Keefe, P.J., (1984), *Law and Cultural Heritage*, vol. 1: Discovery and Excavation, Abingdon, Oxon: Professional Books Ltd.

Simpson, E., (1997), *"Schliemann's Treasure from the Second City of Troy" in the Spoils of War*, ed. By Elizabeth Simpson, Hong Kong, s. 191

Öktem, E, (1998), "Silahlı Çatışma Halinde Kültür Varlıklarının Korunması: Bosna-Hersek Örneği", in Sönmezoğlu, F., (ed), *Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar*, İstanbul, Der Yayınları

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü (2004), *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu*, Ankara,

T.C. Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Başkanlığı, (1989): *"Eski Eser Tanımı ve Kaçakçılığının Önlenmesi Semineri Notları",* Ankara, Ünal Matbaacılık.

T.C. Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, (2003). *Yitik Miras'ın Dönüş Öyküsü,* İstanbul, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık

Umar, B., & Çilingiroğlu, A., (1990), *Eski Eserler Hukuku*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara

Williams, SA., (1978), *The International and National Protection of Movable Cultural Property, A Compararative Study,* Dobbs Ferry, New York: Oceana Pub.

Yücel, E., (1999), *Türkiye'de Müzecilik*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul

Dergi ve İnternet Kaynakları

Acar, Ö., (1990), "*The Turkish Connexion- an Investigate Report on the Smuggling of Turkish Antiquities*" CONNOISSEUR, October

Arel, A., (1991), *Devlet Kültürel Mal Varlığının Mutemetidir, Pazarlayıcısı Değil!* Arkeoloji ve Sanat, Sayı:52-53, Yaz-Güz

Arkeoloji Haberleri., (1999), *Yüzyılın Definesi Elmalı Sikkeleri Yurda Döndü,* Arkeoloji ve Sanat, s.90, Sayfa 47, Mayıs-Haziran

Asgari, N., (1991), *Türkiye'de Arkeolojik Kültür Varlıklarının Yağması Sorunu,* Arkeoloji ve Sanat, s.52-53, Yaz-Güz

Başgelen, N., (1996), *Nemrut Dağı- Kommagene'de Dünden Bugüne Tahribatlar,* Arkeoloji ve Sanat, Sayı:74, s.18

Çambel, H., (1991), *Müzayedeler, Koleksiyonculuk ve Yasalar*, Arkeoloji ve Sanat, Sayı:52-53, Yaz-Güz

Kaylan, M., (1989), *Lidya definesini kim çaldı?,* Arkeoloji ve Sanat, Sayı:42-45

Kozak, N., (2002), *Ekonomik Önlemler Getirilmeden Eski Eser Kaçakçılığı Durdurulamaz,* Anatolia, s.22

Latacz, J., (2000), *Troia, bir dönemin sırlarını çözüyor",* Arkeoloji, Sayı 757, s.18

Oberleitner, W., (2001), *Viyana'daki Yeni Ephesos Müzesi,* Arkeoloji ve Sanat, Sayı:40/41, Cilt:3

Özyiğit, Ö., (1991), *Eski Eser Tahribatı ve Kaçakçılığı Nasıl Önlenebilir?*, Sayı:52-53, s.26

Salgırlı, S., (2002), *Kültürel Varlıkların Korunması ve Uluslararası Sözleşmeler,* İDOL, Berkay Matbaacılık, sayı:13, s.37

Salgırlı, S., (2000), *Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi,* İDOL, Berkay Matbaacılık, sayı:6, s.14.

Salgırlı, S., (2001), *Taşınır Kültür Varlıkları Açısından Türkiye- Avrupa Birliği İlişkileri,* İDOL, Berkay Matbaacılık, sayı:11, s.30

Tuna, N., (1998), *Çevresel Etki Değerlendirme Çalışmalarında Arkeolojik Kültür Mirasının Korunması*, Arkeoloji ve Sanat, sayı:85, s. 39

Tülek, F., (1998), *Berlin Pergamon Müzesi'ndeki Milet Orpheus Mozaiği.* Arkeoloji ve Sanat, sayı:87, Kasım-Aralık

Yücel, E., (2000), *Sular altında kalan kültürler.* Sanat Çevresi, s. 46-52

Yeşilmen, S., (2000), Topkapı hazineleri Amerika yolcusu. , Cumhuriyet

http://www. mfa. gov. tr

http://www. milliyet. com

http://www. hurriyet. com

http://www. radikal. com

http://www. cumhuriyet. com

http://www. europa. ea. int

http://www. ntvmsnbc.com

http:/www.tayproject.org/habereski.html

http://www. deltur.cec eu.int

Gazeteler

Acar, Ö., Kaçak heykel satışdan çekildi, Milliyet, 5 Şubat 1987

Acar, Ö., Savaş, Yıkım ve Yağma Demektir, Cumhuriyet, 15 Nisan 2003

Acar, Ö., New York'ta Bizans Galerisi, Cumhuriyet, 11 Aralık 2000

Acar, Ö., Kaçak sikkeler Hollywood'da, Milliyet, 12 Nisan 1987

Acar, Ö., Tykhe'nin Kaderi İstanbul, Cumhuriyet, 24 Eylül 2001

Acar, Ö., Savaş, Tarihi Korumayacak!, Cumhuriyet, 11 Mart 2003

AKTÜEL, S.113, 2-8 Eylül 1993, s.36-37

Karataş, N., TMSF'nin satışları sayesinde 1000 yeni koleksiyoner doğdu. Hürriyet, 4 Kasım 2005

Kültür Bakanlığı Kaçırılan Eserlerin Peşinde, Cumhuriyet, 1 Eylül1993

Tosun, M., Onarıma Gitti, 86 Yıldır Dönmedi, Hürriyet, 5 Kasım 2003.

Tosun, T., Avusturyalı Profesör Tutuksuz Yargılanacak, Hürriyet, 29 Eylül 2004.

Yılmaz, H., Taş Çalan İngiliz Turist Tutuklandı, Hürriyet, 10 Ekim 2004.

EK 1

INSTRUCTIONS FOR THE GOVERNMENT OF ARMIES OF THE UNITED STATES IN THE FIELD*

Also known as the "Lieber Code"

(Section 2)

Prepared by *Francis Lieber, promulgated as General Orders No.* 100 *by President Lincoln, April 24,* 1863

Section 2. Public and Private Property of the Enemy-Protection of Persons, and Especially of Women: of Religion, the Arts and Sciences-Punishment of Crimes against the Inhabitants of Hostile Countries

Article 31

A victorious army appropriates all public money, seizes all public movable property until further direction by its government. and sequesters for its own benefit or of that of its government all the revnues of real property belonging to the hostile government or nation. The title to such real property remams m abeyance durıng military occupation, and until the conquest is made complete.

Article 32

A victorious army, by the martial power inherenl in the same, may suspend, change, or abolish, as far as thc martial powcr extends, the relations which arise from the scrvices due, according to the existing law's of the invaded country, from one citizen, subject, or native of the same to another.

The commander of the army must leave it to the ultimate treaty of peacc to settle the permanency of this change.

Article 33

It is no longer considered lawful on the contrary, it is held to be a serious breach of the law of war-to force the subjects of the enemy into the service of the victorious government, except the latter should proclaim, after a fair and complete conquest of the hostile country or district, that it is resolved to keep the country, district, or place permanently as its own and make it a portion of its own country.

Article 34

As a general rule, the propcrty belonging to churchcs, to hospitals, or other establishments of an exclusivelv charitable characlcr, to establishments of education, or foundations for the promotion of knowledge, whether public schools, universities, academies of Iearning o.r observatories, museums of the fine arts, or of a scientific character-such property is not to be considered public property in the sense of paragraph 31; but it may be taxed or used when the public service may require it.

Article 35

Classical works of art, libraries, scientific collections, or precious inst.ruments, such as astronomical telescopes, as well as hospitals, must be secured against all avoidable injury, even when they are contained in fortified places whilst besieged or bombarded.

Article 36

If such works of art, libraries, collections, or instruments belonging
to a hostile nation or government can be removed without injury, the ruler of the conquering state or nation may order them to bc seizcd and removed for the benefit of the said nation. The ultimatc ownership is to bc settlcd by thc ensuing trcaty of peace.

In no case shall they be sold or given away, if captured by the arınies of the United States, nor shall they ever be privately appropriatcd, or want only destroyed or injured.

Article 37

The United States acknowledge and protect, in hostile countries occupied by them, religion and morality; strictly private property; the persons of the inhabitants, especially those of women; and the sacredness of domestic relations. Offenscs to ıhe contrary shall be rigorously punished. This rule docs not interfere with the right of ıhe victorious invader to tax the people or their property,

to levy forccd loans, to billet soldiers, or to appropriate property, especially houses, lands, boats or ships, and churches, for temporary and military uses.

Article 38

Private property, unless forfeited by crimes or by offenses of the owner, can be seized only by way of military necessity, for thc support or other benefit of the army or of the United States. If the owner has not fled, the commander officer will cause receipts to be given, which may serve the spoliated owner to obtain indemnity.

Article 39

The salaries of civil officers of the hostile government who remain in the invaded territory, and continue the work of their office, and can continue it according to the circumstances arising out of the war- such as judges, administrative or police offiċcrs, officers of city or communal governments- are paid from the public revenue of the, invaded territory, until the military government has rcason wholly or partially to discontinue it. Salaries or incomes connecLed with purely honorary titles are always stopped.

Article 40

There exists no Iaw or body of authoritative rules of action between hostile armies, except that branch of the law of nature and nations which is called the law and usages of war on land.

Article 41

All municipal law of the ground on which the armies stand, or of the countries to which they belong, is silent and of no effect between armies in the field.

Article 42

Slavery, complicating and confounding the ideas of property (that is, of a t*hing),* and of personality (that is, of *humanty),* cxists according to municipal or Iocallaw only. The Iaw of nature and nations has never acknowledged it. The digesL of the Roman Iaw enacts the early dictum of the pagan jurist, that "so far as the Iaw of nature İs concerned, all men are equal." Fugitives escaping from a country in which they were slaves, viiJains, or serfs, into another country, have, for centuries past, been held free and acknowledged free by judicial decisions of . European countries, even though the municipal law of the country in which the slave had taken refuge acknowledged slavery within its own dominions.

Article 43

Therefore, in a war between the United States and a belligerent which admits of slavery, if a person held in bondage by that belligerent be captured by or come as a fugitive under the protection of the military forces of the United States, such person is immediately entİtled to the rights and privileges of a freeman. To return such person İnto slavery would amount to enslaving a free person, and neither the United States nor any officer under their authority can enslave any human being. Moreover, a person so made free by the law of war is under the shield of the law of nations, and the former owner or State can have, by the law of postliminy, no belligerent lien or claim of service.

Article 44

AIl want on violence committed against persons in the invaded country, all destruction of property not commanded by the authorized officer, all robbery. all pillage or sacking. cven after taking a place by main force, all rape, wounding, maiming or killing of such inhabitants, are prohibited under the penalty of dcath, or such other severe punishment as may seem adequate for the gravity of the offense. A soldier officer or private, in the act of committing such violenı:e, and disoheying a superior ordering him to abstain from it, may bc law fully killed suıch superior.

Article 45

AIl captures and hooty belong, according to the modern ia\\ of war, primarily to the governmcnt of the captor. Prize money, whcther on sea or Iand, can no\V only be ı:laimcd under local law.

Articte 46

Neither officers nor soldicrs arc allowed to make use of their position or power in the hostile country for private gain, not even for commcrcial -transactions otherwise legitimate oftenses to the contrary committed by commissioned officers will be punished with cashiering or such other punishment as the nature of the offcnse may require; if by soldiers, thcy shall be punished according to the nature of the offense.

Article 47

Crimes punishable by all penal codes, such as arson, murder, maiming, assaults, highway rohhery, theft, burglary, fraud, forgery. and rape, if committed by an Ameriı:an soldier in a hostile country against its inhabitants, are not only punishable as at homc, but in all cases in "' which death is not inflicted, the severer punishment shall be preferred.

Instructions for the Government of Armies of ıhe Uniıed States in ıhe field, prepared by Francis Lieber. promulgaıed as General Orders No. 1 00 by Presidenı Lincoln. Apr, 24, 1863, *reprinted/ in* Leon Friedman, ed. *1 The Law of War: A Documentary History 158 (1972).*

EK 2

CONVENTION RESPECTING THE LAWS AND CUSTOMS OF WAR ON LAND*

Aiso known as the "Hague Convention of 1907"

(Preamble; Convention; Annex, Section 2, Chapter 1 :

Articles 27-28, and Section 3: Articles 46-47 , 53, 55-56) *Signed at The Hague, Octoher* 18, *1907* ; *entry into jorce,*
January 26, *1910*

(List oj Contracting Parties)

Seeing that, while seeking means to preserve peace and prevent armed conflicts between nations, it is likewise necessary to bear in mind the case where the appeal to arms has been brought about by events which their care was unable to avert;

Animated by the desire to serve, even in this extreme case, the interests of humanity and the ever progressive needs of civilizaton.

Thinking it important, with this object, to revise th~erallaws and customs of war, either with a view to defining thehı ~ith greater precision or to confining them within such limits aswould mitigate their severity as far as possible;

Have deemed it necessary to complete and explain in certain particulars the work of the First Peace Conference, which, following on the Brussels Conference of 1874, and inspired by the ideas dictated by a wise and generous forethought, adopted provisions intended to define and govern the usages of war on Iand.

According to the views of the High Contracting Parties, these ~provisions, the wording of which has been inspired by the desire to diminish the evils of war, as far as military requirements permit, are intended to serve as a general rule of conduct for the belligerents in their mutual relations and in their relations with the inhabitants.

it has not, however, been found possible at present to concert regulations covering all the circumstances which arise in practice;

On the other hand, the High Contracting Parties clearly do not intend that unforeseen cases should, in the absence of a written undertaking, be Ieft to the arbitrary judgment of military commanders.

Until a more complete code bf the laws of war has been issued, the High Contracting Parties deem it expedient to declare that, in cases not included in the Regulations adopted by them, the inhabitants and the belligerents remain under the protection and the rule of the principles of the Iaw of nations, as they result from the usages established among civilized peoples, from the Iaws of humanity, and the dictates of the public conscience.

They declare that it is in this sense especially that Articles 1 and 2 of the Regulations adopted must be understood.

The High Contracting Parties, wishing to conclude a fresh Conven- tion to this effect, have appointed the following as their Plenipotentiaries:

(*Here jollaw the names oj Plenipotentiaries*)

Who, after having deposited their full powers, found in good and due form, have agreed upon the following:

Article 1
The Contracting Powers shall issue instructions to their armed land forces which shall be in conformity with the Regulations respecting the Laws and Customs of War on Land, annexed *to* the present Convention.

Article 2
The provisions contained in the Regulations referred to in Article 1, as well as in the present Convention, do not apply except between . Contracting Po:,,ers, and then only if all the belligerents are parties to the Conventıon. '

Article 3

A belligerent party which violates the provisions of the said Regula- ', tions shall, if the case demands, be liable to pay compensation. It shall be responsible for all acts committed by persons forming part of its armed forces.

Article 4

The present Convention, duly ratifıed, shall as between the Contracting , ~ Powers, be substituted for the Convention of the 29th july, 1899, respecting the Laws and Customs of War on Land.

The Convention of 1899 remains in force as between the Powers 1 which signed it, and which do not also ratify the present Convention.

Article 5

The present Convention shall be ratifıed as soon as possible. The ratifıcations shall be deposited at The Hague. t. r .The fırst deposit of rat~fıcations shall be recorded in a *proces-v .bal* L r sıgned by the Representatıves of the Powers whıch take part the eın ! L and by the Netherland Minister for Foreign Affairs.

The subsequent deposits of ratifıcations shall be made by ans ! of a written notifıcation, addressed to the Netherland Govemment and accompanied by the instrument of ratifıcation. A duly certifıed copy of the *proces-verbal* relative to the fırst deposit r of ratifıcations, of the notifıcations mentioned in the preceding paragraph, as well as of the instruments of ratifıcation, shall be immediately sent by the Netherland Govemment, through the diplomatiC channel, to the Powers invited to the Second Peace Conference, as well as to the other Powers which have adhered to the Convention. In the cases contemplated in the preceding paragraph the said Govemment shall at the same time inform them of the date on which it received the notifıcation.

Article 6

Non-Signatory Powers may adhere to the present Convention. The Power which desires to adhere notifıes in writing its intention to the Netherland Govemment, forwarding to it the act of adhesion, which shall be deposited in the archives of the said Govemment. This Govemment shall at once transmit to all the other Powers a duly certifıed copy of the notifıcation as well as of the act of adhesion, mentioning the date on which it received the notifıcation.

Article 7

The present Convention shall come into force, in the case of the Powers which were a party to the fırst deposit of ratifıcations, sixty days after the date of the *proces-verbal* of this deposit, and, in the case r of the Powers which ratify subsequently or which adhere, sixty days after the notifıcation of their ratifıcation or of their adhesion has been, received by the Netherland Govemment.

Article 8

In the event of one of the Contracting Pow~rs wishing to denounce the present Convention, the denunciation shall be notifıed in writing to the Netherland Govemment, which shall at once communicate a duly certifıed copy of the notifıcation to all the other Powers, informing them of the date on which itwas received.

The denunciation shall only have effect in regard to the notifying Power, and one year after the notifıcation has reached the Netherland Govemment.

Article 9

A register kept by the Netherland Ministry for Foreign Affairs shall give the date of the deposit of ratifıcations made in virtue of Article 5, paragraphs 3 and 4, as well as the date on which the notifıcations of adhesion (Article 6, paragraph 2) or of denunciation (Article 8, paragraph 1) were received. Contract Power is entitled to have access to this register
and to be supplie ith duly certifıed extracts.

In faith whereof the Plenipotentiaries have appended their signatures to the present Convention.

Done at The Hague, the 18th October, 1907 , in a single copy, which shall remain deposited in the archives of the Netherland Govemment, and duly certifıed copies of which shall be sent, through the diplomatic channel, to the Powers which have been invited to the Second Peace Conference.

ANNEX TO THE CONVENTION REGULATIONS RESPECTING THE LAWS AND CUSTOMS OF WAR ON LAND

Section 2. Hostilities
Chapter 1. Means of Injuring the Enemy, Sieges, and Bombardments

Articie 27

In sieges and bombardments all necessary steps must be taken to spare, as far as possible, buildings dedicated to religion, art, science, or charitable purposes, historic monuments, hospitals, and places where the sick and wounded are collected, provided they are not being used at the time for military purposes. It is the duty of the besieged to indicate the presence of such buildings or places by distinctive and visible signs, which shall be notified to the enemy beforehand.

Article 28
The pillage of a town or place, even when taken by assault, is prohibited.

Section 3. Military Authority over the Territory of the Hostile State

Articie 46
Family honour and rights, the lives of persons, and private property, as well as religious convictions and practice, must be respected. Private property cannot be confiscated.

Article 4 7
Pillage is formally forbidden.

Article 53
An army of occupation can only take possession of cash, funds, and realizable securities which are strictly the property of the State, depôts of arms, means of transport, stores and supplies, and, generally, all movable property belonging to the State which may be used for military operations.
AII appliances, whether on land, at sea, or in the air, adapted for the transmission of news, or for the transport of persons or things, exclusive of cases governed by navallaw, depôts of arms, and, generally, all kinds of ammunition of war, may be seized, even if they belong to private individuals, Qut must be restored and compensation fıxed when peace is made.

Article 55
The occupying State shall be regarded only as administrator and usufructuary of public buildings, real estate, forests, and agricultural estates belonging to the hostile State, and situated in the occupied country. It must safeguard the capital of these properties, and administer them in accordance with the rules of usufruct.

Article 56
The property of municipalities, that of institutions dedicated to religion, charity and education, the arts and sciences, even when State property, shall be treated as private property. AII seizure of, destruction or wilful damage done to institutions of this character, historic monuments, works of art and science, is for- bidden, and should be made the subject of Iegal proceedings.

Convention Respecting the Laws and Customs of War on Land, üct. 18, 1907, 36 Stat. 2277; 1 Bevans 631.
"Res." refers to states that signed under reservations.

EK 3

UNESCO CONVENTION AND PROTOCOL FOR THE PROTECTION Of CUITURAl PROPERTY IN THE EVENT Of ARMED CONFLICT*

AI5o known as the "Hague Convention and Protocol of 1954" ***Doneat The Hague, May*** **14, 1954;** ***entry intoforce, August*** **7, 1956**

The High Contracting Parties,

Recognizing that cultural property has suffered grave damage during recent armed conflicts and that, by reason of the developments (in the technique of warfare, it is in increasing danger of destruction;

Being convinced that damage to cultural property belonging to people whatsoever means damage to the cultural heritage of all ma kind, since each people makes its contribution to the culture of the world;

Considering that the preservation of the cultural heritage is of great importance for all peoples of the world and that it is important that this heritage should receive international protection; Guided by the principles concerning the protection of cultural property during armed conflict, as established in the Conventions of The Hague of 1899 and of 1907 and in the Washington Pact of 15 April, 1935; Being of the opinion that such protection cannot be effective unless both national and international tneasures have been taken to organize it in time of peace; Being determined to take all possible steps to protect cultural property; Have agreed upon the following provisions:

Chapter 1. General provisions regarding protection

Article 1. *Definition of cultural property*
For the purposes of the present Convention, the term "cultural property" shall cover, irrespective of origin or ownership:
(a) movable or immovable property of great importance to the cultural heritage of every people, such as monuments of architecture, art or history, whether religious *or* secular; archaeological sites; groups of buildings which, as a whole, are of historical or artistic interest; works of art; manuscripts, books and other objects of artistic, histqrical or archaeological interest; as well as scientific collections ahd important collections of books or archives or of reproductions of the property defined above;
(b) buildings whose main and effective purpose is to preserve or exhibit the movable cultural property defined in sub-paragraph (a) such as museums, Iarge Iibraries and depositories of archives, and refuges intended to shelter, in the event of armed conflict, the movable cultural property defined in sub-paragraph (a);
(c) centres containing a Iarge amount of cultural property as defined in sub-paragraphs (a) and (b), to be known as "centres containing monuments."

Article 2. *Protection of cuıtura1 property* . For the purposes of the present Convention, the protection of cultural property shall comprise the safeguarding of and respect for such property.

Article 3. *Safeguarding of cuıtural property*
The High Contracting Parties undertake to prepare in time of peace for the safeguarding of cultural property situated within their own territory against the foreseeable effects of an armed conflict, by taking such measures as they consider appropriate.

Article 4. *Respect for cultural property*

1. The High Contracting Parties undertake to respect cultural property situated within their own territory as well as within the territory of other High Contracting Parties by refraining from any use of the property and its immediate surroundings or of the appliances in use for its protection for purposes which are Iikely to expose it to destruction or damage in the event of armed conflict; and by refraining from any act of hostility directed against such property.
2. Tn bligations mentioned in paragraph 1 of the present Article may be aived only in cases where military necessity imperatively requires s ch a waiver.
3. The High Contracting Parties further undertake to prohibit, prevent and, if necessary, put a' stop to any form of theft, pillage or misappropriation of, and any acts of vandalism directed against, cultural property. They shall refrain from requisitioning movable cultural property situated in the territory of another High Contracting Party.
4. They shall refrain from any act directed by way of reprisals against cJıtural property.
5. No High Contracting Party may evade the obligations incumbent upon it under the present Article, in respect of another High Contracting Party, by reason of the fact that the Iatter has not applied the measures of safeguard referred to in Article 3.

Article 5. *Occupation*
1. Any High Contracting Party in occupation of the whole or part of the territory of another High Contracting Party shall as far as possible support the competent national authorities of the occupied country in safeguarding and preserving its cultural property.
2. Should it-prove necessary to take measures to preserve cultural property situated in occupied territory and damaged by military operations, and should the competent national authorities be unable to take such measures, the Occupying Power shall, as far as possible, and in close co-operation with such authorities, take the most necessary measures of preservation.
3. Any High Contracting Party whose government is considered their Iegitimate government by members of a resistance movement, shall, if possible, draw their attention to the obligation to comply with those provisions of the Convention dealing with respect for cultural property.

Article 6. *Distinctive marking of cultural property*
In accordance with the provisions of Article 16, cultural property may bear a distinctive emblem so as to facilitate its recognition.

Artİcle 7. *Military measures*
1. The High Contracting Parties undertake to introduce in time of peace into their military regulations or instructions such provisions as may ensure observance of the present Convention, and to foster in the members of their armed forces a spirit of respect for the culture and cultural property of all peoples.
2. The High Contracting Parties undertake to plan or establish in peace-time, within their armed forces, services or specialist personnel whose purpose will be to secure respect for cultural property and to co-operate with the civilian authorities responsible for safeguarding it.

Chapter 2. Special protection

Artİcle 8. *Granting of special protection*
1. There may be placed under special protection a Iimited number of refuges intended to shelter movable cultural property in the event of armed conflict of centres containing monuments and other immovable cultural property of very great importance, provided that they:

(a) are situated at an adequate distance from any Iarge industrial centre or from any important military objective constituting a vulnerable point, such as, for example, an aerodrome, broad-casting station, establishment engaged upon work of national defence, a port or railway station of relative importance or a ô main Iine of communication;
(b) are not used for military purposes.
2. A refuge for movable cultural property may also be placed under special protection, whatever its Iocation, if it is so constructed that, in all probability, it will not be damaged by bombs.
3. A centre containing monuments shall be deemed to be used for military purposes whenever it is used for the movement of military personnel or material, even in transit. The same shall apply whenever activities directly connected with military operations, the stationing of military personnel, or the production of war material are carried on within the centre.
4. The guarding of cultural property mentioned in paragraph 1 above by armed custodians specially empowered to do so, or the presence, in the vicinity of such cultural property, of police forces normally responsible for the maintenance of public order shall not be deemed to be used for military purposes.
5. If any cultural property mentioned in paragraph 1 of the present Article is situated near an important military objective as defıned in the said paragraph, it may nevertheless be placed under special protection if the High Contracting Party asking for that protection undertakes, in the event of arrned conflict, to make no use of the objective and particularly, in the case of a port, railway station or aerodrome, to divert all traffic therefrom. In that event, such 1 diversion shall be prepared in time of peace.
6. Special protection is granted to cultural property by its entry in the "International Register of Cultural Property under Special 1' Protection." This entry shall only be made, in accordance with the provisions of the present Convention and under the
conditions provided for in the Regulations for the execution of the Convention.

Article 9. *Immunity of cultural propeTty under special protection*
The High Contracting Parties undertake to ensure the immunity of cultural property under special protection by refraining, from the time of entry in the International Register, from any act of hostility directed against such property and, except for the cases provided for in paragraph 5 of Article 8, from any use of such property or its surroundings for military purposes.

Article 10. ldentification and control
During an armed conflict, cultural property under special protection shall be marked with the distinctive emblem described in Article 16, and shall be open to international control as provided for in the Regulations for the execution of the Convention.

Article 11 .Withdrawal of immunity
1. If one of the High Contracting Parties commits, in respect of any item of cultural property under special protection, a violation of 1the obligations under Article 9, the opposing Party shall, so Iong as this violation persists, be released from the obligation to ensure the immunity

of the property concerned. Nevertheless, whenever possible, the Iatter Party shall first request the cessation of such . ~. violation within a reasonable time.
2. Apart from the case provided for in paragraph 1 of the present Article, immunity shall be withdrawn from cultural property
under special protection only in exceptional cases of unavoidable military necessity, and only for such time as that necessity continues. Such necessity can be established only by the officer commanding a force the equivalent of a division in size or Iarger. Whenever circumstances permit, the opposing Party shall be notified, a reasonable time in advance, of the decision to withdraw immunity.
3. The Party withdrawing immunity shall, as soon as possible, so inform the Commissioner-General for cultural property provided for in the Regulations for the execution of the Convention, in writing, stating the reasons.

Chapter 3. Transport of cultural property

Article 12. *Transport under special protection*
1. Transport exclusively engaged in the transfer of cultural property, whether within a territory or to another territory, may, at the equest of the High Contracting Party concerned, take place under special protection in accordance with the conditions specified in the Regulations for the execution of the Convention.
2. Transport under special protection shall take place under the international supervision provided for in the aforesaid Regulations and shall display the distinctive emblem described in Article 16.
3. The High Contracting Parties shall refrain from any act of hostility directed against transport under special protection.

Article 13. *Transport in urgent cases*
1. If a High Contracting Party considers that the safety of certain culturaJ property requires its transfer and that the matter is of such urgency that the procedure Iaid down in Article 12 cannot be followed, especially at the beginning of an armed conflict, the transport may display the distinctive emblem described in Article 16, provided that an application for immunity referred to in Article 12 has not already been made and refused. As far as possible, notification of transfer should be made to the opposing Parties. Nevertheless, transport conveying cultural property to the territory of another country may not display the distinctive emblem unless immunity has been expressly granted to it.
2. The High Contracting Parties shall take, so far as possible, the necessary precautions to avoid acts of hostility directed against the transport described in paragraph 1 of the present Article and displaying the distinctive emblem.

Article 14. *Immunity from seizure, capture and prize*
1. Immunity from seizure, placing in prize, or capture shall be granted to:
(a) cultural property enjoying the protection provided for in Article 12 or that provided for in Article 13;
(b) the means of transport exclusively engaged in the transfer of such cultural property.
2. Nothing in the present Article shalllimit the right of visit and search.

Chapter 4. Personnel

Article 15. *Personnel*
As far as is consistent with the interests of security, personnel engaged in the protection of cultural property shall, in the interests of such property, be respected and, if they fall into the hands of the opposing Party, shall be allowed to continue to carry out their duties whenever the cultural property for which they are responsible has also falleninto the hands of the opposing Party.

Chapter 5. The distinctive emblem

Article 16. *Emblem oj the convention*
1. The distinctive emblem of the Convention shall take the form of a shield, pointed below, per saltire blue and white (a shield consisting of a royal-blue square, one of the angles of which forms the point of the shield, and of a royal-blue triangle above the square, the space on either side being taken up by a white triangle).
2. The emble shall be used alone, or repeated three times in a triangular fo ation (one shield below), under the conditions provided for in Article 17 .

Article 17. *Use of the emblem*
ı .The distinctive emblem repeated three times may be used only as a means of identification of:
(a) immovable cultural property under special protection;
(b) the transport of cultural property under the conditions provided forinArticles 12and 13;
(c) improvised refuges, under the conditions provided for in the Regulations for the execution of the Convention.
2. The distinctive emblem may be used alone only as a means of identification of:
(a) cultural property not under special protection;

(b) the persons responsible for the duties of control in accordance with the Regulations for the execution of the Convention;
(c) the personnel engaged in the protection of cultural property; (d) the identity cards mentioned in the Regulations for the execution of the Convention.
3. During an armed conflict, the use of the distinctive emblem in any other cases than those mentioned in the preceding paragraphs of the present Article, and the use for any purpose whatever of a sign resembling the distinctive emblem, shall be forbidden.
4. The distinctive emblem may not be placed on any immovable cultural property unless at the same time there is displayed an
authorization duly dated and signed by the competent authority of the High Contracting Party.

Chapter 6. **Scope of application of the Convention**

Article 18. *Application of the Convention*
1. Apart from the provisions which shall take effect in time of peace, the present Convention shall apply in the event of declared war or of any other armed conflict which may arise between two or more of the High Contracting Parties, even if the state of war is not recognized by one or more of them.
2. The Convention shall also apply to all cases of partial or total occupation of the territory of a High Contracting Party, even if the said occupation meets with no armed resistance.
3. If one of the Powers in conflict is not a Party to the present Convention, the Powers which are Parties thereto shall never theless remain bound by it in their mutual relations. They shall furthermore be bound by the Convention, in relation to the said Power, if the Iatter has declared that it accepts the provisions thereof and so Iong as it applies them.

Article 19. *Conflicts not of an international character*
1. In the event of an armed conflict not of an intemational character occurring within the territory of one of the High Contracting Parties, each party to the conflict shall be bound to apply, as a minimum, the provisions of the present Convention which relate to respect for cultural property.
2. The parties to the conflict shall endeavour to bring into force, by means of special agreements, all or part of the other provisions of the present Convention.
3. The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization may offer its services to the parties to the conflict. 4. The application of the preceding provisions shall not affect the Iegal status of the parties t6 the conflict.

Chapter 7. **Execution of the Convention**

Article 20. Regulations for the execution of the Convention
The procedure by which the present Convention is to be applied is defined in the Regulations for its execution, which constitute an integral part thereof.

Article 21. *Protecting powers*
The present Convention and the Regulations for its execution shall bt applied with the co-operation of the Protecting Powers responsible foı safeguarding the interests of the Parties to the conflict.

Article 22. *Conciliation procedure*
1. The Protecting Powers shalllend their good offices in all cases where they may deem it useful in the interests of cultural prop- erty, particularly if there is disagreement between the Parties to the conflict as to the application or interpretation of the provi- sions of the present Convention or the Regulations for its execution.
2. For this purpose, each of the Protecting Powers may, either at the invitation of one Party, of the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, or on its own initiative, propose to the Parties to the conflict a meeting of their representatives, and in particular of the authorities responsible for the protection of cultural property, if considered appropriate on suitably chosen neutral territory. The Parties to the conflict shall be bound to give effect to the proposals for meeting made to them. The Protecting Powers shall propose for approval by the Parties to the conflict a person belonging to a neutral Power or a person presented by the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organi- zation, which person shall be invited to take part in such a meeting in the capacity of Chairman.

Article 23. *Assistance of UNESCO*
1. The High Contracting Parties may call upon the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization for technical assistance in organizing the protection of their cultural property, orin connexion with any other problem arising out of the application of the present Convention or the Regulations for its execution. The Organization shall accord such assistance within the Iimits fixed by its programme and by its resources.
2. The Organization is authorized to make, on its own initiative, proposals on this matter to the High Contracting Parties.

Article 24. *Special agreements*
1. The High Contracting Parties may conclude special agreements for all matters concerning which they deem it suitable to make separate provision.
2. No special agreement may be concluded which would diminish the protection afforded by the present Convention to cultural property and to the personnel engaged in its protection.

Article 25. *Dissemination of the Convention*
The High Contracting Parties undertake, in time of peace as in time of armed conflict, to disseminate the text of the present Convention and the Regulations for its execution as widely as possible in their respective countries. They undertake, in particular, to include the study thereof in their programmes of military and, if possible, civilian training, so that its principles are made known to the whole population especially the armed forces and personnel engaged in the protection of cultural property.

Article 26. *Translations reports*
1. The High Contracting Parties shall communicate to one another, through the Director-General of the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization, the official translations of the present Convention and of the Regulations for its execution.
2. Furthermore, at Ieast once every four years, they shall forward to the Director-General a report giving whatever information they think suitable concerning any measures being taken, prepared
or contemplated by their respective administrations in fulfilment of the present Convention and of the Regulations for its executionr t

Article 27. *Meetings*
1 .The Director-General of the United Nations Educational, Scientifıc and Cultural Organization may, with the approval of the Executive Board, convene meetings of representatives of the High Contracting Parties. He must convene such a meeting if at Ieast one-fifth of the High Contracting Parties so request.
2. Without prejudice to any other functions which have been conferred on it by the present Convention or the Regulations for its execution, the purpose of the meeting will be to study problems concemİng the appiİcatİon of the ConventİOn and of the RegulatİOns for its executİon, and to formulate recommendations in respect thereof.
3. The meetİng may further undertake a revision of the ConventİOn or the Regulations for its execution İf the majority of the High Contracting PartİES are represented, and in accordance with the provisions of Article 39.

Article 28. *Sanctions*
The High Contracting PartİES undertake to take, wİthİn the framework of their ordinary criminal jurisdİctİon, all necessary steps to prosecute and impose penal or discipİnary sanctions upon those persons, of whatever natİonalİty, who commİt or order to be commİtted a breach of the present Convention.

Final provisions

Article 29. *Languages*
1 .The present Convention is drawn up İn EngIİsh, French, RussİAn and SpanİSh, the four texts beİng equally authorİtative.
2. The United Nations Educational, Scientific and Cultural OrganİZation shall arrange for translatİons of the ConventİOn into the otheFofficiallanguages of its General Conference.

Article 30. Signature
The present Convention shall bear the date of 14 May, 1954 and, untİI the date of 3 1 December, 1 954, shall remain open for signature by all States invited to the Conference which met at The Hague from 21 April, 1954 to 14 May, 1954.

Article 31 .*Ratification*
1 .The present Convention shall be subject to ratİfication by signatory States in accordance with their respective constitutional procedures. 2. The instruments of ratifıcation shall be deposited wİth the Director-General of the United Nations Educational, Scientifıc and Cultural OrganİZation.

Article 32. *Accession*
From the date of its entry into force, the present Convention shall be open for accessİon by all States mentioned in Article 30 which have not sİgned it, as well as any other State invited to accede by the ExecutİVe Board of the United NatİOns Educational, Scientifıc and Cultural OrganİZation. AccessİOn shall be effected by the deposit of an instrument of accession with the Director-General of the United NatİOns Educational, ScientİFıc and Cultural Organization.

Article 33.

Entry into force .

1 The present Convention shall enter into force three months after fıve instruments of ratİfication have been deposited.
2. Thereafter, it shall enter into force, for each Hİgh ContractİngParty, three months after the deposİt of its instrument of ratİfication or accessİon.
3 .The sİtuatİons referred to in Articles 1 8 and 1 9 shall give immedİate effect to ratifıcations or accessions deposited by the PartİesIes to the conflict either before or after the beginning of hostilities or occupation. In such cases the Director-General of the United Nations Educational, Scientifıc and Cultural Organization shall . Ttransmit the communications referred to in Article 38 by the speediest method.

Article 34. *EJfective application*
1 .Each State Party to the Convention on the date of its entry into force shall take all necessary measures to ensure its effective appli- cation within a period of six months after such entry into force.
2. This period shall be six months from the date of deposit of the instruments of ratification or accession for any State which deposits its instrument of ratification or accession after the date of the entry into force of the Convention.

Article 35. *Territorial extension of the Convention*
Any High Contracting Party may, at the time of ratification or acces- sion, or at any time thereafter, declare by notification addressed to the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, that the present Convention shall extend to all or any of the territories for whose intemational relations it is responsible. The said notification shall take effect three months after the date of its receipt.

Article 36. *Relation to previDUs conventions*
1 .In the relations between Powers which are bound by the Conventions of The Hague conceming the Laws and Customs of War on Land (IV) and conceming Naval Bombardment in Time of War (IX), whether those of 29]uly, 1 899 or those of 1 8 October, 1 907 , and which are Parties to the present Convention, this Iast Convention shall be supplementary to the aforemen- tioned Convention (IX) and to the Regulations annexed to
the aforementioned Convention (IV) and shall substitute for the emblem described in Article 5 of the aforementioned Convention (IX) the emblem described in Article 1 6 of the present Convention, in cases in which the present Convention and the Regulations for its execution provide for the use of this distinctive emblem.
2. In the relations between Powers which are bound by the Washington Pact of 1 5 April, 1 935 for the Protection of Artistic and Scientific Institutions and of Historic Monuments (Roerich Pact) and which are Parties to the present Convention, the Iatter Convention shall be supplementary to the Roerich Pact and shall substitute for the distinguishing flag described in Article 3 of the Pact the emblem defined inArticle 16 ofthe present Convention, in cases in which the present Convention and the Regulations for its execution provide for the use of this distinctive emblem.

Article 37. *Denunciation*
1 .Each High Contracting Party may denounce the present Con- vention, on its own behalf, or on behalf of any territory for whose intemational relations it is responsible.
2. The denunciation shall be notified by an instrument in writing, deposited with the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cuitural Organization.
3. The denunciation shall take effect one year after the receipt of the instrument of denunciation. However, if, on the expiry of this period, the denouncing Party is involved in an arrned conflict, the denunciation shall not take effect until the end of hostilities, or until the operations of repatriating cuitural property are completed, whichever is the Iater.

Article 38. *Notifications*
The Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cuitural Organization shall inforrn the States referred to in Articles 30 and 32, as well as the United Nations, of the deposit of all the instruments of ratification, accession or acceptance provided for in Articles 3 1 , 32 and 39 and of the notifications and denunciations provided for respectively in Articles 35, 37 and 39.

Article 39.

Revision of the Convention and of the Regulations for iits execution
1. Any High Contracting Party may propose amendments to the present Convention or the Regulations for its execution. The text of any proposed amendment shal\ be communicated to the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization who shal\ transmit it to each High f Contracting Party with the request that such Party reply within " four months stating whether it:
(a) desires that a Conference be convened to consider the proposed amendment;
(b) favours the acceptance of the proposed amendment without a Conference; or
(c) favours the rejection of the proposed amendment without a Conference.

c2. The Director-General shall transmit the replies, received under , paragraph 1 of the present Article, to al\ High Contracting Parties. L

3. If al\ the High Contracting Parties which have, within the prescribed time-Iimit, stated their vİews to the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, pursuant to paragraph 1 (b) of this Article, inform him that they favour acceptance of the amendment without a Conference, notification of their decision shal\ be made by the Director-General in accordance with Article 38. The amendment shall become effective for al\ the High Contracting Parties on the expiry of ninety days from the date of such notification.

4. The Director-General shal\ convene a Conference of the High Contracting Parties to consider the proposed amendment if requested to do so by more than one-third of the High Contracting Parties.

5. Amendmeni5 to the Convention or to the Regulations for its execution, dealt with under the provisions of the preceding paragraph, shal\ enter into force only after they have been unanimously adopted by the High Contracting Parties repre- sented at the Conference and accepted by each of the High Contracting Parties.

6. Acceptance by the High Contracting Parties of amendments to the Convention or to the Regulations for its execution, which have been adopted by the Conference mentioned in paragraphs 4 and 5, shal\ beeffected by the deposit of a formal instrument with the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

7. After the entry into force of amendments to the present Convention or to the Regulations for its execution, only the text of the 1 Convention or of the Regulations for its execution thus amended shal\ remain open for ratification or accession.

Article 40. Registration

In accordance with Article 1 02 of the Charter of the United Nations, the present Convention shal\ be registered with the Secretariat of the United Nations at the request of the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

In faith whereof the undersigned, duly authorized, have signed the present Convention.

Done at The Hague, this fourteenth day of May, 1954, in a single copy which shal\ be deposited in the archives of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, and certified true copies of which shal\ be delivered to all the States referred to in Articles 30 and 32 as wel\ as to the United Nations.

EK 4

REGUIATIONS FOR THE EXECUTION OF THE CONVENTION FOR THE PROTECTION OF CUITURAI PROPERTY IN THE EVENT OF ARMED CONFLICT

Chapter 1. Control

Article 1. *International list of persons*
On the entry into force of the Convention, the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization shall compile an intemationallist consisting of all persons nominated by the High Contracting Parties as qualified to carry out the functions of Commissioner-General for Cultural Property. On the initiative of the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, this list shall be periodically revised on the basis of requests formulated by the High Contracting Parties.

Article 2. *Organization of control*
As soon as any High Contracting Party is engaged in an armed conflict to which Article 18 of the Convention applies:
(a) lt shall appoint a representative for cultural property situated in its territory; if it is in occupation of another territory, it shall
appoint a special representative for cultural property situated in that territory;
(b) The Protecting Power acting for each of the Parties in conflict with such High Contracting Party shall appoint delegates accredited to the latter in conformity with Article 3 below;
(c) A Commissioner-General for Cultural Property shall be appointed to such High Contracting Party in accordance with Article 4.

Article 3. *Appointment of delegates of Protecting Pawers*
The Protecting Power shall appoint its delegates from among the
members of its diplomatic or consular staff or, with the approval of
the Party to which they will be accredited, from among other persons.

Article 4. *Appointment of Commissioner-General*
1. The Commissioner-General for Cultural Property shall be chosen from the intemationallist of persons by joint agreement between the Party to which he will be accredited and the Protecting Powers acting on behalf of the opposing Parties.
2. Should the Parties fail to reach agreement within three weeks
from the beginning of their discussions on this point, they shall request the President of the lntemational Court of Justice to appoint the Commissioner-General, who shall not take up his duties until the Party to which he is accredited has approved his appointment.

Article 5. *Functions of delegates*
The delegates of the Protecting Powers shall take note of violations of the Convention, investigate, with the approval of the Party to which they are accredited, the circumstances in which they have occurred,
make representations locally to secure their cessation and, if necessaf}\ notify the Commissioner-General of such violations. They shall keep him informed of their activities.

Article 6. *Functions of the Commissioner-General*
1. The Commissioner-General for Cultural Property shall deal with all matters referred to him in connexion with the application of the Convention, in conjunction with the representative of the Party to which he is accredited and with the delegates concemed. 2. He shall have powers of decision and appointment in the cases specified in the present Regulations.
3. With the agreement of the Party to which he is accredited, he shall have the right to order an investigation or to conduct it himself 4. He shall make any representations to the Parties to the conflict or to their Protecting Powers which he deems useful for the application of the Convention.
5. He shall draw up such reports as may be necessary on the application of the Convention and communicate them to the Parties concerned and to their Protecting Powers. He shall send copies to the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, who may make use only of their technical contents.
6. If there is no Protecting Power, the Commissioner-General shall r exercise the functions of the Protecting Power as Iaid down in 1 Articles 21 and 22 of the Convention.

Article 7. *Inspectors and experts*
1.Whenever the Commissioner-General for Cultural Property considers it necessary, either at the request of the delegates concerned or after consultation with them, he shall propose, for the approval of the Party to which he is accredited, an inspector of cultural property to be charged with a specific mission. An inspector shall be responsible only to the Commissioner-General.

2. The Commissioner-General, delegates and inspectors may have recourse to the services of experts, who will also be proposed for 1 the approval of the Party mentioned in the preceding paragraph.

Article 8. *Discharge of the mission of control*
The Commissioners-General for Cultural Property, delegates of the Protecting Powers, inspectors and experts shall in no case exceed their mandates. In particular, they shall take account of the security needs of the High Contracting Party to which they are accredited and shall in all circumstances act in accordance with the requirements of the military situation as communicated to them by that High Contracting Party.

Article 9. *Substitutes for Protecting Pawers*
F' If a Party to the conflict does not benefit or ceases to benefit from the activities of a Protecting Power, a neutral State may be asked to undertake those functions of a Protecting Power which concern the appointment of a Commissioner-General for Cultural Property in accordance with the procedure Iaid down in Article 4 above. The Commissioner-General thus appointed shall, if need be, entrust to inspectors the functions of delegates of Protecting Powers as specified in the present Regulations.

ArtİcIe 10. Expenses
The remuneration and expenses of the Commissioner-General for Cultural Property, inspectors and experts shall be met by the Party to which they are accredited. Remuneration and expenses of delegates of the Protecting Powers shall be subject to agreement between those Powers and the States whose interests they are safeguarding.

Chapter 2. Special protection

Article 11. Improvised refuges
1. If, during an armed conflict, any High Contracting Party is, induced by unforeseen circumstances to set up an improvised refuge and desires that it should be placed under special protection, it shall communicate this fact forthwith to the Commissioner-General accredited to that Party.
2. If the Commissioner-General considers that such a measure is justified by the circumstances and by the importance of the cultural property sheltered in this improvised refuge, he may authorize the. High Contracting Party to display on such refuge the distinctive emblem defined in Article 1 6 of the Convention. He shall communicate his decision without delay to the delegates of the Protecting Powers who are concerned, each of whom may, within a time Iimit of 30 days, order the immediate withdrawal of the emblem.
3. As soon as such delegates have signified their agreement or ifthe time-Iimit of 30 days has passed without any of the delegates concerned having made an objection, and if, in the view of the Commissioner-General, the refuge fulfils the conditions Iaid down in Article 8 of the Convention, the Commissioner-General shall request the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization to enter the refuge in the Register of Cultural Property under Special Protection.

Article 12. *International Register of Cultural Properıy under Special Protection*
1. An "Intemational Register of Cultural Property under Special Protection" shall be prepared.
2. The Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cuitural Organization shall maintain this Register. He shall fumish copies to the Secretary-General of the United Nations and to the High Contracting Parties.
3. The Register shall be divided into sections, each in the name of a High Contracting Party. Each section shall be subdivided into three paragraphs, headed: Refuges, Centres containing Monuments, Other Immovable Cultural Property. The Director-General shall determine what details each section shall contain.

Articie 13. *Requests for registration*
1. Any High Contracting Party may submit to the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization an application for the entry in the Register of certain refuges, centres containing monuments or other immovable cul- tural property situated within its territory. Such application shall contain a description of the Iocation of such property and shall certify that the property complies with the provisions of Article 8 of the Convention.
2. In the event of occupation, the Occupying Power shall be com- petent to make such application.
3. The Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization shall, without delay, send copies of applications for registration to each of the High Contracting Parties.

Article 1 4 .*Objections*
1. Any High Contracting Party may, by Ietter addressed to the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, lodge an objection to the registration of cultural property. This Ietter must be received by him within four months of the day on which he sent a copy of the application for registration.
2. Such objection shall state the reasons giving rise to it, the only valid grounds being that:

(a) the property is not cultural property;

(b) the property does not comply with the conditions mentioned in Article 8 of the Convention.

3. The Director-General shall send a copy of the Ietter of objection to the High Contracting Parties without delay. He shall, if necessary, seek the advice of the Intemational Committee on Monuments, Artistic and Historical Sites and Archaeological Excavations and also, if he thinks fit, of any other competent organization or person.

4. The Director-General, or the High Contracting Party requesting registration, may make whatever representations they deem necessary to the High Contracting Parties which Iodged the objection, with a view to causing the objection to be withdrawn. 5. If a High Contracting Party which has made an application for registration in time of peace becomes involved in an armed conflict before the entry has been made, the cultural property concemed shall at once be provisionally entered in the Register, by the Director-General, pending the confirmation, withdrawal or cancellation of any objection that may be, or may have been, made.

6. If, within a period of six months from the date of receipt of the Ietter of objection, the Director-General has not received from the High Contracting Party Iodging the objection a communication stating that it has been withdrawn, the High Contracting Party applying for registration may request arbitration in accordance i with the procedure in the following paragraph.

7. The request for arbitration shall not be made more than one year after the date of receipt by the Director-General of the Ietter of objection. Each of the two Parties to the dispute shall appoint an arbitrator. When more than one objection has been Iodged against an application for registration, the High Contracting: Parties which have Iodged the objections shall, by common consent, appoint a single arbitrator. These two arbitrators shall select a chief arbitrator from the internationallist mentioned in i Article 1 of the present Regulations. Lf such arbitrators cannot agree upon their choice, they shall ask the President of the lnternational Court of]ustice to appoint a chief arbitrator who need not necessarily be chosen from the internationallist. The arbitral tribunal thus constituted shall fix its own procedure. There shall be no appeal from its decisions. Each of the High Contracting Parties may declare, whenever ! a dispute to which it is a Party arises, that it does not wish to , apply the arbitration procedure provided for in the preceding r paragraph. ln such cases, the objection to an application for registration shall be submitted by the Director-General to the High Contracting Parties. The objection wil\ be confirmed only if the High Contracting Parties so decide by a two-third majority c of the High Contracting Parties voting. The vote shal\ be taken; by correspondence, unless the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization deems it essential to convene a meeting under the powers conferred upon him by Article 27 of the Convention. lf the Director-General; decides to proceed with the vote by correspondence, he shal\ f invite the High Contracting Parties to transmit their votes by sealed Ietterwithin six months from the day on which they were t invited to do so.

Article 15. *Registration*

The Director-General of the nited Nations Educational, Scıentıfic and Cultural Organızatıon shall cause to be entered ın the Register, under a serial number, each item of property for which application for registration is made, provided that he has ı not received an objection within the time-limit prescribed in i; paragraph 1 of Article 14.

lf an objection has been Iodged, and without prejudice to the i provision of paragraph 5 of Article 14, the Director-General shall (enter property in the Registeronly if the objection has been with drawn or has failed to be confirmed fol\owing the procedures W Iaid down in either paragraph 7 or paragraph 8 of Article 14.

Whenever paragraph 3 of Article 11 applies, the Director-General i shal\ enter property in the Register if so requested by the Commissioner-General for Cultural Property.

The Director-General shall send without delay to the Secretary- General of the United Nations, to the High Contracting Parties, L and, at the request of the Party applying for registration, to all other States referred to in Articles 30 and 32 of the Convention, a certified copy of each entry in the Register. Entries shall become effective thirty days after despatch of such copies.

Article 16. *Cancellation*

The Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization shal\ cause the registration of any property to be cancelled:

(a) at the request of the High Contracting Party within whose territory the cultural property is situated;

(b) if the High Contracting Party which requested registration

has denounced the Convention, and when that denunciation has taken effect;

(c) in the special case provided for in Article 14, paragraph 5., when

an objection has been confirmed fol\owing the procedures mentioned either in paragraph 7 or in paragraph 8 or Article 14 .

2. The Director-General shall send without delay, to the Secretary- General of the United Nations and to all States which received a copy of the entry in the Register, a certified copy of its cancellation. Cancellation shall take effect thirty days after the despatch of such copies.

Chapter 3. Transport of cultural property

Articie 17 .*Procedure to obtain immunity*
1. The request mentioned in paragraph 1 of Article 12 of the Convention shall be addressed to the Commissioner-General for Cultural Property. it shall mention the reasons on which it is based and specify the approximate number and the importance of the objects to be transferred, their present Iocation, the location now envisaged, the means of transport to be used, the route to be followed, the date proposed for the transfer, and any other relevant information.
2. if the Commissioner-General, after taking such opinions as he deems fit, considers that such transfer is justified, he shall consult those delegates of the Protecting Powers who are concemed, on the measures proposed for carrying it out. Following such consul- tation, he shall notify the Parties to the conflict concemed of the transfer, including in such notification all useful information.
3. The Commissioner-General shall appoint one or more inspectors, who shall satisfy themselves that only the property stated in the request is to be transferred and that the transport is to be by the approved methods aİıd bears the distinctive emblem. The inspector or inspectors shall accompany the property to its destination.

Article 18. *Transport abroad*
Where the transfer under special protection is to the territory of another country, it shall be govemed not only by Article 12 of the Convention and by Article 1 7 of the present Regulations, but by the following further provisions:
(a) while the cultural property remains on the territory of another State, that State shall be its depositary and shall extend to it as great a measure of care as that which it bestows upon its own cultural property of comparable importance;
(b) the depositary State shall retum the property only on the cessation of the conflict; such retum shall be effected within six months from the date on which it was requested;
(c) during the various transfer operations, and while it remains on the territory of another State, the cultural property shall be exempt from confiscation and may not be disposed of either by the depositor or by the depositary. Nevertheless, when the safety of the property requires it, the depositary may, with the assent of the depositor, have the property transported to the territory of a third country, under the conditions Iaid down in the present article;
(d) the request for special protection shall indicate that the State to whose territory the property is to be transferred accepts the provisions of the present Article.

Article 19 .*Occupied teITİtory*
Whenever a High Contracting Party occupying territory of another High Contracting Party transfers cultural property to a refuge situated elsewhere in that territory, without being able to follow the procedure provided for in Article 1 7 of the Regulations, the transfer in question shall not be regarded as misappropriation within the meaning of Article 4 of the Convention, provided that the Commissioner-General for Cultural Property certifies in writing, after having consulted the usual custodians, that such transfer was rendered necessary by circumstances.

Chapter 4. The distinctive emblem ,

Article 20. Affixing of ıhe emblem
1. The placing of the distinctive emblem and its degree of visibility shall be left to the discretion of the competent authorities of each High Contracting Party. It may be displayed on flags or armlets; it may be painted on an object or represented in any , other appropriate form.
2. However, without prejudice to any possible fuller markings, the emblem shall, in the event of armed conflict and in the cases mentioned in Articles 12 and 13 of the Convention, be placed on the vehicles of transport so as to be clearly visible in daylight from the air as well as from the ground. The emblem shall be visible from the ground:
(a) at regular intervals sufficient to indicate clearly the perimeter of a centre containing monuments under special protection; (b) at the entrance to other immovable cultural property under special protection.

Article 21. *ldenıificaıion of persons*
1. The persons mentioned in Article 17 , paragraph 2(b) and (c) of
(the Convention may wear an armlet bearing the distinctive emblem, issued and stamped by the competent authorities.
2. Such persons shall carry a special identity card bearing the distinctive emblem. This card shall mention at least the surname and first names, the date of birth, the title or rank, and the function, of the holder. The card shall bear the photograph of the holder as well as his signature or his fingerprints, or both. it shall bear the embossed stamp of the competent authorities.
3. Each High Contracting Party shall make out its own type of identity card, guided by the model annexed, by way of example, to the present Regulations. The High Contracting Parties shall transmit to each other a specimen of the model they are using identity cards shall be made out, if possible, at least in duplicate, one copy being kept by the issuing Power.
4. The said persons may not, without legitimate reason, be deprived of their identity card or of the right to wear the armlet.

PROTOCOL

The High Contracting Parties are agreed as follows:

! 1. Each High Contracting Party undertakes to prevent the exportation, from a territory occupied by it during an armed conflict, of cultural property as defined in Article 1 of the Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, signed at The Hague on 14 May, 1954.

2. Each High Contracting Party undertakes to take into its custody cultural property imported into its territory either directiy or indirectly from any occupied territol)(This shall either be effected automatically upon the importation of the property or, failing this, at the request of the authorities of that territory.

3. Each High Contracting Party undertakes to return, at the close of hostilities, to the competent authorities of the territory previously occupied, cultural property which is in its territory, if such property has been exported in contravention of the principle Iaid down in the first paragraph. Such property shall never be retained as war reparations.

4. The High Contracting Party whose obligation it was to prevent the exportation of cultural property from the territory occupied by it, shall pay an indemnity to the holders in good faith of any cultural property which has to be returned in accordance with the preceding paragraph.

5. Cultural property coming from the territory of a High Contracting Party and deposited by it in the territory of another High Contracting Party for the purpose of protecting such property against the dangers of an armed conflict, shall be returned by the Iatter, at the end of hostilities, to the competent authorities of the territory from which it came.

6. The present Protocol shall bear the date of 14 May, 1954 and, until the date of 31 December, 1954, shall remain open for signature by all States invited to the Conference which met at The Hague from 21 April, 1954 to 14 May, 1954.

7. (a) The present Protocol shall be subject to ratification by signatory States in accordance with their respective constitutional procedures.

(b) The instruments of ratification shall be deposited with the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

8. From the date of its entry into force, the present Protocol shall be open for accession by all States mentioned in paragraph 6 which have not signed it as well as any other State invited to accede by the Executive Board of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Accession shall be effected by the deposit of an instrument of accession with the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

9. The States referred to in paragraphs 6 and 8 may declare, at the time of signature, ratification or accession, that they will not be bound by the provisions of Section 1 or by those of Section 1! of the present Protocol.

10. (a) The present Protocol shall enter into force three months after five instruments of ratification have been deposited.

(b) Thereafter, it shall enter into force, for each High Contracting Party, three months after the deposit of its instrument of ratification or accession.

(c) The situations referred to in Articles 18 and 19 of the Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, signed at The Hague on 14 May, 1954, shall give immediate effect to ratifications and accessions deposited by the Parties to the conflict either before or after the beginning of hostilities or occupation.

In such cases, the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization shall transmit the communications referred to in paragraph 14 by the speediest method.

1 1. (a) Each State Party to the Protocol on the date of its entry into force shall take all necessary measures to ensure its effective application within a period of six months after such entry into force.

(b) This period shall be six months from the date of deposit of the instruments of ratification or accession for any State which deposits its instrument of ratification or accession after the date of the entry into force of the Protocol.

12. Any High Contracting Party may, at the time of ratification or accession, or at any time thereafter, declare by notification addressed to the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, that the present Protocol shall extend to all or any of the territories for whose international relations it is responsible. The said notification shall take effect three months after the date of its receipt.

13. (a) Each High Contracting Party may denounce the present . Protocol, on its own behalf, or on behalf of any territory for whose international relations it is responsible. (b) The denunciation shall be notified by an instrument in r writing, deposited with the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (c) The denunciation shall take effect one year after receipt of the instrument of denunciation. However, if, on the expiry of this period, the denouncing Party is involved in an armed conflict, the denunciation shall not take effect until the end of hostilities, or until the operations of repatriating cuitural property are completed, whichever is the Iater.

14. The Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cuitural Organization shall inform the States referred to in paragraphs 6 and 8, as well as the United Nations, of the deposit of all the instruments of ratification, accession or acceptance provided

for in paragraphs 7 , 8 and 1 5 and the notifications and denunciations provided for respectively in paragraphs 12 and 13.
15. (a) The present Protocol may be revised if revision is requested by more than one-third of the High Contracting Parties.
(b) The Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization shall convene a Conference for this purpose.
(c) Amendments to the present Protocol shall enter into force only after they have been unanimously adopted by the High Contracting Parties represented at the Conference and accepted by each of the High Contracting Parties.
(d) Acceptance by the High Contracting Parties of amendments to the present Protocol, which have been adopted by the Conference mentioned in sub-paragraphs (b) and (c), shall be effected by the deposit of a formal instrument with the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
(e) After the entry into force of amendments to the present Protocol, only the text of the said Protocol thus amended shall remain open for ratification or accession.

In accordance with Article 1 02 of the Charter of the United Nations, the present Protocol shall be registered with the Secretariat of the United Nations at the request of the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. In faith whereof the undersigned, duly authorized, have signed the present Protocol.

Done at The Hague, this fourteenth day of May, 1954, in English, French, Russian and Spanish, the four texts being equally authoritative, in a single copy which shall be deposited in the archives of the United Nations Educational, Scientific and Cuitural Organization, and certified true copies of which shall be delivered to all the States referred to in paragraphs 6 and 8 as well as to the United Nations.

RESOLUTIONS

Resolution 1

The Conference expresses the hope that the competent organs of the United Nations should decide, in the event of military action being taken in implementation of the Charter, to ensure application of the provisions of the Convention by the armed forces taking part in such action.

Resolution 2
The Conference expresses the hope that each of the High Contracting Parties, on acceding to the Convention, should set up, within the framework of its constitutional and administrative system, a national advisory committee consisting of a small number of distinguished persons: for example, senior officials of archaeological services, museums, etc.. a representative of the military general staff. a representative of the Ministry of Foreign Affairs. a specialist in internationallaw and two or three other members whose official duties or specialized knowledge are related to the fields covered by the Convention.
The Committee should be under the authority of the minister of State or senior official responsible for the national service chiefly concerned with the care of cultural property. its chief functions would be: (a) to advise the government concerning the measures required for the implementation of the Convention in its Iegislative. technical or military aspects. both in time of peace and during an armed conflict;
(b) to approach its government in the event of an armed conflict or when such a conflict appears imminent. with a view to ensuring that cultural property situated within its own territory or within that of other countries is known to, and respected and protected by the armed forces of the country, in accordance with the provisions of the Convention;
(c) to arrange, in agreement with its government, for Iiaison and co- operation with other similar national committees and with any competent international authority.

Resolution 3

The Conference expresses the hope that the Director-General of the United Nations Educational. Scientific and Cultural Organization should convene, as soon as possible after the entry into force of the Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, a meeting of the High Contracting Parties.

EK 5

UNESCO CONVENTION ON THE MEANS OF PROHIBITING AND PREVENTING THE ILLICIT IMPORT, EXPORT AND TRANSFER OF OWNERSHIP OF CUITURAL PROPERTY*

Opened for signature November 14, *1970; entry into force, April24,* 1972

The General Conference of the United Nations Educationai, Scientifıc and Cultural Organization, meeting in Paris from 12 October to 1 4 November 1 970, at its sixteenth session, Recaliing the importance of the provisions contained in the Declaration of the Principies of Intemational Cultural Co-operation, adopted by the General Conference at its fourteenth session, Considering that the interchange of cuiturai property among nations for scientifıc, culturai and educationai purposes increases the knowledge of the civiiization of Man, enriches the cultural life of all peoples and inspires mutual respect and appreciation among nations, Considering that cultural property constitutes one of the basic elements of civiiization and nationai cuiture, and that its true vaiue can be appreciated oniy in reiation to the fuiiest possible information regarding its origin, history and traditional setting, Considering that it is incumbent upon every State to protect the cuiturai property existing within its territory against the dangers of theft, ciandestine excavation, and ilIicit export,

Considering that, to avert these dangers, it is essential for every State to becom~ increasingiy aiive to the morai obiigations to respect its own cuiturai heritage and that of aII nations,

Considering that, as cuiturai institutions, museums, iibraries and archives shouid ensure that their coiiections are built up in accordance with universalIy recognized morai principies,

Considering that the iiiicit import, export and transfer of ownership of culturai property is an obstacie to that understanding between nations which it is part of UNESCO's mission to promote by recommending to interested States, intemationai conventions to this end, Considering that the protection of cultural heritage can be effective oniy if organized both nationally and intemationalIy among States working in close co-operation,

Considering that the UNESCO Generai Conference adopted a Recommendation to this effect in 1964, Having before it further proposais on the means of prohibiting and preventing the ilIicit import, export and transfer of ownership of cultural property, a question which is on the agenda for the session as item l9,

Having decided, at its fıfteenth session, that this question shouid be made the subject of an intemational convention,

Adopts this Convention on the fourteenth day of November 1970.

Article 1

For the purposes of this Convention, the term "cuiturai property" means property which, on religious or secuiar grounds, is specifıcalIy designated by each State as being of importance for archaeology, prehistory, history, Iiterature, art or science and which belongs to the foIlowing categories:

(a) Rare coIlections and specimens of fauna, flora, minerals and anatomy, and objects of palaeontoiogical interest;

(b) property reiating to history, inciuding the history of science and ii technoiogy and military and socıai history, to the Iife of national leaders, thinkers, scientists and artists and to events of national importance;

(c) products of archaeoiogicai excavations (inciuding reguiar and clandestine) or of archaeoiogicai discoveries;

(d) eiements of artistic or historicai monuments or archaeoiogicai . sites which have been dismembered;

(e) antiquities more than one hundred years old, such as inscriptions, coins and engraved seals;

(f) objects of ethnological interest;

(g) property of artistic interest, such as:

(i) pictures, paintings and drawings produced entirely by hand on any support and in any material (excluding industrial designs and manufactured articles decorated by hand);

(ii) original works of statuary art and sculpture in any material; (iii) original engravings, prints and Iithographs;

(iv) original artistic assemblages and montages in any material; (h) rare manuscripts and incunabula, old books, documents and publications of special interest (historical, artistic, scientific, Iiterary, etc.) singly or in collections;

(i) postage, revenue and similar stamps, singly or in collections;

(j) archives, including sound, photographic and cinematographic archives;

(k) articles of furniture more than one hundred years old and old musical instruments.

Articie 2

1. The States Parties to this Convention recognize that the illicit import, export and transfer of ownership of cultural property is one of the main causes of the impoverishment of the cultural heritage of the countries of origin of such property and that intemational co-operation constitutes one of the most efficient means of protecting each country's cultural property against all the dangers resulting therefrom.

2. To this end, the States Parties undertake to oppose such practices with the means at their disposal, and particularly by removing
their causes, putting a stop to current practices, and by helping to make the necessary reparations.

Articie 3
The import, export or transfer of ownership of cultural property effected contrary to the provisions adopted under this Convention by the States Parties thereto, shall be illicit.

Article 4
The States Parties to this Convention recognize that for the purpose of the Convention property which belongs to the following categories forms part of the cultural heritage of each State:
(a) Cultural property created by the individual or collective genius of nationals of the State concemed, and cultural property of importance to the State concemed created within the territory of that State by foreign nationals or stateless persons resident within such territory; (b) cultural property found within the national territory;
(c) cultural property acquired by archaeological, ethnological or natural science missions, with the consent of the competent authorities of the country of origin of such property;
(d) cultural property which has been the subject of a freely agreed exchange;
(e) cultural property received as a gift or purchased Iegally with the consent of the competent authorities of the country of origin of such property.

Article 5
To ensure the protection of their cultural property against illicit import, export and transfer of ownership, the States Parties to this Convention undertake, as appropriate for each country, to set up within their territories one or more national services, where such services do not already exist, for the protection of the cultural heritage, with a qualified staff sufficient in number for the effective carrying out of the following functions:
(a) contributing to the formation of draft Iaws and regulations designed to secure the protection of the cultural heritage and particularly prevention of the illicit import, export and transfer of ownership of important cultural property;
(b) establishing and keeping up to date, on the basis of a national inventory of protected property, a list of important public and private cultural property whose export would constitute an
appreciable impoverishment of the national cultural heritage;
(c) promoting the development or the establishment of scientifıc and technical institutions (museums, libraries, archives, laboratories, workshops) required to ensure the preservation and presentation of cultural property;
(d) organizing the supervision of archaeological excavations, ensuring the preservation "in situ" of certain cultural property, and protecting certain areas reserved for future archaeological research;
1 (e) establishing, for the benefit of those concemed (curators, collectors, antique dealers, etc.) rules in conformity with the ethical principles set forth in this Convention; and taking steps to ensure the observance of those rules;
(f) taking educational measures to stimulate and develop respect for the cultural heritage of all States, and spreading knowledge of the provisions of this Convention;
(g) seeing that appropriate publicity is given to the disappearance of any items of cultural property.

Article 6
The States Parties to this Convention undertake:
(a) To introduce an appropriate certificate in which the exporting State would specify that the export of the cultural property in question is authorized. The certificate should accompany all items of cultural property exported in accordance with the regulations;
(b) to prohibit the exportation of cultural property from their territory f unless accompanied by the above-mentioned export certificate;
(c) to publicize this prohibition by appropriate means, particularly r among persons likely to export or import cultural property.

Article 7
The States Parties to this Convention undertake:
(a) To take the necessary measures, consistent with national legislation, to prevent museums and similar institutions within their territories from acquiring cultural property originating in another State Party which has been iIlegally exported after entry into force of this Convention, in the States concemed. Whenever possible, to inform a State of origin Party to this Convention of an offer of such cultural property iIlegally removed from that State after the entry into force of this Convention in both States;
(b) (i) to prohibit the import of cultural property stolen from a museum or a religious or secular public monument or similar institution in another State Party to this Convention after the entry into force of this Convention for the States concemed, provided that such property is documented as appertaining to the inventory of that institution;
(ii) at the request of the State Party of origin, to take appropriate steps to recover and retum any such cultural property imported after the entry into force of this Convention in both States concemed, provided, however, that the requesting State shall pay just compensation to an

innocent purchaser or to a person who has valid title to that property. Requests for recovery and retum shall be made through diplomatic offices. The requesting Party shall fumish, at its expense, the documentation and other evidence necessary to establish its claim for recovery and retum. The Parties shall impose no customs duties or other charges upon cultural property retumed pursuant to this Article. AIl expenses incident to the retum and delivery of the cultural property shall be bome by the requesting Party.

Article 8
The States Parties to this Convention undertake to impose penalties or administrative sanctions on any person responsible for infringing the prohibitions referred to under Articles 6(b) and 7(b) above.

Article 9
Any State Party to this Convention whose cuitural patrimony is in jeopardy from pillage of archaeoiogical or ethnological materials may call upon other States Parties who are affected. The States Parties to this Convention undertake, in these circumstances, to participate in a concerted intemational effort to determine and to carry out the necessary concrete measures, including the control of exports and imports and intemational commerce in the specific materials concemed. Pending agreement each State concemed shall take provisional measures to the extent feasible to prevent irremedi- able injury to the cuitural heritage of the requesting State.

Article 10
The States Parties to this Convention undertake:
(a) To restrict by education, information and vigilance, movement of cuitural property illegally removed from any State Party to this Convention and, as appropriate for each country, oblige antique dealers, subject to penal or administrative sanctions, to maintain a register recording the origin of each item of cuitural property, names and addresses of the supplier, description and price of each item sold and to inform the purchaser of the cuitural property of the export prohibition to which such property may be subject;
(b) to endeavour by educational means to create and develop in the public mind a realization of the value of cuitural property and the threat to the cuitural heritage created by theft, clandestine excavations and illicit exports.

Article 11
The export and transfer of ownership of cuitural property under com- pulsion arising directly or indirectly from the occupation of a country by a foreign power shall be regarded as illicit.

Article 12
The States Parties to this Convention shall respect the cuitural heri- tage within the territories for the intemational relations of which they are responsible, and shall take all appropriate measures to prohibit and prevent the illicit import, export and transfer of ownership of cuitural property in such territories.

Article 13
The States Parties to this Convention also undertake, consistent with the Iaws of each State:
(a) To prevent by all appropriate means transfers of ownership of cuitural property Iikely to promote the illicit import or export of such property;
(b) to ensure that their competent services co-operate in facilitating the earliest possible restitutİon of illicitly exported cuitural property to its rightful owner;
(c) to admit actions for recovery of Iost or stolen items of cultural property brought by or on behalf of the rightful owners;
(d) to recognize the indefeasible right of each State Party to this Convention to classify and declare certain cultural property as inalienable which should therefore *ipso jacto* not be exported, and *to* facilitate recovery of such property by the State concemed in cases where it has been exported.

Article 14
In order to prevent İllicit export and to meet the obligations arising from the implementation of this Convention, each State Party to the Convention should, as far as it is able, provide the national services responsible for the protection of its cultural heritage with an adequate budget and, if necessary, should set up a fund for this purpose.

Article 15
Nothing in this Convention shall prevent States Parties thereto from concluding special agreements among themselves or from continuing to implement agreements already concluded regarding the restitution of cultural property removed, whatever the reason, from its territory of origin, before the entry into force of this Convention for the States concemed.

Article 16
The States Parties to this Convention shall in their periodic reports submitted to the General Conference of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization on dates and in a manner to be deterrnined by it, give inforrnation on the Iegislative and admin- istrative

provisions which they have adopted and other action which i they have taken for the application of this Convention, together with details of the experience acquired in this field.
l 1
f *Article* 17
1. The States Parties to this Convention may call on the technical assistance of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, particularly as regards: (a) Inforrnation and education;
(b) consultation and expert advice; (c) co-ordination and good offices.
2. The United Nations Educational, Scientific and Cultural
Organization may, on its own initiative conduct research and publish studies on matters relevant to the illicit movement of cultural property.
3. To this end, the United Nations Educational, Scientific and
Cultural Organization may also call on the co-operation of any competent non-govemmental organization.
4. The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organ- ization may, on its own initiative, make proposals to States Parties to this Convention for its implementation.
5. At the request of at Ieast two States Parties to this Convention which are engaged in a dispute over its implementation, UNESCO P may extend its good offices to reach a settlement between them.

Article 18
This Convention is drawn up in English, French, Russian and Spanish, the four texts being equally authoritative.

Article 19
1. This Convention shall be subject to ratification or acceptance by States members of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization in accordance with their respective constitutional procedures.
2. The instruments of ratification or acceptance shall be deposited tt. with the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

Article 20
1. This Convention shall be open to accession by all States not members of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization which are invited to accede to it by the r Executive Board of the Organization.
2. Accession shall be effected by the deposit of an instrument of accession with the Director-General of the United Nations Educatlonal, Scıentıfic and Cultural Organızatıon.

Article 21
This Convention shall enter into force three months after the date of the deposit of the third instrument of ratification, acceptance or accession, but only with respect to those States which have deposited their respective instruments on or before that date. It shall enter into force with respect to any other State three months after the deposit of its instrument of ratification, acceptance or accession.

Article 22
The States Parties to this Convention recognize that the Convention is applicable not only to their metropolitan territories but also to all territories for the intemational relations of which they are responsible; they undertake to consult, if necessary. the govemments or other competent authorities of these territories on or before ratification, acceptance or accession with a view to securing the application of the Convention to those territories. and to notify the Director-General of the United Nations Educational. Scientific and Cultural Organization of the territories to which it is applied, the notification to take effect three months after the date of its receipt.

Article 23
1 .Each State Party to this Convention may denounce the Convention on its own behalf or on behalf of any territory for whose inter- national relations it is responsible.
2. The denunciation shall be notified by an instrument in writing, deposited with the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
3. The denunciation shall take effect twelve months after the receipt of the instrument of denunciation.

Article 24
The Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization shall inform the States members of the Organization. the States not members of the Organization which are referred to in Article 20, as well as the United Nations, of the deposit of all the instruments of ratification, acceptance and acces- sion provided for in Articles 1 9 and 20. and of the notifications and denunciations provided for in Articles 22 and 23 respectively.

Article 25
1. This Convention may be revised by the General Conference of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Any such revision shall, however, bind only

the States which shall become Parties to the revising convention. 2. If the General Conference should adopt a new convention revising this Convention in whole or in part, then, unless the new convention otherwise provides, this Convention shall cease to be open to ratification. acceptance or accession. as from the date on which the new revising convention enters into force.

Article 26

In conformity with Article 102 of the Charter of the United Nations, this Convention shall be registered with the Secretariat of the United Nations at the request of the Director-General of the United Nations Educational. Scientific and Cultural Organization. Done in Paris this seventeenth day of November 1 970. in two authentic copies bearing the signature of the President of the sixteenth session of the General Conference and of the Director-General of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, which shall be deposited in the archives of theUnited Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, and , certified true copies of which shall be delivered to all the States referred to in Articles 1 9 and 20 as well as to the United Nations. The foregoing is the authentic text of the Convention duly adopted by the General Conference of the United Nations Educa- tional, Scientific and Cultural Organization during its sixteenth session, which was held in Paris and declared closed the fourteenth day of November 1 970.

In faith whereof we have appended our signatures this seventeenth day of November 1 970. The President of the General Conference The Director-General.

EK 6

STATUTES OF THE INTERGOVERNMENTAL COMMITTEE FOR PROMOTING THE RETURN OF CUITURAl PROPERTY TO ITS COUNTRIES OF ORIGIN OR ITS RESTITUTION IN CASE OF ILLICIT APPROPRIATION*

Adopted by Resolution 4/7.6/5 *oj the twentieth session oj the General Conjerence oj UNESCO, October 24-November* 28, 1978.

In accordance with UNESCO practice, instruments adopted by the L General Conjerence are not signed by the Member States

Article 1

An Intergovenmental Committee of an advisory nature whose services will be available to Member States and Associate Members of UNESCO involved, hereafter called the Committee, whose functions are defined in Article 4 below, is hereby established within the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, hereafter called UNESCO.

Article 2

1. The Committee shall be composed of 20 Member States of UNESCO elected by the General Conference at its ordinary sessions, taking into account the need to ensure equitable geographical distribution and appropriate rotation, as well as the representative character of those States in respect of the contribution they are able to make to the restitution or retum of cultural property to its countries of origin.

2. The term of office of members of the Committee shall extend from the end of the ordinary session of the General Conference during which they are elected unti! the end of its second , subsequent ordinary session.

3. Notwithstanding the provisions of paragraph 2 above, the term of office of half of the members designated at the time of the first election shall cease at the end of the first ordinary session of the General Conference following that at which they were elected. The names of these members shall be chosen by iot by the President of the General Conference after the first election.

4. Members of the Committee shall be immediately eligible for re-election.

5. States members of the Committee shall choose their representatives with due attention to the terms of reference of the Committee as defined by these statutes.

Article 3

1. For the purposes of these statutes, "cultural property" shall be taken to denote historical and ethnographic objects and documents including manuscripts, works of the plastic and decorative arts, palaeontological and archaeological objects and zoological, botanical and mineralogical specimens.

2. A request for the restitution or retum by a Member State or Asso- ciate Member of UNESCO may be made conceming any culturaı. property which has a fundamental significance from the point of view of the spiritual values and cultural heritage of the people of a Member State or Associate Member of UNESCO and which has been iost as a result of colonial or foreign occupation or as a result of iIlicit appropriation.

3. Cultural property restituted or retumed shall be accompanied by the re]evant scientific documentation.

Article 4

The Committee shall be responsible for:

1. seeking ways and means of facilitating bilateral negotiations for the restitution or return of cultural property to its countries of origin when they are undertaken according to the conditions defined in Article 9;

2. promoting multilateral and bilateral co-operation with a view to the restitution and return of cultural property to its countries of origin;

3. encouraging the necessary research and studies for the establishment of coherent programmes for the constitution of representative collections in countries whose cultural heritage has been dispersed;

4. fostering a public information campaign on the real nature, scale 1 and scope of the problem of the restitution or return of cultural property to its countries of origin;

5. guiding the planning and implementation of UNESCO's programme of activities with regard to the restitution or return of cultural property to its countries of origin;

6. encouraging the establishment or reinforcement of museums or other institutions for the conservation of cultural property and the training of the necessary scientific and technical personnel;

7. promoting exchanges of cultural property in accordance with the Recommendation on the International Exchange of Cultural Property;

8. reporting on its activities to the General Conference of UNESCO at each of its ordinary sessions.

Article 5

1. The Committee shall meet in regular plenary session at Ieast once and not more than twice every two years. Extraordinary sessions may be convened as specified in the Committee's Rules of Procedure.
2. Each member of the Committee shalı have one vote, but may send to the Committee's sessions as many experts or advisers as it deems necessary.
3. The Committee shall adopt its own Rules of Procedure.

Article 6
1. The Committee may set up *ad hoc* subcommittees for the study of specific problems related to its activities, as described in paragraph 1 of Article 4. Membership of such subcommittees may also be open to Member States of UNESCO which are not represented in the Committee.
2. The Committee defines the mandate of any such *ad hoc subcommittee.*

Article 7
1. At the beginning of its first session, the Committee shall elect a Chairman, four Vice-Chairmen and a Rapporteur; these shall form the Committee's Bureau.
2. The Bureau shall discharge such duties as the Committee may Iay upon it.
3. Meetings of the Bureau may be convened in between sessions of the Committee at the request of the Committee itself, of the Chairman of the Committee or of the Director-General of UNESCO.
4. The Committee shall elect a new Bureau whenever its own membership is changed by the General Conference in accordance with Article 2 above.
5. The members of the Bureau who are representatives of Member States of UNESCO shall remain in office until a new Bureau has been elected.

Article 8
1. Any Member State which is not a membe~ of the Committee or any Associate Member of UNESCO that ıs concerned by an offer or a request for the restitution or return of cultural property shall be invited to participate, without the right to vote, in the meetings of the Committee or of its *ad hoc* subcommittees dealing with that offer or request. The States which are members of the Comrnittee that are concerned by an offer or request for the restitution or return of cultural property shall not have the right to vote when such offer or request is being examined by the Comrnittee or its *ad* hoc subcomrnittees.

Mernber States and Associate Members of UNESCO which are not mernbers of the Committee may attend meetings of the Comrnittee and of its *ad hoc* subcommittees as observers.

Representatives of the United Nations and other organizations of the United Nations system may take part, without the right to vote, in all meetings of the Committee and of its *ad hoc subcornrnittees.*

The Cornmittee shall determine the conditions under which international governmental and non-governmental organizatİons, other than those covered by paragraph 3 above, shall be invited to attend its meetings or those of its *ad hoc* subcornmittees as observers.

Article 9

Offers and requests fornulated in accordance with these statutes, concerning the restitution or return of cultural property, shall be cornmunicated by Member States or Associate Members of UNESCO to the Director-General, who shall transmit them to the Cornmittee, accompanied, in so far as is possible, by appropriate supporting documents.

The Committee shall examine such offers and such requests and the relevant docurnentation in accordance with Article 4, paragraph of Fhese statutes.

Article 10
The Secretariat of the Committee shall be provided by the Director-General of UNESCO, who shall place at the Committee's disposal the staff and other means required for its operation. , The Secretariat shall provide the necessary services for the sessions of the Cornmittee and meetings of its Bureau and *ad hoc subcornrnittees.*

The Secretariat shall fix the date of the Committee's sessions in accordance with the Bureau's instructions, and shall take all steps required to convene such sessions.

The Comrnittee and the Director-General of UNESCO shall rnake the greatest possible use of the services of any competent intemational non-governrnental organization in order to prepare the Cornrnittee's documentation and to ensure that its recom- rnendations are implemented.

Article 11

Each Mernber State and Associate Mernber of UNESCO shall bear expense of participation of its representatives in sessions of the committee and of subsidiary organs, its Bureau and its *ad hoc subcommittees.*

EK 7

THE UNIDROIT CONVENTION ON STOLEN OR ILLEGALLY EXPORTED CULTURAL OBJECTS* ***Opened fo signature June* 24, 1995**

The States Parties to this convention,
Assembled in Rome at the invitation of the Government of the Italian Republic from 7 to 24 }une 1995 for a Diplomatic Conference for the adoption of the draft UNIDROIT Convention on the International Return of Stolen or llIegally Exported Cultural Objects, Convinced of the fundamental importance of the protection of cuitural heritage and of cuitural exchanges for promoting under standing between peoples, and the dissemination of cuiture for the well-being of humanity and the progress of civilisation,
Deeply concerned by the illicit trade in cuitural objects and the irreparable damage frequently caused by it, both to these objects themselves and to the cuitural heritage of national, tribal, indigenous or other communities, and also to the heritage of all peoples, and in particular by the pillage of archaeological sites and the resuiting ioss of irreplaceable archaeological, historical and scientific information, Determined to contribute effectively to the fight against illicit trade in cuitural objects by taking the important step of establishing common, minimallegal rules for the restitution and return of cuitural objects between Contracting States, with the objective of improving the preservation and protection of the cuitural heritage in the interest ofall,
Emphasising that this Convention is intended to facilitate the restitution and return of cuitural objects, and that the provision of any remedies, such as compensation, needed to effect restitution and return in some States, does not imply that such remedies should be adopted in other States,
Affirming that the adoption of the provisions of this Convention for the future in no way confers any approval or Iegitimacy upon illegal transactions of whatever kind which may have taken place before the entry into force of the Convention, Conscious that this Convention will not by itself provide a solution to the problems raised by illicit trade, but that it initiates a process that will enhance international cuitural cooperation and maintain a proper role for Iegal trading and inter-state agreements for cuitural exchanges, Acknowledging that implementation of this Convention should be accompanied by other effective measures for protecting cuitural objects, such as the development and use of registers, the physical protection of archaeological sites and technical cooperation,
Recognising the work of various bodies to protect cuitural propert) i particularly the 1970 UNESCO Convention on illicit traffıc and the J development of codes of conduct in the private sector, Have agreed as follows

Chapter 1. Scope of application and definition

Article 1
This Convention applies to claims of an international character for: (a) the restitution of stolen cuitural objects;
(b) the return of cuitural objects removed from the territory of a Contracting State contrary to its Iaw regulating the export of cuitural objects for the purpose of protecting its cuitural heritage (hereinafter "illegally exported cuitural objects").

Article 2
For the purposes of this Convention, cuitural objects are those whicl:ı on religious or secular grounds, are of importance for archaeology, prehistory, history, Iiterature, art or science and belong to one of the categories Iisted in the Annex to this Convention.

Chapter 2. Restitution of stolen cultural objects /

Article 3
1. The possessor of a cultural object which has been stolen shall return it.
2. For the purposes of this Convention, a cultural object which has been unlawfully excavated or lawfully excavated but unlawfully retained shall be considered stolen, when consistent with the law of the State where the excavation took place.
3. Any claim for restitution shall be brought within a period of three years from the time when the claimant knew the location of the cultural object and the identity of its possessor, and in any case within a period of fifty years from the time of the theft.
4. However, a claim for restitution of a cultural object forming an integral part of an identified monument or archaeological site, or belonging to a public collection, shall not be subject to time limitations other than a period of three years from the time when the claimant knew the location of the cultural object and the identity of its possessor.
5. Notwithstanding the provisions of the preceding paragraph, any Contracting State may declare that a claim is subject to a time limitation of 75 years or such longer period as is provided in its Iaw. A claim made in another Contracting State for restitution of a cultural object displaced from a monument, archaeological site or public collection in a Contracting State making such a declaration shall also be subject to that time limitation.

6. A declaration referred to in the preceding paragraph shall be made at the time of signature, ratification, acceptance, approval or accession.
7 .For the purposes of this Convention, a "public collection" consists of a group of inventoried or otherwise identified cultural objects owned by:
(a) a Contracting State;
(b) a regional or local authority of a Contracting State; (c) a religious institution in a Contracting State; or
(d) an institution that is established for an essentially cultural, educational or scientific purpose in a Contracting State and is recognised in that State as serving the public interest.
8. In addition, a claim for restitution of a sacred or communally important cultural object belonging to and used by a tribal or indigenous community in a Contracting State as part of that community's traditional or ritual use, shall be subject to the time Iimitation applicable to public collections.

Article4
1. The possessor of a stolen cultural object required to return it shall be entitled, at the time of its restitution, to payment of fair and reasonable compensation provided that the possessor neither knew nor ought reasonably to have known that the object was stolen and can prove that it exercised due diligence when acquiring the object.
2. Without prejudice to the right of the possessor to compensation referred to in the preceding paragraph, reasonable efforts shall be made to have the person who transferred the cultural object to the possessor, or any prior transferor, pay the compensation where to do so would be consistent with the Iaw of the State in which the claim is brought.
3. Payment of compensation to the possessor by the claimant, when this is required, shall be without prejudice to the right of the .. claimant to recover it from any other person.
4. In determining whether the possessor exercised due diligence, regard shall be had to all the circumstances of the acquisition, including the character of the parties, the price paid, whether the possessor consulted any reasonably accessible register of stolen cultural objects, and any other relevant information and documentation which it could reasonably have obtained, and whether the possessor consulted accessible agencies or took any other step that a reasonable person would have taken in the circumstances.
5. The possessor shall not be in a more favourable position than the person from whom it acquired the cultural object by inherİtance or otherwise gratuİtously.

Chapter 3. Return of illegally exported cultural objects

Articie 5
1. A Contractİng State may request the court or other competent authorİty of another Contractİng State to order the return of a cultural object İllegally exported from the territory of the requesting State.
2. A cultural object whİch has been temporarily exported from the territory of the requestİng State, for purposes such as exhİbİtİon, research or restoratİon, under a permit İssued accordİng to İts Iaw regulatİng İts export for the purpose of protectİng İts cultural herİtage and not returned İn accordance wİth the terms of that permİt shall be deemed to have been illegally exported.
3. The court or other competent authority of the State addressed shall order the return of an iIlegally exported cultural object İf the requestİng State establishes that the removal of the object from İts territory sİgnİficantly İmpaİrs one or more of the following interests:
(a) the physİcal preservation of the object or of İts context; (b) the İntegrity of a complex object;
(c) the preservation of informatİon of, for example, a scİentific or historicai character;
(d) the tradİtional or rİtual use of the object by a tribal or İndİgenous community, or establishes that the object is of significant cuitural İmportance for the requesting State.
4. Any request made under paragraph 1 of thİs artİcle shall contain or be accompanİed by such İnformation of a factual or Iegal nature as may assist the court or other competent authority of the State addressed İn determining whether the requirements of paragraphs 1 to 3 have been met.
5. Any request for return shall be brought wİthin a period of three years from the time when the requesting State knew the Iocation of the cultural object and the identity of its possessor, and İn any case within a period of fifty years from the date of the export or from the date on which the object should have been returned under a permİt referred to in paragraph 2 of this article.

Articie 6
1. The possessor of a cultural object who acquired the object after it was illegally exported shall be entitled, at the time of its return, to payment by the requesting State of fair and reasonable compensation, provided that the possessor neither knew nor ought reasonably to have known at the time of acquisition that the object had been illegally exported.
2. In determining whether the possessor knew or ought reasonably to have known that the cultural object had been illegally exported, regard shall be had to the circumstances of the acquisition, including the absence of an export certificate required under the Iaw of the requesting State.
3. Instead of compensation, and in agreement with the requesting State, the possessor required to return the cultural object to that State, may decide:
(a) to return ownership of the object; or
(b) to transfer ownership against payrnent or gratuitously to a person of its choice residing in the requesting State who provides the necessary guarantees.

4. The cost of returning the cultural object in accordance with this article shall be borne by the requesting State, without prejudice to the right of that State to recover costs from any other person.
5. The possessor shall not be in a more favourable position than the
person from whom it acquired the cultural object by inheritance or otherwİse gratuitously.

Article 7
1. The provisions of this Chapter shaii not appiy where:

(a) the export of a cuiturai object is no ionger iiiegai at the time
at which the return is requested; or

(b) the object was exported during the iifetime of the person who f created it or within a period of fifty years foiiowing the death of that person.
Notwithstanding the provisions of sub-paragraph (b) of the preceding paragraph, the provisions of this Chapter shaii apply where a cuiturai object was made by a member or members of a tribai or indigenous community for traditionai or rituai use by that community and the object wiii be returned to that community.

Chapter 4. General provisions

A*rticle* 8

A ciaim under Chapter 2 and a request under Chapter 3 may be brought before the courts or other competent authorities of the Contracting State where the cuiturai object is iocated, in addition to the courts or other competent authorities otherwise having jurisdiction under the ruies in force in Contracting States.

The parties may agree to submit the dispute to any court or other competent authority or to arbitration.
Resort may be had to the provisionai, inciuding protective, measures avaiiabie under the iaw of the Contracting State where r the object is iocated even when the ciaim for restitution or request for return of the object is brought before: the courts or ~ other competent authorities of another Contracting State.

Article 9
Nothing in this Convention shaii prevent a Contracting State from appiying any ruies more favourabie to the restitution or the return of stoien or iiiegaiiy exported cuiturai objects than provided for by this Convention.
This articie shaii not be interpreted as creating an obiigation to recognise or enforce a decision of a court or other competent authority of another Contracting State that departs from the f provisions of this Convention.

Article 10
The provisions of Chapter 2 shaii appiy oniy in respect of a cuiturai object that is stoien after this Convention enters into force in respect of the State where the ciaim is brought, provided that:
(a) the object was stoien from the territory of a Contracting State after the entry into force of this Convention for that State; or

(b) the object is iocated in a Contracting State after the entry into force of the Convention for that State.
The provisions of Chapter 3 shall apply oniy in respect of a cuiturai object that is illegaiiy exported after this Convention enters into force for the requesting State as well as the State where the request is brought.
This Convention does not in any way iegitimise any illegal transaction of whatever nature which has taken piace before the entry into force of this Convention or which is exciuded under paragraphs (1) or (2) of this articie, nor iimit any right of a State or other person to make a ciaim under remedies avaiiabie outside the framework of this Convention for the restitution or return of a culturai object stoien or illegally exported before the entry into force of this Convention.

Chapter 5. Final provisions

Article 11
1. This Convention is open for signature at the conciuding meeting f of the Dipiomatic Conference for the adoption of the draft UNIDROIT Convention on the Internationai Return of Stoien or lIlegally Exported Cuiturai Objects and will remain open for . signature by all States at Rome untii 30 june 1996.
2. This Convention is subject to ratification, acceptance or approvai by States which have signed it.
3. This Convention is open for accession by all States which are not signatory States as from the date it is open for signature.
4. Ratification, acceptance, approvai or accession is subject to the deposit of a formal instrument to that effect with the depositary.

Article 12
1. This Convention shall enter into force on the first day of the sixth month following the date of deposit of the fifth instrument of ratification, acceptance, approvai or accession.

2. For each State that ratifies, accepts, approves or accedes to this Convention after the deposit of the fifth instrument of ratification, acceptance, approvai or accession, this Convention shall enter into force in respect of that State on the first day of the sixth month following the date of deposit of its instrument of ratification, acceptance, approvai or accession.

Article 13
1. This Convention does not affect any internationai instrument by which any Contracting State is illegally bound and which contains provisions on matters governed by this Convention, uniess a contrary deciaration is made by the States bound by such instrument.
2. Any Contracting State may enter into agreements with one or more Contracting States, with a view to improving the appiication of this Convention in their mutuai reiations. The States which have conciuded such an agreement shall transmit a copy to the depositary.
3. In their reiations with each other, Contracting States which are Members of organisations of economic integration or regionai bodies may deciare that they will appiy the internai ruies of these organisations or bodies and wiii not therefore appiy as between these States the provisions of this Convention the scope of appiication of which coincides with that of those rules.

Article 14
1. If a Contracting State has two or more territorial units, whether or not possessing different systems of iaw appiicabie in reiation to the matters deait with in this Convention, it may, at the time of signature or of the deposit of its instrument of ratification, acceptance, approvai or accession, deciare that this Convention is to extend to all its territoriai units or oniy to one or more of them, and may substitute for its deciaration another declaration at any time.
2. These deciarations are to be notified to the depositary and are to state expressiy the territoriai units to which the Convention extends.
3. If, by virtue of a deciaration under this articie, this Convention extends to one or more but not all of the territoriai units of a Contracting State, the reference to:
(a) the territory of a Contracting State in Articie 1 shall be construed as referring to the territory of a territoriai unit of that State;
(b) a court or other competent authority of the Contracting State or of the State addressed shall be construed as referring to the court or other competent authority of a territoriai unit of that State;
(c) the Contracting State where the cuiturai object is iocated in Article 8 (1) shall be construed as referring to the territoriai unit of that State where the object is iocated;
(d) the iaw of the Contracting State where the object is iocated in Articie 8 (3) shall be construed as referring to the Iaw of the territorial unit of that State where the object is iocated; and
(e) a Contracting State in Articie 9 shall be construed as referring to a territoriai unit of that State.
4. If a Contracting State makes no deciaration under paragraph 1 of this articie, this Convention is to extend to all territoriai units of that State.

Article 15
1. Declarations made under this Convention at the time of signature are subject to confirmation upon ratification, acceptance or approval.
2. Declarations and confirmations of declarations are to be in writing and to be formally notified to the depositary.
3. A declaration shali take effect simuitaneousiy with the entry into force of this Convention in respect of the State concerned. However, a deciaration of which the depositary receives formai notification after such entry into force shall take effect on the first day of the sixth month foliowing the date of its deposit with the depositary.
4. Any State which makes a deciaration under this Convention
may withdraw it at any time by a formai notification in writing addressed to the depositary. Such withdrawal shali take effect on the first day of the sixth month foliowing the date of the deposit of the notification.

Article 16
1. Each Contracting State shail at the time of signature, ratification, acceptance, approvai or accession, deciare that ciaims for the restitution, or requests for the return, of cuiturai objects brought by a State under Article 8 may be submitted to it under one or more of the foliowing procedures:
(a) directiy to the courts or other competent authoritie~ of the deciaring State;
(b) through an authority or authorities designated by that State
to receive such claims or requests and to forward them to the courts or other competent authorities of that State;
(c) through dipiomatic or consular channels.
2. Each Contracting State may aiso designate the courts or other authorities competent to order the restitution or return of cultural objects under the provisions of Chapters 2 and 3.
3. Declarations made under paragraphs 1 and 2 of this article may be modified at any time by a new deciaration.
4. The provisions of paragraphs 1 to 3 of this articie do not affect biiaterai or muitiiaterai agreements on judicial assistance in respect of civil and commercial matters that may exist between Contracting States.

Article 1 7
Each Contracting State shaii, no iater than six months foliowing the date of deposit of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, provide the depositary with written information in one of the officiallanguages of the Convention concerning the iegisiation

reguiating the export of its cuitural objects. This information shall be updated from time to time as appropriate.

Article 18
No reservations are permitted except those expressly authorised in this Convention.

Article 19
1. This Convention may be denounced by any State Party, at any
time after the date on which it enters into force for that State, by the deposit of an instrument to that effect with the depositary.
2. A denunciation shaii take effect on the first day of the sixth month foliowing the deposit of the instrument of denunciation with the depositary. Where a ionger period for the denunciation to take effect is specified in the instrument of denunciation it shall take effect upon the expiration of such longer period after its deposit with the depositary.
3. Notwithstanding such a denunciation, this Convention shall nevertheiess appiy to a ciaim for restitution or a request for return of a cuiturai object submitted prior to the date on which the denunciation takes effect.

Article 20
The President of the International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT) may at regular intervals, or at any time at the request of five Contracting States, convene a special committee c in order to review the practical operation of this Convention.

Article 21
1 .This Convention shall be deposited with the Government of the Italian Republic.
2. The Government of the Italian Republic shall:
(a) inform all States which have signed or acceded to this
Convention and the President of the International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT) of:
(i) each new signature or deposit of an instrument of
ratification, acceptance, approval or accession, together with the date thereof;
(ii) each declaration made in accordance with this Convention;
(iii) the withdrawal of any declaration;
(iv) the date of entry into force of this Convention; (v) the agreements referred to in Article 1 3;
(vi) the deposit of an instrument of denunciation of this Convention together with the date of its deposit and the date on which it takes effect;
(b) transmit certified true copies of this Convention to all
signatory States, to all States acceding to the Convention and to the President of the Internationallnstitute for the Unification of Private Law (UNIDROIT);
(c) perform such other functions customary for depositaries.
In witness whereof the undersigned plenipotentiaries, being duly authorised, have signed this Convention.
Done at Rome, this twenty-fourth day of]une, one thousand nine hundred and ninety-five, in a single original, in the English and French Ianguages, both texts being equally authentic.

ANNEX

(a) Rare collections and specimens of fauna, flora, minerals and anatomy, and objects of palaeontological interest;
(b) property relating to history, including the history of science and technology and military and social history, to the Iife of national Ieaders, thinkers, scientists and artists and to events of national importance;
(c) products of archaeological excavations (including regular and clandestine) or of archaeological discoveries;
(d) elements of artistic or historical monuments or archaeological sites which have been dismembered;
(e) antiquities more than one hundred years old, such as inscriptions, coins and engraved seals;
(f) objects of ethnological interest;
(g) property of artistic interest, such as:
(i) pictures, paintings and drawings produced entirely by hand on any support and in any material (excluding industrial designs and manufactured articles decorated by hand);
(ii) original works of statuary art and sculpture in any material; (iii) original engravings, prints and Iithographs;
(iv) original artistic assemblages and montages in any material; (h) rare manuscripts and incunabula, old books, documents and publications of special interest (historical, artistic, scientific, literary, etc.), singly or in collections;
(i) postage, revenue and similar stamps, singly or in collections;
(j) archives, including sound, photographic and cinematographic archives;
(k) articles of furniture more than one hundred years old and old
musical instruments.

The UNIDROIT Convention on Stolen or lIlegally Exported Cultural Objects, *opened for signature* June 24, 1995, 34 I.L.M. 1322.